

Peltipurkkilonkeroita ja lehmänhätäjuttuja

Syventävä kävijätutkimus Kiasman satunnaisten vieraiden
käyntikokemuksista ARS 11 -näyttelyssä

Anu Niemelä
Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS
5.12.2011

VALTION TAIDEMUSEO

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
1.1 Kävijätutkimukset yleisösuhdetta kehittämässä.....	1
1.2 ARS 11 -näyttely	3
2 Tutkimusasetelman esittely	5
2.1 Tutkimuskohteena satunnaiset kävijät.....	5
2.2 Kävijöiden haastattelut primääriaineistona	6
3 Museokävijän kokemuksen tavoittaminen – teoreettinen tausta..	10
3.1 Identiteetin merkitys museokäyntiin.....	10
3.2 Museokäynnin kontekstit	14
4 Käynti ARS 11 -näyttelyssä kerrottuna kokemuksena	16
4.1 Tutkimukseen osallistuneet museokävijät	16
4.2 Ennen museokäyntiä – käyntimotiivien ja ennako-odotusten tarkastelua	21
4.2.1 Vinoseinäinen rakennus ja hetken helpotus helteeseen	22
4.2.2 Kummallisuuksia ja pinnalla olevia aiheita	29
4.3 ARS 11 -näyttely kävijöiden silmin	36
4.3.1 Hevospatsaasta kierrätyskäärmeeseen	36
4.3.2 Teosten herättämät ajatukset, pohdinnat ja keskustelut	42
4.3.3 Näyttely kokonaisuutena – teemat ja aiheet	46
4.3.4 Oma elämä kokemuksen peilaajana	49
4.3.5 Kenelle näyttely oli suunnattu?	55
4.3.6 Monipuolinen näyttely?	57
4.4 Käynti sosiaalisena kokemuksena.....	60
4.4.1 Suuressa seurueessa, omassa hiljaisuudessa vai yksin yhdessä?.....	60
4.4.2 Muut näyttelyvieraat ja museon henkilökunta	65
4.4.3 Kiasma sosiaalisena tilana	66
4.5 Museon fyysinen ympäristö kokemuksen muokkaajana.....	68

4.5.1 Ihana, kamala Kiasma-rakennus	68
4.5.2 Ylhäältä alas, alhaalta ylös vai poukkoillen omia reittejä	72
4.5.3 Näyttelyn tarjoama tieto apuna mysteerin ratkaisemisessa.....	75
4.5.4 Vuorovaikutteinen Kiasma	79
4.6 Museokäynnin jälkeen	80
5 Yhteenveto.....	86
Lähteet	90
Tutkimusaineisto	90
Muut lähteet ja kirjallisuus	91
Liitteet	
LIITE 1: Haastattelun teemalista	
LIITE 2: Sähköpostikyselyn kysymykset	
LIITE 3: Haastatteluissa mainitut taideteokset nimityksineen	

1 Johdanto

”Se on varmaan semmonen pysyväisodotus, ku menee taidenäyttelyyn, että se tuntuu joltain. Olipa se sitten mitä tahansa. Että se herättää jonkun tuntemuksen.”¹

1.1 Kävijätutkimukset yleisösuhdetta kehittämässä

Valtion taidemuseon museoyksiköissä – Ateneumin taidemuseossa, Nykytaiteen museo Kiasmassa ja Sinebrychoffin taidemuseossa – tutkitaan säännöllisesti kävijöitä. Museoyksiköissä on jo useiden vuosien ajan toteutettu kvantitatiivisia yleisökartoituksia, jotka perustuvat yhdenmukaisiin tutkimuskäytäntöihin. Yhdenmukaiset käytännöt ovat mahdollistaneet vertailutiedon keräämisen sekä pitkän aikavälin seurannan mahdollisuuden. Nämä tutkimukset auttavat tarkastelemaan muun muassa sitä, millaisia kävijöitä Valtion taidemuseon eri museoyksiköissä käy, millainen on tyypillinen museokävijän profiili ja kuinka tyytyväisiä kävijät ovat olleet käynnin eri osa-alueisiin.

Kvantitatiiviset yleisökartoitukset ja tyypillisen kävijäprofiilin rakentaminen toimivat tärkeinä työkaluina museoille esimerkiksi markkinoinnin suunnittelussa, mutta ne eivät kuitenkaan auta ymmärtämään kävijöiden subjektiivisia kokemuksia; ne eivät esimerkiksi kerro sitä, mitä kävijät odottavat käynniltään ja tyytyvätkö heidän odotuksensa tai millaisia erilaisia merkityksiä museokokemuksilla on heille. Pelkkä kävijätilastojen tarkastelu saattaa jopa luoda illusion siitä, että yleisöt tunnetaan, vaikka todellisuudessa kävijät tunnetaan ainoastaan jonkin ryhmän edustajina. Kävijät tulisikin nähdä ennen kaikkea yksilöinä, joilla on oma yksilöllinen tapansa kokea museokäyntinsä. Jokaisen kävijän tutkiminen on tietysti mahdottomuus, samoin kuin kävijän kokemuksen täydellinen tavoittaminenkin. Syventävät tutkimukset auttavat kuitenkin museoita ymmärtämään sitä, millaisilla erilaisilla tavoilla kävijät saattavat museokäyntinsä kokea. Niiden avulla voidaan kurkistaa siihen monimutkaiseen prosessiin, jota kutsutaan museokokemukseksi.

Yleisöjen tutkiminen, kuunteleminen ja kommunikointi heidän kanssaan ovat tärkeitä myös siitä syystä, että nykyään museoiden kävijät tulisi nähdä ennen kaikkea osallistuvina toimijoina eikä pelkästään passiivisina vastaanottajina. Esimerkiksi Kaija Kaitavuoren

---

¹ Lainaus tätä kävijätutkimusta varten toteutetusta haastattelusta (Helena).

mukaan museo ei ole pelkästään kulttuuriperinnön säilyttäjä ja oppimisympäristö, vaan se on myös julkinen tila; kävijät eivät tule pelkästään hakemaan museosta oppia ja elämyksiä, vaan kyse on kaksisuuntaisesta vuorovaikutuksesta, jossa myös kävijöillä on annettavaa museoille.² Myös sillä on merkitystä, millä käsitteellä museoon tulevia ihmisiä kutsutaan; kutsutaanko heitä esimerkiksi yleisöksi, jolloin mielikuva on yksisuuntaisesta toiminnasta vai kutsutaanko heitä asiakkaiksi, jolloin näkökulmaksi muodostuu palveluiden käyttäminen ja kuluttaminen? Kaitavuoren mukaan voitaisiinkin puhua käyttäjistä tai osallistujista, jolloin viitataan aktiiviseen toimimiseen ja osallistumiseen.³ Myös syventävät kävijätutkimukset ovat osoittaneet, että kävijät käyttävät museota luovasti omiin henkilökohtaisiin tarpeisiinsa.⁴ Kävijät saattavat hakea museosta esimerkiksi helpotusta kiireiseen arkeen, virikkeitä omia harrastuksiaan varten tai vain tilaa seurustella hyvän ystävän kanssa. Kävijöiden moninaiset intentiot saattavat hyvinkin olla ristiriidassa museon intentioiden kanssa.

Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikössä on tasaisin väliajoin toteutettu erilaisia laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntämällä syventäviä kävijätutkimuksia, joissa on pyritty tarkastelemaan museokävijöiden subjektiivisia kokemuksia. Esimerkiksi edellisen ARS-näyttelyn (ARS06) yhteydessä Pauliina Rautio toteutti kaksi syventävää kävijätutkimusta. Näistä ensimmäisessä *Pyörösaha jalassa – mielikuvia ARS-näyttelyistä* (2005)⁵ Rautio tarkasteli kolmen erilaisen ryhmän subjektiivisia mielikuvia ARS-näyttelyistä. Tutkimuksen kohteena olivat nimenomaan ARS-näyttelyiden synnyttämät mielikuvat, eivät varsinaiset käyntikokemukset. Toisen ARS 06 -näyttelyn yhteydessä toteutetun kävijätutkimuksen *Vastakohtien tavaratalossa – ARS 06 kokemuksena*⁶ tavoitteena oli selvittää, miten ARS 06 on vastaanotettu ja miten se voidaan vastaanottaa. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin saamaan käsitys ARS 06 -näyttelyn merkityksellisyydestä eli siitä, mitä kävijät lopulta saivat näyttelykäynniltään. Kummassakin Raution ARS-näyttelyn yhteydessä toteutetussa kävijätutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastattelua. Viime vuosina Kehyksessä on toteutettu myös reittiseurantaa ja teemahaastatteluja hyödyntämällä mielenkiintoisia kävijätutkimuksia. Aura Kivilaakso tarkasteli kävijöiden kokemuksia Ateneumin⁷ ja

² Kaitavuori 2007, 284–285.

³ Kaitavuori 2007, 284; 289. Tässä kävijätutkimuksessa viitataan museoon tuleviin ihmisiin pääasiassa käsitteellä kävijä; tällä käsitevalinnalla ei ole tarkoitus ottaa kantaa erilaisiin kävijöille annettaviin rooleihin, vaan ajatuksena oli valita yksi mahdollisimman neutraali käsite.

⁴ Esim. Kaitavuori 2007, 288.

⁵ Rautio 2005.

⁶ Rautio 2006.

⁷ Kivilaakso 2009.

Sinebrychoffin⁸ taidemuseoissa. Museokävijän prosessikuvauksessa⁹ taas pyrittiin luomaan kuvaelma kävijän museovierailun eri vaiheista.

Tämä kävijätutkimus on osa Kehyksen syventävien yleisö- ja kävijätutkimusten sarjaa. Tällä kertaa tarkastelun kohteena ovat Kiasman *satunnaisten kävijöiden* kertomukset käyntikokemuksistaan ARS 11 -näyttelyssä. Tutkimuksessa tarkastellaan muun muassa kävijöiden käyntimotivaatioita sekä sitä, millä tavoin kävijän henkilökohtainen tausta, museokäynnin sosiaalinen ympäristö ja fyysiset puitteet muokkaavat käyntikokemusta. Tutkimus on tarkoitettu ensisijaisesti museon sisäiseen kehittämis- ja suunnittelutyöhön. Kehitysjohtaja Eija Liukkonen auttoi omalla ammattitaidollaan ja pitkällä yleisötutkimuskokemuksellaan tutkimuksen suunnittelussa. Tutkimuskohteen valinnassa sekä kysymystenasettelussa on otettu huomioon myös Nykytaiteen museo Kiasman henkilökunnan toiveet. Esimerkiksi valinta keskittyä nimenomaan satunnaisiin kävijöihin lähti heidän toiveistaan.

1.2 ARS 11 -näyttely

ARS-näyttelyitä voidaan pitää instituutiona. Niiden tavoitteena on ollut tuoda toistuvasti järjestettävä, laaja kansainvälinen nykytaidenäyttely Suomeen. Ensimmäinen ARS-näyttely järjestettiin tasan 50 vuotta sitten, vuonna 1961. Sen jälkeen niitä on järjestetty vuosina 1969, 1974, 1983, 1995, 2001, 2006 ja 2011. Vuoteen 1995 saakka ARS-näyttelyt järjestettiin Ateneumin taidemuseossa, jonka jälkeen niiden esityspaikkana on ollut Nykytaiteen museo Kiasma.¹⁰

ARS-näyttelyistä on muodostunut tapahtumia, joita ainakin taidemaailma odottaa innokkaana. ARS-näyttelyitä kohtaan on syntynyt myös vahvoja ennakko-odotuksia; näyttelyiden odotetaan olevan kohahduttavia, rajoja rikkovia ja jopa provokatiivisia. ARS-näyttelyiden historiassa on useampiakin esimerkkejä taiteilijoista tai teoksista, jotka ovat saaneet osakseen runsaasti huomiota tai joista on noussut polemiikkia. Tunnetuin ARS-näyttelyiden kohauttaja lienee tanskalainen Henrik Plenge Jakobsen, jonka installaatio *Valkea rakkaus* sytytti suomalaisen ARS-yleisön. Verta, virtsaa ja spermaa jauhavat

---

⁸ Kivilaakso 2010.

⁹ Korhonen 2008.

¹⁰ Ks. Kastemaa 2009.

tehosekoittimet synnyttivät yleisössä aikanaan voimakkaita inhoreaktioita; ARS-näyttelyihin liittyvissä keskusteluissa teos on edelleenkin läsnä.¹¹

Aikaisemmat ARS-näyttelyt vaikuttavat vahvasti myös tämän päivän katsojan kokemuksiin. Ne synnyttävät ennako-odotuksia siitä, millaista taidetta ARS-näyttelyissä odotetaan olevan. Esimerkiksi Pauliina Raution ARS-näyttelyiden mielikuvia tarkastelevassa tutkimuksessa selvisi, että vakituisten taidenäyttelykävijöiden mielestä ARS-näyttelyt ovat taiteen ja yhteiskunnan rajoja koettelevia, kansainvälisiä näyttelyitä. Satunnaiset kävijät pitivät ARS-näyttelyitä sensaatiohakuisina, kun taas yli 55-vuotiaiden ryhmä näki ne jännittävinä ja hätkähdyttävinä.¹² Mielikuvat ARS-näyttelyistä eivät synny pelkästään omakohtaisista näyttelykokemuksista, vaan mielikuvia ja ennako-odotuksia synnyttävät myös esimerkiksi tuttavien kertomat tarinat kokemuksistaan.

Nykytaiteen museo Kiasmassa ajanjaksolla 15.4.–27.11.2011 esillä ollut ARS 11 -näyttely käsitteli Afrikkaa nykytaiteessa. Esillä oli taideteoksia 30 eri taiteilijalta; mukana ei ollut pelkästään Afrikassa asuvia taiteilijoita, vaan näyttelyssä oli esillä myös Afrikan ulkopuolella asuvien taiteilijoiden teoksia. Taiteilijoita yhdistävänä tekijänä on se, että he jollain tavoin käsittelevät taiteessaan Afrikkaa. ARS 11 ei ollut afrikkalaisen nykytaiteen yleisesittely, vaan se esitteli valikoituja näkökulmia, kuten esimerkiksi muistia ja mieleen palauttamista. Näyttely käsitteli hyvin ajankohtaisia ja globaaleja teemoja, kuten pakolaisuutta, ympäristöongelmia sekä urbaania elämää. Parhaimmillaan näyttelyn toivottiin tuottavan uudenlaista ymmärrystä siitä, mitä kaikkea Afrika, nykytaide ja afrikkalainen nykytaide voivat olla. ARS 11:n erityispiirteinä voidaan pitää myös sitä, että näyttely laajeni eri puolille Suomea. Näiden sateliittinäyttelyiden kuratoimisesta vastasivat näyttelypaikat itse.¹³

---

¹¹ Ks. Mellais 2010.

¹² Rautio 2005, 14–15.

¹³ Siitari 2011, 6–7.

2 Tutkimusasetelman esittely

Seuraavaksi esitellään tämän kävijätutkimuksen tutkimuskysymykset ja -menetelmät. Primääriaineistona toimivat ARS-kävijöiden teemahaastattelut; lisäksi kävijöiden vierailun jälkeisiä kokemuksia pyrittiin tavoittamaan sähköpostikyselyllä. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

2.1 Tutkimuskohteena satunnaiset kävijät

Tässä ARS 11 -näyttelyssä toteutettavassa syventävässä kävijätutkimuksessa tarkastellaan pääasiassa Kiasman *satunnaisia kävijöitä*. Tutkimuksessa ei siis tarkastella Kiasman vakituista, museoon jo sitoutunutta yleisöä, vaan tutkimuksella halutaan tavoittaa nimenomaan sellaiset kävijät, jotka eivät käy Kiasmassa säännöllisesti, mutta jotka voisivat kuitenkin olla potentiaalisia vakituksia kävijöitä tulevaisuudessa. Tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole tehdä yleistystä siitä, millaisia Kiasman satunnaiset kävijät ovat tai millä tavoin he kokevat käyntinsä. Jokainen tutkimukseen osallistunut kävijä tarkastelee käyntiään omalla yksilöllisellä tavallaan; tutkimusta voidaankin pitää kahtenakymmenenä erillisenä tarinana siitä, millä tavoin ARS 11 -näyttelykäynti voidaan kokea. Koska museokokemukset muodostuvat monimutkaisista, usein myös ei-kielellisistä ajatusprosesseista, ei tässä tutkimuksessa oleteta tai pyritä niiden täydelliseen saavuttamiseen tai ymmärtämiseen. Tarkastelun kohteena ovat ennemminkin ihmisten spontaanit kertomukset ja kuvailut subjektiivisista kokemuksistaan.

Valtion taidemuseon vuosittain tehtävien kvantitatiivisten yleisökartoitusten kyselylomakkeessa kysytään, kuinka mones käyntikerta kyseinen käynti on kävijälle. Esimerkiksi vuonna 2010 tehdyn yleisökartoituksen mukaan 59 % kävijöistä oli Kiasmassa korkeintaan kolmatta kertaa. Heistä jopa 39 % oli Kiasmassa ensimmäistä kertaa.¹⁴ Näiden lukujen pohjalta pystyttiin luottamaan siihen, että satunnaisia kävijöitä tosiaankin vierailee Kiasmassa paljon. Satunnaisia kävijöitä ei kuitenkaan rajattu pelkästään sellaisiksi, jotka ovat Kiasmassa korkeintaan kolmatta kertaa, vaan tarkasteltavien joukossa on myös aktiivisempia kävijöitä. Koska satunnaiset kävijät voidaan määritellä niin monin eri tavoin, ei etukäteen haluttu tehdä tarkkaa määritelmää siitä, mitä satunnaisilla kävijöillä tässä tutkimuksessa

---

¹⁴ Valtion taidemuseon kvantitatiivisen lomaketutkimukset 2010.

tarkoitetaan. Ainoana kriteerinä pidettiin sitä, että he vierailevat Kiasmassa korkeintaan kerran vuodessa. Huomioitavaa on myös se, että tutkimuskohteena olevat satunnaiset Kiasma-kävijät saattavat hyvinkin olla joidenkin muiden taidemuseoiden vakioyleisöä. Tutkimuksen kannalta oleellista on nimenomaan se, kuuluuko Kiasmassa käyminen heille tyypilliseen vapaa-aikaansa.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1) Mikä sai tutkimuksessa tarkasteltavat kävijät tulemaan ARS 11 -näyttelyyn? Mitä he tulivat erityisesti katsomaan?
- 2) Mitä kävijät odottivat museokäynniltään ja täyttyvätkö nämä odotukset?
- 3) Mitkä teokset jäivät kävijöiden mieleen? Miten kävijät puhuivat ja kuvailivat teoksia? Entä millaisia tulkintoja näyttelystä tehtiin?
- 4) Miten museokäynnin henkilökohtainen konteksti (aikaisemmat tiedot, kokemukset ja muistot sekä kiinnostuksen kohteet) vaikutti käyntikokemukseen?
- 5) Miten museokäynnin sosiaalinen konteksti (seurue, muut näyttelyvieraat ja museon henkilökunta) vaikutti käyntikokemukseen?
- 6) Miten museokäynnin fyysinen konteksti (museorakennus, näyttelyssä eteneminen, monipuolisuus, interaktiivisuus ja oheismateriaali) vaikutti käyntikokemukseen?
- 7) Millaisia merkityksiä näyttelykäynnillä oli kävijöille?

2.2 Kävijöiden haastattelut primääriaineistona

Tärkeimpänä aineistonkeruumenetelmänä toimivat kävijöiden *haastattelut*, jotka toteutettiin Kiasmassa heti museokäynnin päätteeksi. Kävijöitä haastateltiin sekä yksittäin että pienissä seurueissa riippuen siitä, mikä missäkin tilanteessa oli luontevinta. Haastatteluihin valittiin kuitenkin korkeintaan kolmen hengen seurueita, jotta keskustelu olisi mahdollisimman luontevaa ja jotta kaikki seurueen jäsenet voisivat osallistua keskusteluun. Haastattelut toteutettiin heinä-elokuussa, arki-iltapäivinä kello 11 ja 18 välillä

Haastateltavien valitseminen tapahtui lähestymällä museotilassa sellaisia asiakkaita, jotka tulivat näyttelytiloista Kiasman ensimmäiseen kerrokseen ja jotka näin ollen olivat oletettavasti käyneet katsomassa näyttelyn. Tutkimusjoukosta pyrittiin saamaan mahdollisimman heterogeeninen. Huomiota kiinnitettiin myös kävijöiden asuinpaikkaan; toivottavaa oli, että suurin osa haastateltavista asuisi lähietäisyydellä, jotta heidät voitaisiin nähdä potentiaalisina vakiokävijöinä tulevaisuudessa. Vaikka turistien tutkiminen olisi myös

ollut mielenkiintoista, tutkimuskohteen ja tutkimuskysymysten valinnasta johtuen he eivät olleet tarkastelun kohteena tässä tutkimuksessa.

Potentiaalisille haastateltaville esitettiin ensiksi muutama kysymys, joiden avulla pyrittiin selvittämään, kuuluivatko he tutkimusjoukkoon. Samalla kerrottiin lyhyesti kävijätutkimuksen tavoitteista. Satunnaisesti Kiasmassa vierailevien kävijöiden löytäminen ei ollut kovin ongelmallista; arvioltaan yli puolet kävijöistä, joita tutkimusta tehdessä lähestyttiin, mahtuivat etukäteen tehtyyn väljään satunnaisten kävijöiden kategoriaan. Eniten haasteita aiheutti se, että tutkimusajankohtana museossa oli paljon ulkomailla asuvia turisteja. Ihmisiä ei myöskään tarvinnut houkutelua keskusteluun. Kieltäytymiset johtuivat useimmiten siitä, että ihmisillä oli kiire tai että jokin seurueen jäsenistä halusi jatkaa jo matkaa. Myös museossa mukana olleet pienet lapset vaikuttivat joidenkin päätökseen kieltäytyä haastattelusta.

Kaiken kaikkiaan haastateltiin kahtakymmentä ARS 11 -näyttelyn kävijää. Haastatteluja tehtiin yhteensä kolmetoista; haastatteluista seitsemän oli yksilöhaastatteluja, viidessä haastattelussa mukana oli kaksi henkilöä ja yhdessä haastattelussa kolme henkilöä. Kaikki tutkimuksessa tarkasteltavat museokävijät olivat vähintään 18-vuotiaita. Tutkimuseettisten syiden lisäksi ikärajan valintaan vaikutti se, että tutkimuskysymykset olivat suunnattu aikuisyleisölle, eikä tarkoituksena ollut tarkastella lasten kokemuksia. Yhdessä haastattelussa mukana oli kuitenkin 8-vuotias lapsi.

Haastattelutilanteesta pyrittiin luomaan mahdollisimman rento ja epämuodollinen. Tätä tarkoitusta varten Café Kiasma osoittautui hyväksi haastattelupaikaksi. Samalla pystyttiin tarjoamaan haastateltaville pientä syötävää ja juotavaa. Varsinainen haastattelutilanne muistutti enemmän vapaata keskustelua kuin varsinaista haastattelua. Tällaista puolistrukturoitua haastattelua kutsutaan *teemahaastatteluksi*, jossa tutkija pohtii etukäteen haastattelun aikana läpikäytävät teemat. Aluksi kerrottiin haastateltaville lyhyesti tekeillä olevasta tutkimuksesta ja pyydettiin lupaa saada nauhoittaa haastattelut. Itse haastattelussa kysyttiin ensiksi kävijän taustatietoja, kuten ikää, asuinpaikkaa ja ammattia. Haastattelun aikana keskusteltiin muun muassa museokäynnin motiiveista, ennakkomielikuvista, odotuksista ja niiden täyttymisestä, mieleen jääneistä taideteoksista ja näyttelyn käsittelemistä aiheista, museossa tarjolla olevan taustatiedon käytöstä ja tarpeesta, seurueen sekä Kiasman rakennuksen ja tilojen merkityksestä käyntikokemukseen.¹⁵ Teemahaastattelulle tyypillisesti haastattelutilanteessa eri teemojen välillä liikuttiin hyvinkin joustavasti, eikä niille oltu etukäteen määritelty tarkkaa etenemisjärjestystä tai

---

¹⁵ Ks. Liite 1.

kysymysmuotoa, vaan ne tulivat käsitellyksi pitkin haastattelua. Teemalistat toimivatkin lähinnä apuvälineenä ja muistilistana tutkijalle, jonka tehtävänä on huolehtia, että oleelliset teemat tulevat käsitellyksi.¹⁶ Joidenkin haastateltavien kohdalla osa teemoista saattoi jäädä käsittelemättä tai ne saatettiin käsitellä hyvin nopeasti esimerkiksi haastateltavan kiireen vuoksi, vaikkakin pääsääntöisesti haastateltavien kanssa käytiin läpi teemalistan aiheet.

Varsinaiset haastattelutilanteet kestivät keskimäärin puoli tuntia; lyhyimmät olivat 20 minuutin ja pisimmät 50 minuutin pituisia. Tutkimus tehtiin tietoisena siitä, että tässä ajassa – tai ylipäätään haastattelemalla – on mahdotonta tavoittaa kävijöiden kokemukset sellaisenaan. Tarkasteltavana olivatkin ennen kaikkea kävijöiden spontaanit kuvailut kokemuksistaan. Koska haastattelija edusti Valtion taidemuseota, heidän näkökulmastaan Kiasmaa, on mahdollista, että kaikkia kokemuksia ei haluttu tuoda esille, ainakaan sensuroimattomina. Pauliina Rautio toi esille saman ”ongelman” tehdessään tutkimusta ARS 06 -näyttelyn kävijöiden kokemuksista. Tutkimuksessaan Rautio pohti sitä, että kävijöiltä vaatii kenties poikkeuksellista rohkeutta tuomita niinkin suuren kokoluokan näyttely kuin mitä ARS-näyttelyt ovat. Negatiivisten kokemusten taustalla saattaa olla pelko siitä, että ei ole ymmärtänyt näkemäänsä tai kokemaansa.¹⁷ Saman pelon siitä, että kokee olevansa tyhmä kun ei ymmärrä, aistittiin myös joiden tämän tutkimuksen haastateltavien puheista. Haastateltavat mainitsivatkin muutaman kerran, etteivät osanneet kaivata mitään tai tulkita esillä olevia teoksia, sillä he eivät ole nykytaiteen harrastajia tai tuntijoita.

Kaiken kaikkiaan kävijöille oletettavasti jäi haastatteluista positiivinen mielikuva. Moni haastateltava kiittelikin sitä, että heille tarjottiin mahdollisuutta päästä keskustelemaan museokäynnistään. Keskustelun edetessä varautuneimmatkin keskustelijat rentoutuivat ja kertoivat kokemuksistaan. Kiitokseksi tutkimukseen osallistumisesta haastateltaville annettiin ilmaisliput ARS-näyttelyyn sekä ARS-oppaan¹⁸.

Kävijöiden kokemuksia tarkasteltiin myös lähettämällä haastatteluun osallistuneille kävijöille *sähköpostikysely* noin kuukausi haastattelun tekemisen jälkeen.¹⁹ Tällä kyselyllä pyrittiin tarkastelemaan sitä, millä tavoin aika muokkaa käyntikokemuksia, mitä kävijät muistavat käynniltään jälkeenpäin ja aikooko kävijä tulla Kiasmaan uudelleenkin. Haastattelutilanteessa haastateltavilta pyydettiin sähköpostiosoitteita ja kerrottiin muutaman viikon kuluttua

---

¹⁶ Ks. Hirsjärvi & Hurme 2010.

¹⁷ Rautio 2006, 7.

¹⁸ Opasta myytiin Kiasman lipunmyynnissä 2 euron hintaan. Siinä esiteltiin lyhyesti näyttelyn taiteilijat sekä heidän teoksensa. Lisäksi se tarjosi valmiin näyttelyreitit ja esitteli kerrosten pohjakartat. Hirvonen & Uoti (toim.), 2011.

¹⁹ Ks. Liite 2.

lähetettävästä lyhyestä sähköpostikyselystä. Tässä vaiheessa ei vielä kuitenkaan annettu tarkempia ohjeita tai kerrottu kysymysten sisällöistä. Kahdestakymmenestä haastateltavasta yksitoista vastasi tähän kyselyyn. Saadut vastaukset antavat mielenkiintoista lisätietoa siitä, mitä asioita kävijät tuovat esille käyntikokemuksestaan myöhemmin.

Tutkimusta varten tehdyt haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin tekstiksi. Litterointivaiheen jälkeen aineisto *teemoiteltiin*. Tässä yhteydessä teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että laadullinen aineiston pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Ensiksi jokainen haastattelu teemoiteltiin yksitellen; tässä ensimmäisessä vaiheessa haastattelun teemalista toimi lähtökohtana teemojen valinnassa. Yksittäisten haastattelujen teemoittelun jälkeen aineisto kasattiin yhteen; yhden teeman alle tuotiin kaikkien haastattelujen sitä koskevat haastattelupätkät. Tämän jälkeen aineistosta etsittiin vielä niin sanottuja alateemoja, aiheita, jotka toistuivat aineistosta tai joita haluttiin analyysissä nostaa esille.

Tutkimuksen analyysia voisi sanoa *teoriaohjaavaksi analyysiksi*. Tällä tarkoitetaan sitä, että analyysissa on kytkentöjä teoriaan, mutta analyysi ei suoranaisesti pohjaudu siihen, vaan toimii pelkästään apuna analyysin rakentamisessa. Analysoitavat yksiköt – tai tässä tapauksessa teemat – valitaan itse aineistosta, mutta aikaisempi tieto auttaa niiden valinnassa.²⁰ John H. Falkin teoria identiteettiin liittyvistä käyntimotivaatioista sekä museokäynnin henkilökohtaisesta, sosiaalisesta ja fyysisestä kontekstista ohjasi haastattelurungon suunnittelua, teemojen valintaa sekä aineiston analyysin rakentamista.

---

²⁰ Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.

3 Museokävijän kokemuksen tavoittaminen – teoreettinen tausta

Tutkimuksen taustateorianana toimi amerikkalaisen tutkija John H. Falkin teoria identiteetistä ja museokävijän kokemuksesta. Falkin mukaan museoiden tulee tuntee yleisönsä; yleisöjen tunteminen ei ole pelkästään kiva lisä, vaan se on museoille välttämätöntä. Falkin mukaan yleisöjen ja kävijöiden museovierailun merkitysten tunteminen auttaa museoita näkemään myös sen, mikä on museoiden rooli yhteiskunnassa.²¹

3.1 Identiteetin merkitys museokäyntiin

Kirjassaan *Identity and the Museum Visitor Experience* (2009) Falk hahmottelee mallia museokävijän kokemuksesta (Museum Visitor Experience Model); tässä mallissa hän tuo esille ajatuksen, että kävijöiden identiteeteillä on suuri merkitys siihen, millaisia heidän museokäyntikokemuksensa ovat. Falkin mukaan museokävijöiden tutkimisessa on perinteisesti keskitytty tarkastelemaan pelkästään joko museoita ja niiden sisältöjä tai kävijöiden ominaisuuksia, kuten demografisia tekijöitä. Falkin mukaan ei voida esimerkiksi olettaa, että näyttelyiden sisällöt olisivat kävijöiden ainoa syy vierailta museoissa tai että vierailun aikana kävijät kiinnittävät huomiota pelkästään niihin. Myöskään kvantitatiivisilla mittareilla mitattavat kävijöiden ominaisuudet ja niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset eivät auta ymmärtämään sitä, minkä vuoksi yksittäiset kävijät tulevat museoihin tai millaisia merkityksiä museokäynneillä heille on. Ne synnyttävät ainoastaan stereotyyppisiä kuvia siitä, millaisia ihmisiä museoissa käy.²²

Sen sijaan, että kävijöiden kokemuksia pyritään tarkastelemaan pelkästään keskittymällä joko museon sisältöihin tai kävijöiden demografisiin piirteisiin, Falkin mukaan kävijöitä tulisi tarkastella yksilöinä, joiden koko museokokemusta muokkaavat erilaiset identiteettiin liittyvät käyntimotivaatiot (identity-related visit motivations). Näiden identiteettiin liittyvien motivaatioiden tarkasteleminen auttaa ymmärtämään, miksi kävijät tulevat tiettyyn museoon juuri tiettyinä hetkinä; lähtökohtana Falkilla onkin ajatus, että saman kävijän kokemukset saattavat olla hyvin erilaisia eri hetkinä riippuen siitä, millaisia identiteettiin liittyviä

---

²¹ Falk 2009, 20–21.

²² Falk 2009, 23–31, 158.

käyntimotivaatioita hänellä museokäynnilleen on.²³ Käyntimotivaatioiden perusteella Falk jakaa museokävijät seuraaviin ryhmiin:

- 1) tutkimusmatkailijat (Explorer),
- 2) mahdollistajat (Facilitator),
- 3) kokemusten etsijät (Experience seeker),
- 4) ammattilaiset/harrastajat (Professional/Hobbyist) sekä
- 5) rentoutujat (Recharger).²⁴

Tutkimusmatkailijan motivaation omaavat kävijät tulevat museoon kiinnostuksestaan uusia, mielenkiintoisia paikkoja kohtaan. Museokäynnillään he haluavat ennen kaikkea ruokkia omaa uteliaisuuttaan. He arvostavat oppimista ja ovat sitä mieltä, että oppiminen on hauskaa. Heidän tiedonjanssa näkyy useilla elämänalueilla, sillä he rakastavat uusia, mielenkiintoisia faktoja. Museoissa tutkimusmatkailijat ovat kiinnostuneita nimenomaan sisällöistä. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että he olisivat kyseisen museon sisällön asiantuntijoita, vaan he ennemminkin haluavat laajentaa omaa osaamistaan yleisemmällä tasolla ja koetella omia älyllisiä rajojaan. Tyypillinen tutkimusmatkailija käy museoissa usein. Erityisesti uudet näyttelyt ja mahdollisuudet kokea uusia asioita houkuttelevat heidät museoon.²⁵ Heidän kulkureittinsä museotilassa ovat useimmiten hyvin moninaisia. He myös todennäköisesti tutustuvat näyttelystä tarjottavaan taustatietomateriaaliin, ainakin siltä osin minkä kokevat tarpeelliseksi. Tutkimusmatkailijat tulevat museoihin useimmiten seurueessa, mutta saattavat kuitenkin tutustua näyttelyihin yksin. He myös useimmiten hyödyntävät museon muita palveluita, kuten esimerkiksi kahvilaa, ravintolaa tai museokauppaa.²⁶

Mahdollistajan motivaation omaavat kävijät tulevat museoon ennen kaikkea seurustelemaan ja tarjoamaan ystävilleen tai perheenjäsenilleen oppimiskokemuksia. Toisin kuin tutkimusmatkailijat, mahdollistajat tulevat tyydyttämään ennemminkin toisten tarpeita kuin omiaan. Hyvä esimerkki mahdollistajasta on vanhempi, joka tulee museoon tarjotakseen oppimiskokemuksen lapselleen. Tyypillisiä mahdollistajia ovat myös aikuiset, jotka tulevat tyydyttääkseen esimerkiksi puolisonsa tai ystävänsä tarpeita. Joskus tavoitteena on viihdyttää kaupungissa vierailevaa sukulaista, joskus taas tavoitteena on seurustella tärkeän ihmisen kanssa mielekkäässä ympäristössä. Tärkeintä museokäynnillä mahdollistajalle on se, että heidän seuralaisensa on tyytyväinen käyntiin. Käyntikohteen he valitsevat sen mukaan, minkä uskovat kiinnostavan heidän seuralaisiaan. Tästä huolimatta myös

²³ Falk 2009, 34–36.

²⁴ Falk 2009, 62–65, 158.

²⁵ Falk 2009, 190–192.

²⁶ Falk 2009, 217–221.

mahdollistajat ovat museossa tyydyttämässä omaan identiteettiinsä liittyvää tarvetta; heidän käyntinsä tavoitteenaan saattaa olla esimerkiksi se, että he haluavat olla hyviä ja opettavaisia vanhempia tai välittäviä puolisoja. Tyypillinen mahdollistaja käy myös museoissa säännöllisesti; museokohteet saattavat tosin vaihdella kerta toisensa jälkeen. Mahdollistajia houkuttelee museoon tieto siitä, että museoissa voi seurustella ystävien kanssa tai että siellä voi oppia uusia asioita yhdessä lapsensa tai kumppaninsa kanssa.²⁷

Kokemusten etsijöitä motivoi kokemusten kartuttaminen; he tulevat museoon, koska se kuuluu asiaan tai koska kyseinen museo tai tietty näyttely ”täytyy nähdä”. Tyypilliset kokemusten etsijät ovat turisteja, jotka haluavat vieraillla matkallaan tärkeimmissä kohteissa. Kokemusten etsijät haluavat seurata aikaansa. Useat heistä ovat myös sosiaalisia kävijöitä; käynnillään heille on tärkeää, että he voivat viettää aikaa ystävänsä tai sukulaisensa kanssa. Heitä ei niinkään motivoi näyttely aihe, vaan enemmänkin ajatus siitä, että he ovat kulttuurisesti tärkeässä paikassa. Kokemusten etsijät eivät todennäköisesti ole kyseisen museon vakiokävijöitä. He käyvät museoissa, koska siitä on tullut yleisesti tunnustetusti hyvä tapa viettää vapaa-aikaa. Näitä kokemusten etsijöitä käy eniten merkittävässä museoissa. Museoon heitä houkuttelee ajatus siitä, että kyseisessä museossa käyminen on niitä asioita, joita jokaisen aikaansa seuraavan tulisi tehdä ainakin kerran elämässään.²⁸ Museossa tärkeintä kokemusten etsijöille on nähdä kuuluisimmat tai merkittävimmät esineet tai teokset. He haluavat ennemminkin saada museosta yleiskatsauksen kuin tutustua yksityiskohtiin muutamaa näyttelyn kohokohtaa lukuun ottamatta. He myös arvostavat hyvää asiakaspalvelua ja oheispalveluja, niin sanottua Disney-kokemusta.²⁹

Ammattilaiset tai harrastajat haluavat syventää tietämystään. Heitä on yleensä vähiten kävijöiden joukossa, mutta he ovat sitäkin tärkeämmässä roolissa. Museoammattilaiset haluavat pitää nämä sisällöntuntijat tyytyväisinä, sillä he myös ovat sisällön arvostelijoita. Ammattilaisia ja harrastajia voidaankin pitää kaikkein kriittisimpinä kävijöinä; tyypillisesti heillä on jokin tarkoin määritelty missio käynnilleen. Esimerkiksi museoalan ammattilaiset itse katsovat näyttelyitä hyvin erilaisesta näkökulmasta kuin muut kävijät. He tyypillisesti katselevat kriittisesti esimerkiksi sitä, miten näyttely on ripustettu ja pystytetty, miten seinätekstit on kirjoitettu sekä muita pieniä yksityiskohtia. Museoalan ammattilaiset eivät kuitenkaan ole ainoita kävijöitä, jotka ovat kiinnostuneita museoista ammatillisessa mielessä. Tapoja käyttää museota oman ammattinsa tai harrastuksensa tukemiseen on lukuisia; esimerkiksi historian opettaja saattaa hakea inspiraatiota tunneilleen kulttuurihistoriallisesta

---

²⁷ Falk 2009, 192–196.

²⁸ Falk 2009, 196–199.

²⁹ Falk 2009, 226–227.

museosta tai valokuvaaja mahdollisuutta kuvata villieläimiä eläintarhassa. Ammatillaiset ja harrastajat käyttävät museota välineenä saavuttaakseen kapean, heille itselleen tärkeän tehtävän. Heitä eivät tule museoon seurustelemaan, vaan heillä on käynnilleen muunlainen selkeä ja useimmiten myös tiedostettu missio.³⁰ Tähän ryhmään kuuluvat kävijät kulkevat museossa useimmiten omia polkujaan, eivät ennalta määrättyä reittiä pitkin. He eivät myöskään todennäköisesti tutustu yleisölle tarkoitettuihin infoteksteihin, jotka saattavat heidän mielestään olla liian pinnallisia tai yleistäviä. Mieluummin he keskustelisivat näyttelyn sisällöistä toisten alan ammattilaisten kanssa.³¹

Rentoutujat etsivät museosta paikkaa, jossa voi rentoutua ja rauhoittua. Falkin mukaan taidemuseoiden kävijöistä merkittävä osa omaa tämän motivaation. Museot edustavat heille paikkaa, jossa voi helposti paeta kiireistä, jokapäiväistä arkeaan. Rentoutujat saattavat hakea museosta myös inspiraatiota. Tyypillisesti rentoutujat ovat ihmisiä, jotka haluavat nauttia elämästään useilla eri tavoilla, muun muassa hyvällä ruoalla ja juomalla, matkustamalla, katselemalla taidetta ja lukemalla kirjallisuutta. Rentoutujia houkuttelee museoon ajatus siitä, että museot ovat kauniita ja rauhallisia paikkoja. He ovat tyypillisesti enemmänkin kiinnostuneita museon kaunista tiloista kuin näyttelyiden sisällöistä.³²

Falkin mukaan kävijät saattavat omata useampiakin näistä identiteettiin liittyvistä motivaatioista, mutta yksi niistä yleensä dominoi käyntiä. Kävijät tulevat museoon odottaen tyydyttävänsä tätä tarvettaan. Se, millainen merkitys museokäynnillä on kävijälle, liittyy siihen, miten nämä ennako-odotukset täyttyvät.³³ Käyntimotivaatioiden avulla Falk pyrkii myös selittämään sen, miten ihmiset tekevät valintansa tulla tai olla tulematta museoon. Tehdessään päätöstä vapaa-ajan käyttämisestä ihmiset punnitsevat erilaisia tarpeitaan, kuten esimerkiksi tarpeita liittyen työtehtäviin, kotiaskareisiin, sosiaalisiin velvoitteisiin ja terveyteen liittyviin tarpeisiin sekä henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Näistä tarpeista ihmiset valitsevat sillä hetkellä tärkeimmät ja vertaavat niitä erilaisiin vapaa-ajan aktiviteetteihin; päätös tulla museoon syntyy siinä, että erilaisista vapaa-ajan viettämisen vaihtoehdoista museoon tulo tyydyttää parhaiten ihmisen *sen hetkisiä* identiteettiin liittyviä tarpeita. Falkin mukaan nämä identiteettiin liittyvät tarpeet ja käyntimotivaatiot eivät pelkästään vaikuta päätökseen tulla museoon, vaan ne myös muokkaavat koko käyntikokemusta sekä sitä, mitä käynnistä muistetaan myöhemmin ja millaisia merkityksiä käynnille annetaan.³⁴

³⁰ Falk 2009, 199–203.

³¹ Falk 2009, 228–229.

³² Falk 2009, 203–206.

³³ Falk 2009, 62–65.

³⁴ Falk 2009, 80–82; 158–159.

Koska museokäynnissä useimmiten on kyse jonkin identiteettiin liittyvän tarpeen tyydyttämisestä, se, mitä kävijät lopulta museokäynniltään saavat tai millaisia merkityksiä he käynnilleen antavat, liittyy läheisesti kävijän identiteetin rakentamiseen. Esimerkiksi joillekin kävijöille merkityksellistä voi olla se, että museokäynti kasvattaa heidän ymmärrystä taiteesta tai historiasta, kun taas toisille merkityksellistä saattaa olla käynnin positiivinen vaikutus henkiseen hyvinvointiin. Myös kävijän aikaisemmat museokäyntikokemukset vaikuttavat siihen, millaiseksi käynti koetaan. Käyntinsä aikana kävijät muokkaavat käsitystään museosta. Jakaessaan kokemuksiaan käynnistään toisten kanssa, kävijät samalla muokkaavat myös muiden käsityksiä siitä.³⁵

Teoriassaan Falk tuo myös esille ajatuksen siitä, että myös sillä on merkitystä, millaisia käyntimotivaatioita seurueella on. Esimerkiksi jos kaksi mahdollistajan motivaation omaavaa ystävää tulee museoon, he todennäköisesti kulkevat näyttelyn läpi keskustellen keskenään kaikesta muusta mahdollisesta paitsi itse näyttelystä. He ikään kuin käyttävät museotilaa sosiaalisen kanssakäymisensä näyttämönä.³⁶ Falk myös painottaa, että nämä hänen muotoilemat kävijäryhmät eivät ole ihmistyyppejä; jokainen kävijä saattaa yhtä hyvin edustaa mitä tahansa näistä kävijämotivaatioista riippuen hänen sen hetkisistä tarpeistaan.³⁷

Tässä kävijätutkimuksessa on mielenkiintoista tarkastella sitä, miten nämä erilaiset motivaatiot ovat edustettuina tutkittavien joukossa. Millaisia erilaisia motiiveja haastateltavien museokäynneille on löydettävissä? Miten ne vaikuttavat itse käyntikokemukseen? Esimerkiksi kuinka moni haastateltava tulee katsomaan ARS 11 -näyttelyn, koska jokaisen aikaansa seuraavan on se nähtävä? Mitä nämä *kokemusten etsijät* saavat käynniltään? Tai kuinka moni tulee katsomaan ARS 11 -näyttelyä tarjotakseen oppimiskokemuksia läheisilleen? Millä tavoin *mahdollistajana* oleminen vaikuttaa käyntikokemusta?

3.2 Museokäynnin kontekstit

Kuten yllä mainittiin, John H. Falkin mukaan museokävijän kokemus ei liity pelkästään museoiden sisältöön tai kävijään itseensä, vaan kyse on näiden kahden vuorovaikutuksesta ajassa ja paikassa. Tämä monimutkainen museokävijän kokemus voidaan käsittää tarkastelemalla sitä identiteettiin liittyvien tarpeiden ja motivaatioiden kautta. Falkin kuvaamat viisi motivaatiokategoriaa tarjoavat hyödyllisen työkalun museoille yleisöjen tuntemista ja

³⁵ Falk 2009, 160.

³⁶ Falk 2009, 224.

³⁷ Falk 2009, 231.

heidän käyttäytymisensä ennustamista varten. Falk kuitenkin muistuttaa, että näiden tarpeiden ja motivaatioiden lisäksi useat muut tekijät vaikuttavat siihen, mitä kävijät käyntinsä aikana kokevat.³⁸ Kontekstuaalisen oppimisen mallissa (Contextual Model of Learning) John H. Falk ja Lynn D. Dierking hahmottelemat museokäynnin kontekstit, jotka ovat tärkeässä asemassa museokävijän kokemuksen muodostumisessa. Heidän mukaansa museokäynti koostuu henkilökohtaisesta, sosio-kulttuurisesta sekä fyysisestä kontekstista.³⁹

Henkilökohtainen konteksti, joka on jokaisella kävijällä ainutlaatuinen, koostuu kävijän aikaisemmista tiedoista, kokemuksista sekä kiinnostuksen kohteista. Kävijän kiinnostuksen kohteet sekä aikaisemmat tiedot ja kokemukset ohjaavat sitä, mihin hän käynnillään kiinnittää huomiota. Tyypillisesti kävijät kiinnittävät huomiota heille tuttuihin asioihin tunteakseen olonsa turvalliseksi museoympäristössä.⁴⁰ Aikaisemmat käynnit museossa tai samankaltaisissa instituutioissa muokkaavat sitä, mitä käynneiltä odotetaan. Myös museossa ensi kertaa vierailevilla ja satunnaisilla kävijöillä on usein hyvin tarkkoja ennako-odotuksia käyntinsä suhteen; nämä odotukset saattavat tulla hyvin kaukaisistakin museovierailuista tai esimerkiksi mainosten ja tv-ohjelmien tuottamista mielikuvista, mutta ennen kaikkea ne tulevat ystävien ja sukulaisten kertomuksista.⁴¹

Sosio-kulttuurinen konteksti tarkoittaa kaikkea sitä, mikä vaikuttaa kävijöihin yhteisöllisellä tasolla. Tähän kontekstiin kuuluu muun muassa kävijöiden seurue, muut näyttelyvieraat, museon henkilökunta sekä kävijän kulttuurinen tausta. Museovierailu on aina sosiaalinen tapahtuma riippumatta siitä, tuleeko kävijä museoon yksin vai jonkun seurassa. Myös yksin tulevat kävijät keskustelevat mielellään näkemästään toisten kävijöiden tai museon henkilökunnan kanssa.⁴²

Fyysisen konteksti sisältää esimerkiksi näyttelyiden esineet ja teokset, kyltit ja opasteet, värimaailman, valaistuksen, tapahtumat sekä rakennuksen. On selvää, että se, mitä esineitä kävijät katsovat, mihin oheismateriaaliin ja oppaisiin he tutustuvat tai mihin tapahtumiin he osallistuvat museokäynnillään, vaikuttaa heidän käyntikokemukseen. Keskivertokävijä tarkastelee kuitenkin ainoastaan osaa näyttelyn sisällöistä; yhden tutkimuksen mukaan kävijät pysähtyvät tarkastelemaan ainoastaan 20–40 % näyttelyn esineistä.⁴³

---

³⁸ Falk 2009, 216.

³⁹ Falk & Dierking 1998, 2–4.

⁴⁰ Falk 2009, 96–97.

⁴¹ Falk & Dierking 1998, 26–28.

⁴² Falk 2009, 99.

⁴³ Falk 2009, 97–99.

4 Käynti ARS 11 -näyttelyssä kerrottuna kokemuksena

Luvussa 4 esitellään kävijätutkimuksen tulokset. Ensiksi esitellään tutkimukseen osallistuneet museokävijät, minkä jälkeen tarkastellaan sitä museokäynnin vaihetta, joka alkaa jo ennen varsinaista vierailua. Seuraavaksi keskitytään ARS 11 -näyttelyyn, sen taideteoksiin ja teemoihin. Tämän jälkeen tarkastellaan sitä, millä tavoin museokäynnin sosiaalinen ympäristö sekä fyysiset puitteet muokkaavat käyntikokemusta. Lopuksi tarkastellaan vielä sitä, mitä kävijät muistivat käynniltään jälkeensä.

Tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan yksittäisten kävijöiden kertomuksia kokemuksistaan, ikään kuin eräänlaisia kävijätarinoita. Tutkimusta voitaisiin pitää kahtenakymmenenä erilaisena tarinana siitä, millä tavoin ARS 11 -näyttely voidaan kokea. Laadullisen tutkimuksen luonne huomioon ottaen yleistysten tekeminen tai tyypillisen kävijäprofiilin rakentaminen ei missään tutkimuksen vaiheessa ollut edes lähtökohtana.

4.1 Tutkimukseen osallistuneet museokävijät

Seuraavaksi esitellään tutkimukseen osallistuneet museokävijät. Vaikka luvussa tarkastellaankin kävijöiden demografisia tekijöitä, ei näiden tietojen pohjalta voida vetää johtopäätöksiä siitä, millainen on tyypillinen ARS- tai Kiasma-kävijä. Tulokset kertovat ainoastaan tähän tutkimukseen osallistuneiden kävijöiden demografisista piirteistä. Tutkimusta varten haastateltiin kahtakymmentä museokävijää. Haastatteluja tehtiin yhteensä kolmetoista; niistä seitsemän oli yksilöhaastatteluja, viidessä mukana oli kaksi henkilöä ja yhdessä kolme. Yksilöhaastatteluihin osallistuneista yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat tulleet Kiasmaan yksin. Haastatelluista seurueista kaksi oli pariskuntia ja muut ystävyksiä.

Museokävijöiden profiilit on tehty haastatteluissa annettujen tietojen pohjalta. Näitä profiileja varten kävijöiden nimet on muutettu ja suorat tunnistetiedot poistettu. Tutkimuksessa viitataan haastateltaviin näillä peitenimillä.

HAASTATTELU 1, ystävykset

Maria, 27-vuotias Maria on asunut useamman vuoden ulkomailla, mutta muuttanut juuri Helsinkiin. Opiskelee näyttelemistä. Käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa. Kiasmassa käynyt aikaisemmin kaksi kertaa. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

Johanna, 26-vuotias Johanna asuu Pohjois-Suomessa. Ammatiltaan hän on tutkija. Johanna on käynyt Kiasmassa aikaisemmin arvioltaan viisi kertaa. Hän käy taidenäyttelyissä lähinnä matkustaessaan. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 2, pariskunta

Marjatta, 62-vuotias Marjatta asuu Helsingissä ja työskentelee hoitoalalla. Hän on ensimmäistä kertaa Kiasmassa ja suhtautuu skeptisesti nykytaiteeseen. Marjatta käy taidenäyttelyissä harvemmin kuin kerran vuodessa. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

Juhani, 62-vuotias Juhani asuu Helsingissä ja on tällä hetkellä eläkkeellä. Hän on käynyt kerran aikaisemmin Kiasmassa työporukan mukana. Käy taidenäyttelyissä harvemmin kuin kerran vuodessa. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 3, yksilöhaastattelu, haastattelussa mukana 8-vuotias lapsi

---

Susanna, 33-vuotias Susanna on kotoisin Helsingistä, mutta asuu väliaikaisesti Euroopan ulkopuolella. Hän on käynyt Kiasmassa aikaisemmin vähintään neljä kertaa. Suomessa käydessään haluaa vierailla taidenäyttelyissä. Käynyt ARS 95, ARS 01 ja ARS 06 -näyttelyissä.

HAASTATTELU 4, ystävykset

Elina, 23-vuotias Elina asuu Etelä-Suomessa ja opiskelee vaatetusosalalla. Toista kertaa Kiasmassa. Käy taidenäyttelyissä noin viisi kertaa vuodessa lähinnä kotipaikkakunnallaan. Kiinnostunut erityisesti valokuvataiteesta. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

Sofia, 18-vuotias Sofia asuu Etelä-Suomessa. Hän on lukiolainen. Ensimmäistä kertaa Kiasmassa. Sofia käy taidenäyttelyissä harvemmin kuin kerran vuodessa, silloinkin lähinnä koulun mukana. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

Petteri, 25-vuotias Petteri asuu Helsingissä. Hän työskentelee kaupallisella alalla. Toista kertaa Kiasmassa. Petteri käy taidenäyttelyissä harvemmin kuin kerran vuodessa. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 5, yksilöhaastattelu

Anneli, 58-vuotias Anneli asuu pääkaupunkiseudulla ja on ammatiltaan opettaja. Ensimmäistä kertaa Kiasmassa. Anneli käy taidenäyttelyissä keskimäärin kerran vuodessa lähinnä matkustaessaan. Pitää erityisesti perinteisestä venäläisestä taiteesta. Hän on käynyt ARS-näyttelyissä silloin, kun näyttelyitä järjestettiin Ateneumissa.

HAASTATTELU 6, ystävykset

Emilia, 23-vuotias Emilia asuu Länsi-Suomessa. Hän on tällä hetkellä opiskelija. Käynyt Kiasmassa aikaisemmin kerran tai kaksi kertaa. Emilia käy taidenäyttelyissä 1–2 kertaa vuodessa lähinnä matkustaessaan. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

Anna, Anna asuu Helsingissä. Hän työskentelee kahvilassa ja opettajana. Hän on käynyt 25-vuotias Kiasmassa kerran aikaisemmin. Käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 7, yksilöhaastattelu

Mikael, Mikael asuu Tukholmassa, mutta hänen sukunsa on kotoisin Suomesta. Ammatiltaan 30-vuotias hän on kääntäjä. Ensimmäistä kertaa Kiasmassa. Käy kuitenkin taidenäyttelyissä säännöllisesti vapaa-ajallaan. Pitää erityisesti nykytaiteesta. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 8, yksilöhaastattelu

Helena, Helena asuu Etelä-Suomessa. Hän työskentelee hoitoalalla. Ensimmäistä kertaa 51-vuotias Kiasmassa. Helena käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa lähinnä kotipaikkakunnallaan. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 9, yksilöhaastattelu

Kaarina, Kaarina asuu pääkaupunkiseudulla ja on tällä hetkellä eläkkeellä viestintäalalta. Käynyt 68-vuotias Kiasmassa aikaisemmin noin viisi kertaa. Kaarina käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa. Hän on asunut Afrikassa jonkin aikaa. Kaarina on käynyt aikaisemmissa ARS-näyttelyissä sekä Ateneumissa että Kiasmassa.

HAASTATTELU 10, yksilöhaastattelu

Pirjo, Pirjo asuu Pohjois-Suomessa ja hän työskentelee rahoitusosalalla. Hän on kolmatta kertaa 61-vuotias Kiasmassa. Käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 11, ystävykset

Päivi, Päivi asuu pääkaupunkiseudulla ja työskentelee viestintäalalla. Hän on käynyt 49-vuotias Kiasmassa suunnilleen 5–6 kertaa aikaisemmin. Päivi käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa. Hän on käynyt aikaisemmin ainakin ARS 95 -näyttelyssä.

Jari, Jari asuu Helsingissä ja on ammatiltaan opettaja. Hän on käynyt Kiasmassa noin 5–10 48-vuotias kertaa aikaisemmin tai noin kerran vuodessa, joten hän on lähellä vakituista kävijää. Jari käy taidenäyttelyissä ylipäätensä noin 5–10 kertaa vuodessa. Hän on vierailut myös aikaisemmissa ARS-näyttelyissä.

HAASTATTELU 12, pariskunta

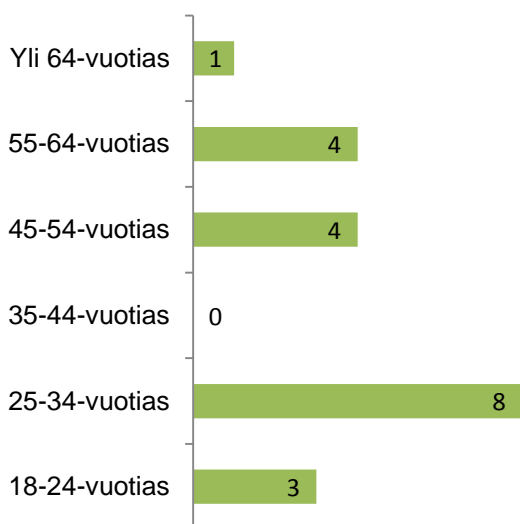
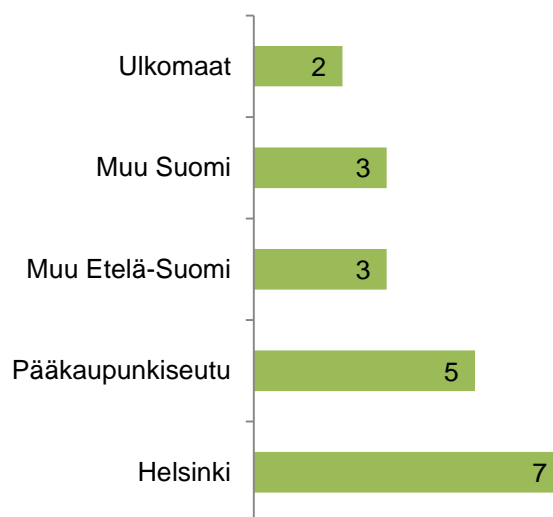
Antti, Antti asuu pääkaupunkiseudulla. Ammatiltaan hän on tutkija. Hän on kolmatta kertaa 29-vuotias Kiasmassa. Käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa erityisesti matkustaessaan. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

Pauliina, Pauliina asuu pääkaupunkiseudulla. Ammatiltaan hän on lääkäri. Hän on neljättä kertaa 29-vuotias Kiasmassa. Käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa erityisesti matkustaessaan. Ei kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä.

HAASTATTELU 13, yksilöhaastattelu

Leena, 52-vuotias Leena asuu Helsingissä ja työskentelee kiinteistöalalla. Kolmatta kertaa Kiasmassa. Hän käy taidenäyttelyissä muutaman kerran vuodessa. Käynyt ARS-näyttelyissä silloin, kun näyttelyitä järjestettiin Ateneumissa.

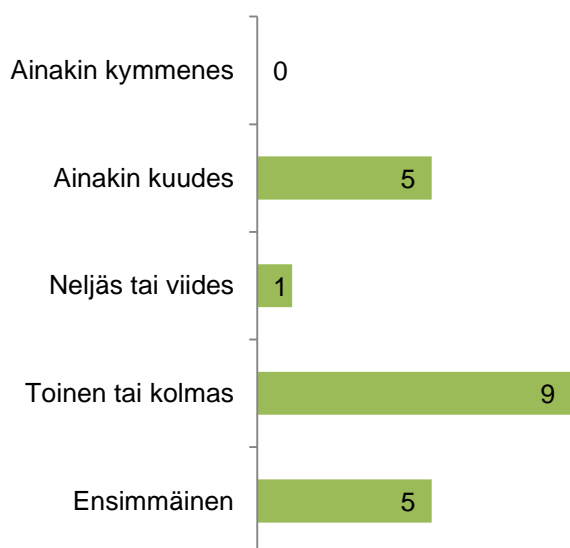
Tutkimukseen osallistuneista museokävijöistä neljäsosa on miehiä. Kuviossa 1 on kuvattu haastateltavien ikäryhmät. Nuorin haastateltavista on 18-vuotias Sofia ja vanhin 68-vuotias Kaarina. Haastateltavista hieman yli puolet on iältään alle 35-vuotiaita. Kuviossa 2 on esitelty haastateltavien asuinpaikat; heistä 12 asuu pääkaupunkiseudulla. Ulkomailla asuvia on yhteensä kaksi; toinen heistä on Helsingistä kotoisin oleva ja tilapäisesti Euroopan ulkopuolella asuva Susanna ja toinen Tukholmassa asuva ja suomalaiset sukujuuret omaava Mikael.

Kuvio 1. Haastateltavien ikäluokat**Kuvio 2. Haastateltavien asuinpaikat**

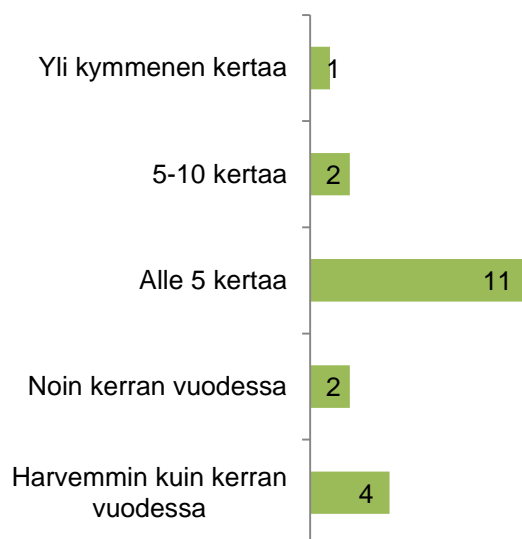
Ammattiensa puolesta haastateltavat ovat hyvin kirjava joukko; mukana on eri alojen tutkijoita, ravintoalalla työskenteleviä, opettajia, opiskelijoita, hoitoalalla työskenteleviä, lääkäri, eläkeläisiä sekä kaupallisella ja kiinteistöalalla työskenteleviä. Kenenkään haastateltavan ammatit tai opinnot eivät suoranaisesti liity kuvataiteisiin, vaikka muutamalla ne liittyvätkin johonkin luovaan alaan; esimerkiksi näyttelijäksi opiskeleva Maria oli opinnoissaan suorittanut myös taidehistorian opintoja ja kääntäjänä työskentelevä Mikael oli opiskellut myös elokuvan tekemistä. Lisäksi muutamalla haastateltavalla on jonkinlaisia kuvataideharrastuksia. Esimerkiksi Kaarina harrastaa vapaa-ajallaan maalaamista ja Leena valokuvaamista.

Kuten jo aikaisemmin todettiin, tutkimuksessa ei haluttu etukäteen tarkasti määritellä sitä, mitä satunnaisella Kiasma-kävijällä tarkoitetaan. Tutkittavien joukosta löytyikin niin ensimmäistä kertaa tutkimushetkellä Kiasmassa olleita että jo useamman kerran siellä käyneitä (Kuvio 3). Ensimmäisellä Kiasma-vierailullaan haastateltavista oli viisi: Marjatta, Sofia, Anneli, Mikael ja Helena. Haastateltavista lähes puolet oli museossa toista tai kolmatta kertaa. Aikaisemmin vähintään viisi kertaa käyneitä olivat Jari, Päivi, Johanna, Susanna ja Kaarina; kaikkein aktiivisimpia olivat Jari ja Päivi, jotka kertoivat käyvänsä Kiasmassa keskimäärin kerran vuodessa kuitenkin niin, että kaiken kaikkiaan käyntikertoja oli kertynyt alle kymmenen. Jaria ja Päiviä voitaisiin tiettyjen määritelmien mukaan pitää myös vakituisina kävijöinä.

Kuvio 3. Monesko käyntikerta Kiasmassa?

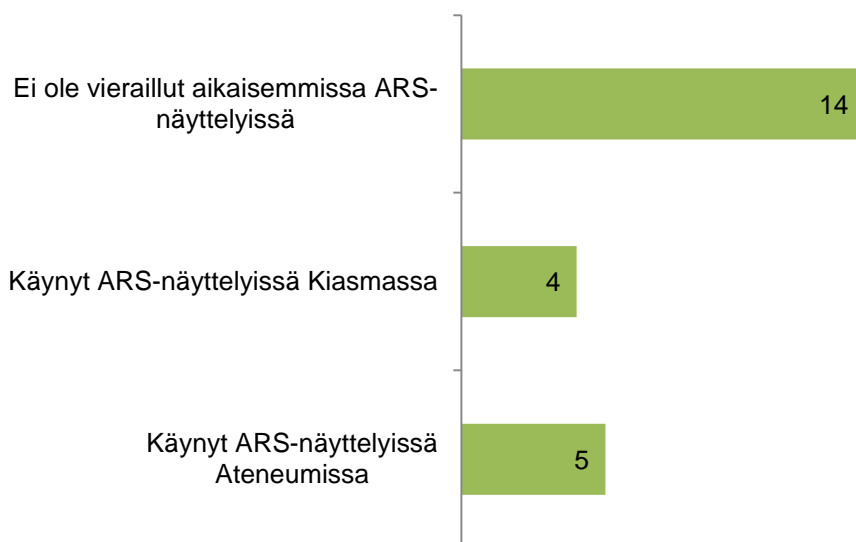
Kuvio 4. Vuosittaiset näyttelykäynnit

Haastattelussa kysyttiin myös sitä, kuinka usein kävijät tyypillisesti käyvät taidenäyttelyissä vuoden aikana. Suurin osa heistä, jopa 11 haastateltavaa, mainitsi käyvänsä taidenäyttelyissä useammin kuin kerran vuodessa, mutta harvemmin kuin viisi kertaa vuodessa (Kuvio 4). Näyttelyiden suurkuluttajaksi osoittautui tukholmalainen Mikael, joka kertoi käyvänsä taidenäyttelyissä keksimäärin yli 50 kertaa vuodessa! Osalle haastateltavista taas kuvataiteet eivät liity juuri millään tavoin omaan vapaa-aikaan. Esimerkiksi lukiolainen Sofia kertoi, että on käynyt taidenäyttelyissä ainoastaan koulun kanssa, ei omalla vapaa-aikallaan. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että monelle taidenäyttelyissä käyminen liittyy lähinnä lomaan ja matkustamiseen; moni kertoikin käyvänsä näyttelyissä lähinnä matkustellessaan, ja että oman paikkakunnan museot jäävät helposti vähemmälle käymiselle.

Haastattelussa kysyttiin myös sitä, olivatko kävijät vierailleet aikaisemmissa ARS-näyttelyissä. Heistä suurin osa, yhteensä 14, ei ollut käynyt aikaisemmin ARS-näyttelyissä (Kuvio 5). Kuudesta aikaisemmin ARS-näyttelyissä käyneistä viisi muisti käyneensä näyttelyissä Ateneumissa ja neljä Kiasmassa.

Kuvio 5. Aikaisemmat käynnit ARS-näyttelyissä

4.2 Ennen museokäyntiä – käyntimotiivien ja ennako-odotusten tarkastelua

Museokäynti alkaa jo ennen varsinaista vierailua. Museoon tuloa saatetaan suunnitella pitkään ja hartaasti; toisaalta lopullinen, vierailuun johtava päätös saattaa syntyä hyvinkin nopeasti esimerkiksi ystävän houkuttelun tuloksena. Ennen vierailua kävijän on joka tapauksessa tehtävä tietoinen päätös museoon tuloista; tähän päätökseen vaikuttavat useat eri tekijät, kuten esimerkiksi kävijän henkilökohtaiset intressit ja sosiaaliset velvoitteet. Yhtäläillä museoon tuloon vaikuttaa se, kuinka helposti museoon pääsee, onko lipun hintaan varaa tai onko museon aukioloaikojen puitteissa mahdollisuutta vierailuun.

Ennen varsinaista museovierailua kävijöillä on aina myös ennako-odotuksia siitä, mitä käynti tulee mahdollisesti pitämään sisällään. Esimerkiksi ARS 11 -näyttelyn kohdalla ennako-odotuksiin vaikuttavat muun muassa kävijän aikaisemmat kokemukset ja muistot ARS-näyttelyistä, Kiasmasta ja ylipäänsä nykytaiteesta. Varsinaisten kokemusten lisäksi tuttavien ja median tarinat muokkaavat sitä, mitä käynniltä odotetaan, samoin kuin kävijän omat käsitykset nykytaiteesta ja näyttelyn teemoista.

4.2.1 Vinoseinäinen rakennus ja hetken helpotus helteeseen

Erilaiset museokäynnin motiivit vaikuttavat myös museokäyntiin ennen varsinaista vierailua. Esimerkiksi John H. Falk puhuu kävijän identiteettiin liittyvistä tarpeista, joita museoon tulolla pyritään tyydyttämään. Kävijä saattaa tulla museoon esimerkiksi tarjotakseen oppimiskokemuksia seurueensa jäsenelle tai vahvistaakseen omaa ammatti-identiteettiään. Yhtälailla kävijä saattaa tulla museoon, koska hän haluaa seurata aikaansa ja kertoa tuttavilleen nähneensä esillä olevan suurnäyttelyn. Se, mitä kävijät tulevat museosta hakemaan ja miten tämä tarve tulee tyydytetyksi vaikuttaa siihen, millaisena käynti kokonaisuudessaan koetaan.⁴⁴

Seuraavaksi tarkastellaan tutkimukseen osallistuneiden kävijöiden käyntimotivaatioita. Ensiksi pohditaan sitä, tulivatko kävijät ensisijaisesti vierailemaan Kiasmaan, vai tulivatko he katsomaan ARS-näyttelyä tai näyttelyn esittelemää Afrikkaa. Sen jälkeen tehdään katsaus erilaisiin käyntiin johtaneisiin syihin. Lopuksi vielä tarkastellaan käyntimotivaatioita John H. Falkin teorian kautta.

ARS, Kiasma vai kenties Afrika?

Haastateltavien kanssa keskusteltiin siitä, tulivatko he ensisijaisesti katsomaan ARS-näyttelyä vai tulivatko he vierailulle erityisesti Kiasman takia. Koska ARS-näyttelyt ovat Suomen suurimpia nykytaidetapahtumia, ennakko-oletuksena oli useiden ARS-näyttelyn vuoksi tulleiden kohtaaminen. Suurin osa haastatteluun osallistuneista kävijöistä – kaiken kaikkiaan 11 heistä – kertoi kuitenkin tulleensa vierailulle nimenomaan Kiasman vuoksi; esillä olevalla näyttelyllä ei ollut suurta merkitystä näille kävijöille, vaan he olisivat tulleet vierailulle Kiasmaan riippumatta siitä, mikä näyttely siellä on esillä. Oletettavasti tähän tulokseen vaikuttaa se, että tutkimuksen kohteena olivat satunnaiset vieraat, joiden joukossa oli useita jopa ensimmäistä kertaa Kiasmassa vierailevia. Kaikki eivät ennen museoon tuloa edes tienneet, mikä näyttely Kiasmassa oli parhaillaan menossa. Kaikille ei myöskään ollut selvää kuvaa siitä, mitä ARS-näyttelyt ovat.⁴⁵ Yhtenä käynnin tärkeimpänä motiivina saattoikin olla halu vierailla Suomen suurimmassa nykytaiteen museossa, mikä näkyi erityisesti ensimmäisiä kertoja Kiasmassa vierailleiden vastauksissa. Esimerkiksi nykytaiteen suurkuluttaja Mikael, joka haastatteluhetkellä oli käymässä Helsingissä turistina, mainitsi Kiasman rakennuksen olleen yksi tärkeimmistä vierailuun johtaneista syistä. Myös ensimmäistä kertaa Kiasmassa vierailulla ollut Marjatta mainitsi yhdeksi motiivikseen halun

⁴⁴ Falk 2009.

⁴⁵ ARS-näyttelyihin liittyvistä mielikuvista enemmän luvussa 4.2.3 *Ennakko-odotukset näyttelystä*.

nähdä aikaisemmin ainoastaan kuvien kautta tutut Kiasman tilat sisältäpäin. Samoin ensimmäistä kertaa Kiasmassa vierailut Helena kertoi haastattelunsa aikana useampaankin otteeseen siitä, kuinka hän nimenomaan halusi nähdä Kiasma-rakennuksen. Seuraavaksi muutama lainaus Helenan haastattelusta:

ANU [haastattelija]: Oliko sulla sitten muuten mielikuvia, että mitä nämä ARS-näyttelyt on?

HELENA: Ei, en oikeastaan sillä tavalla. Minä halusin nähdä tän rakennuksenkin, koska minä en oo käynyt tässä sisällä. Mie tiesin, että täällä ei suoraa seinää oo. Niin se oli semmonen yks pointti tälle jutulle, että lähenpä käymään nykytaiteen näyttelyssä.

ANU: Eli oliko se enemmän nimenomaan tää Kiasma, jonka takia tulit, vai tää...?

HELENA: Kiasma! Tää ARS-näyttely oli, se siis mikä täällä on menossa, sen menen kattomaan. Sillä teemalla.

HELENA: No tota, jos ei niitä euroja lasketa, mitä tähän on mennyt, niin onhan tää [Kiasman rakennus] mielenkiintoinen. Sanon suomalaisena veronmaksajana. Mulla tuli tossa "ahaa, joo, ai niin tää oli se rakennus, missä ei oo suoraa seinää", ku menin käymään vessassa, tänne tullessa, niin se muistui mieleen. Ja sehän oli yks osasyy silloin, että Kiasmaan lähtöönkin on jo pelkkä se rakennus, että en ole käynyt tässä koskaan.

Vaikka yli puolet haastateltavista tuli katsomaan erityisesti Kiasmaa, oli haastateltavien joukossa myös niitä, jotka tulivat vierailulle ennen kaikkea ARS-näyttelyn vuoksi. Näitä ARS-näyttelyn vuoksi tulleita olivat Päivi, Jari, Antti, Pauliina ja Leena. Kaikki heistä olivat vierailleet Kiasmassa aikaisemminkin, eikä heillä näin ollen ollut samanlaista "tarvetta" nähdä kohuttua rakennusta kuin ensimmäistä kertaa Kiasmassa vierailevilla. Esimerkiksi Jarin vastauksissa näkyi kiinnostus nähdä merkittävä ARS-näyttely. Seuraavaksi muutama lainaus, joissa haastateltavat pohtivat syitä tulla Kiasmaan:

JARI: Ars joo. Kiasma on tuttu ennestään, niin ehdottomasti Ars. Oikeestaan riippumatta siitä, mikä aihe tai mikä nimi, niin nämä melkein tulee katsottua.

PAULIINA: Mä ehkä tätä Arsia enemmän. Sillon ku ekoja kertoja, ku kävi Kiasmassa, niin se oli ehkä tää talo ja se kohuttu arkkitehtuuri. Että voi sitten sanoa käyneensä.

LEENA: Joo, Arsin takia. Että koska Kiasmassa mä oon aikasemmin käynyt. Tää ei enää paikkana sillä lailla ole mulle uus. Ihan tulit kattomaan tätä näyttelyä.

Muutama kävijöistä taas kertoi tulleensa Kiasmaan näyttelyn teeman vuoksi, ei niinkään Kiasman tai ARS-näyttelyn takia. Esimerkiksi Afrikassa itsekin jonkin aikaa asunut Kaarina kertoi haastattelunsa aikana, että hän tuli näyttelyyn katsomaan ennen kaikkea itselleen tärkeää ja tuttua Afrikkaa. Ystävänsä kanssa Kiasmassa vierailut Emilia kertoi myös tulleensa katsomaan Afrikka-teemaa. Tyttärensä luona Helsingissä vierailut Pirjo taas painotti haastattelunsa aikana sitä, ettei hän tullut museoon Kiasman vuoksi, vaan hän tuli nimenomaan katsomaan näyttelyn sisältöä ja teemaa. Hän jopa mainitsee tulleensa

näyttelyyn Kiasmasta *huolimatta*, mikä kenties paljastaa jotain hänen Kiasmaan liittämistään mielikuvista:

PIRJO: *Ei, mä en edes ajatellut koko ARS-juttua. Jos sä kysyt, miks mä tulin tänne, oli sillain, että mulla tytär asuu Helsingissä, ja hän suositteli, että käy katsoo tämä. Nimenomaan tää aihepiiri.*

ANU: *Oliko tää Afrikka nimenomaan sitten se, joka...?*

PIRJO: *No joo, ja sit tavallaan tää meijän, ehkei niinkään tartte olla se Afrikkakaan, vaan kuitenkin tämmönen länsimaisen kulutuksen se toinen puoli, tai se meidän historian toinen puoli. Omin silmin, sieltä puolelta katsottuna, ei meidän näkökulmasta.*

ANU: *Koetko, että se oli enemmän tämä näyttely, joka toinen tänne? Vai oliko se ylipäätänsä Kiasma?*

PIRJO: *Ei Kiasmalla ollut mitään tekemistä! Että Kiasmasta huolimatta tulin tänne.*

Varsinaiseen käyntiin johtaneet syyt

Kuten edellä todettiin, osa kävijöistä tuli katsomaan erityisesti Nykytaiteen museo Kiasmaa, kun taas osalle tärkeintä oli nähdä merkittävä ARS-näyttely tai kokea taidenäyttelyn Afrikka. Siihen, miksi kävijät päättivät tulla näyttelyyn juuri kyseisenä hetkenä, vaikuttivat myös useat tekijät; esimerkiksi kaupungilla vietettyyn lomapäivään mahtunut hetki tai hyvän ystävän ehdotus saattoivat toimia lopullisen päätöksen tekijänä.

John H. Falkin mukaan tehdessään päätöstä vapaa-ajan käyttämisestä ihmiset punnitsevat erilaisia tarpeitaan liittyen esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin tai henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Päätös tulla museoon syntyy siitä, että erilaisista vapaa-ajanviettomahdollisuuksista museoon tulo tyydyttää parhaiten sen hetkisiä tarpeita.⁴⁶ Myös osa tutkimukseen osallistuneista kävijöistä toi haastattelussa esille muita vapaa-ajanviettotapoja, joita he olivat harkinneet tehdessään päätöstä Kiasmaan tulosta. Mielenkiintoista on se, että moni haastateltavista mainitsi pohtineensa Ateneumin taidemuseon ja Kiasman välillä; esimerkiksi Johanna ja Maria kertoivat harkinneensa myös Ateneumia, mutta valitsivat kuitenkin Kiasman, sillä Ateneumissa esillä oleva lappilainen taide oli heille jo ennestään tuttua. Se, että reilu kolmannes haastateltavista punnitsi nimenomaan Ateneumin ja Kiasman välillä voisi kertoa esimerkiksi siitä, että monien kävijöiden tavoitteena oli jonkin suuren museon katsastaminen. Myös erilaisia vapaa-ajanviettotapoja mainittiin. Esimerkiksi Sofian synttäreitä juhlistanut seurue kertoi harkinneensa myös Linnanmäkeä tai elokuviin menoa.

Monelle haastateltavalle lopullinen päätös tulla Kiasmaan syntyi hetken mielijohteesta. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että käyntiä Kiasmassa tai ARS 11 -näyttelyssä oli saatettu suunnitella tai vähintään harkita jo pidempäänkin, vaikka lopullinen käyntiin johtanut

⁴⁶ Falk 2009, 80–82.

päätös tehtiin hyvin nopeasti. Esimerkiksi puolisonsa kanssa Kiasmaan tullut Pauliina muisteli keskustelleensa ystäviensä kanssa näyttelystä ja suunnitelleensa samalla käyvänsä siellä itsekin. Myös Jari ja Päivi kertoivat suunnitelleensa tulevansa ARS 11 -näyttelyyn jossain välissä. Seuraavaksi mietteitä ystävysten keskustelusta:

ANU: *Eli oliko tää sulle ihan hetken mielijohde [kysyy Päiviltä]?*

PÄIVI: *Se oli ihan hetken mielijohde.*

ANU: *Olitko sää sitten pidempään jo suunnitellut tänne tuloa [kysyy Jarilta]?*

JARI: *Ei, kyllä meillekin hetken mielijohteesta kaikki taide-elämykset tulee. On ollut suunnitelmassa tietysti, että jossakin välissä. Usein ne sitten hyvät näyttelyt ehtii mennä ohi.*

PÄIVI: *Se on harha, että kuvittelee, että tässä on neljä kuukautta aikaa tai puoli vuotta aikaa ja sitten yhtäkkiä huomaa, että aijaa, se loppu just viime viikonloppuna.*

Aktuaaliseen käyntiin johtaneisiin päätöksiin saattavat vaikuttaa hyvinkin monenlaiset eri tekijät. Esimerkiksi heinäkuisena kuumana hellepäivänä lomapäiväänsä kaupungilla viettäneet Marjatta ja Juhani kertoivat päättäneensä tulostaan Kiasmaan hetkeä aikaisemmin viereisellä raitiovaunupysäkillä. Aktuaaliseen tuloon johtaneista syistä painavimpana Marjatta ja Juhani mainitsevat halun tulla vilvoittelemaan viileään museoon. Myös ystävykset Anna ja Emilia mainitsivat sateisen sään keskusteltaessa käyntiin johtaneista syistä. Nämä esimerkit kertovat hyvin siitä, että lopullinen päätös tulla museoon voi liittyä johonkin ulkoiseen, hyvin epäolennaiselta vaikuttavaan tekijään, kuten esimerkiksi näissä tapauksessa haluun saada suojaa sateelta tai hetken helpotusta helteeseen.

Seurueilla on myös olennainen merkitys päätöksessä tulla museoon. Esimerkiksi lapsen kanssa Kiasmassa vierailleen Susannan yhtenä tulomotiivina voitaisiin pitää halua viettää vapaa-aikaa lapsen kanssa virikkeellisessä ympäristössä. Kahden ystävänsä seurassa museoon tullut Petteri taas kertoi tulleen museoon ystäviensä painostamana; haastattelussa hän toi esille, ettei todennäköisesti olisi tullut Kiasmaan ilman ystäviensä ehdotusta. Ystävykset olivat Helsingissä juhlistamassa yhden seurueen jäsenen syntymäpäiviä, ja koska muut seurueen jäsenet halusivat tulla vierailulle Kiasmaan, ei Petterillä ollut vaihtoehtoja. Myös Antti kertoi puolisonsa houkutelleen hänet mukaansa Kiasmaan; aluksi Antti oli protestoinut puolisonsa ehdotusta vastaan, mutta lopulta kuitenkin taipunut ehdotukseen. Seuraavaksi pari lainausta Antin haastattelusta:

ANTTI: *Mulla nyt varmaan oli ehkä enemmän se, ku sä [puhuu Pauliinalle] olit puhunut, että täytyy, nimenomaan sanonut, että täytyy käydä. Ja sitten tota, tiesin tän näyttelyn, joka on tietyn ajanjakson. Että jos haluat käydä, niin nyt se on mentävä. Me ollaan vielä lomalla tää viikko, niin siitä syystä.*

ANTTI: *Se on silleen jotenkin jännä, niinku jo sanoinkin, että niinku protestoin sitä vastaan, että sä sanoit eilen, että "hei, mennäänkö Kiasmaan?", niin minä "ei kai!". – – Mä tavallaan tykkään*

kumminkin käydä, kunhan ei joka viikko tai joka kuukausikaan. Mutta kun jotain uutta on, niin sitten. Ehkä se on se sama, että ku kattelee, niin silleen vaan jotenkin mieltii, tai jotenkin voi mieltii erilaisia asioita.

Kuten jo tutkimukseen osallistuneiden museokävijöiden taustoja tarkasteltaessa mainittiin, taidenäyttelyissä ja museoissa käyminen liitetään erityisesti vapaa-aikaan, lomaan ja matkustamiseen. Esimerkiksi Mikael mainitsi tullessaan Kiasmaan, koska matkustaessaan hän haluaa tutustua paikallisiin nykyaiteen museoihin ja gallerioihin. Mikaelille taidenäyttelyissä käyminen on kuitenkin tärkeä osa muutakin vapaa-aikaa, sillä haastattelun edetessä hän osoittautui varsinaiseksi nykyaiteen suurkuluttajaksi. Myös Pirjo mainitsi motiivikseen halun nähdä Helsingissä vieraillessaan tärkeimmät näyttelyt.

PIRJO: *Mä oon kesälomalla, ja sitten oon melkein koko viikon ollut Helsingissä ja tänään lähden pois, niin mulla on tämä, että tuun tänne ja täältä meen katsoo tuon Ateneumin Lappi-näyttelyn. Ihan selkeästi tämmöset tehtävät.*

Myös pääkaupunkiseudulla asuvista haastateltavista moni tuli viettämään lomapäiväänsä Kiasmaan; muutama heistä toimi ikään kuin turistin roolissa omalla kotiseudullaan. Ohessa lainaukset pääkaupunkiseudulla asuvien Marjatan, Kaarinan ja Annelin haastatteluista:

MARJATTA: *Niinkö meidän ystävät sano, ku käytiin, missä me käytiin, Kansallismuseossa! Niin meidän ystävät sano, "ai niin joo, te ootte nyt lomalla Helsingissä". Yleensä ei tuu niinku käytyä täällä. Vaan kertoo muille, mihin voi mennä.*

KAARINA: *Mä olin ajattellut, että mä oon nyt kaikessa rauhassa ja kierrän ja katselen myös noita elokuvia ja videoesityksiä pidempään enkä vain vilkaise, että siinä menee taas jotain. Useesti on liian kiire. Mutta nyt kun on eläkkeellä ja sit pääsee livahtaa ilman miestä, niin ei oo mitään kiirettä!*

ANNELI: *Mä oon tosi tyytyväinen, että mä tulín tänne. Tämä on semmonen niinkun lomaan sopiva tuokio ja mökkeilyn ja opettajan pitkän kesäloman puitteissa hyvä välivirike käydä täällä. Mä just kerään tällasia virikkeitä ja erilaisia. Mulla on tapana kesäloman aikana pistäytyä milloin missäkin. Muun muassa kävin tässä Keski-Suomessa tämmösessä käsityönmuseossa, ja innostuin kauheesti kansallispuvuista. Itsellenikin on vanha kansallispuku ja kaikkee tämmöstä. Kerään virikkeitä. Se on tosi tärkeä just tämmöset kulttuuriantit.*

Käyntimotivaatioiden tarkastelua John H. Falkin mukaan

Luvussa 3.1 esiteltiin John H. Falkin ajatuksia museokävijän kokemuksen rakentumisesta. Erilaisten käyntimotivaatioiden perusteella Falk jakaa kävijät viiteen ryhmään: 1) tutkimusmatkailijoihin, 2) mahdollistajiin, 3) kokemusten etsijöihin, 4) ammattilaisiin ja harrastajiin sekä 5) rentoutujiin. Falk kuitenkin painottaa, että kyseessä ei ole kävijätyyppien kategorisointi, sillä jokainen kävijä saattaa eri tilanteissa edustaa mitä tahansa näistä

ryhmistä. Kävijät saattavat myös samanaikaisesti omata useampiakin näistä motivaatioista, vaikka yksi niistä yleensä hallitsee käyntiä.⁴⁷

Seuraavaksi tarkastellaan lyhyesti tutkimukseen osallistuneita kävijöitä Falkin teorian kautta. On kuitenkin huomioitava, että nopeiden haastattelujen pohjalta on mahdotonta sukeltaa syvälle haastateltavien identiteetteihin tai tarpeisiin. Kategorijaot toimivat kuitenkin apuvälineinä pohdittaessa sitä, minkä vuoksi kävijät tulivat katsomaan ARS 11 -näyttelyä ja mitä he odottivat käynniltään. Kävijöiden tiukka kategorisointi erilaisten ryhmien alle ei muutenkaan sovi syventävien tutkimusten luonteeseen, sillä niissä on tarkoitus tarkastella tutkittavia yksilöinä. Haastateltavien puheissa näkyi selvästi myös se, että Falkin teoriassa ei ole kyse pysyvistä kävijätyypeistä, vaan kyse on nimenomaan kävijän sen hetkisten tarpeiden priorisoinneista; jokaisesta haastateltavasti löytyi useamman kuin vain yhden Falkin motivaatiotyypin piirteitä.

Tällä museokäynnillä *tutkimusmatkailijaa* voisi edustaa esimerkiksi Johanna. Tutkimusmatkailijan motivaation omaaville on tyypillistä, että he tulevat museoon ennen kaikkea oppimaan uusia asioita. Tämän vuoksi he ovat erityisen kiinnostuneita näyttelyn sisällöistä. Taideteoksista puhuessaan Johanna keskittyikin erityisesti niiden välittämään tietoon. Tutkimusmatkailijan piirteitä löytyi myös esimerkiksi Johannan seurassa olleelta Marialta sekä ystävyksiltä Elinalta ja Petteriltä.

8-vuotiaan lapsen kanssa museoon tullut Susanna oli tyypillinen esimerkki *mahdollistajasta*, jonka museokokemus määrittäyty pitkälti seuralaisen kautta. Susanna tuli Kiasmaan ennen kaikkea viettämään aikaa lapsen kanssa; tämä näkyi esimerkiksi siinä, että haastattelussa hän pohti kokemustaan pitkälti lapsen kokemuksen kautta. Haastattelussa Susanna myös mainitsi, että mikäli olisi tullut museoon yksin, olisi hänen kokemuksensa todennäköisesti ollut hyvin erilainen. Mahdollistajan piirteitä löytyi myös lähes kaikilta heiltä, jotka olivat tulleet museoon jonkun seurassa; esimerkiksi ystävän painostuksella Kiasmaan tulleen Petterin puheissa oli selviä yhtymäkohtia mahdollistajaan:

PETTERI: *Mä tulin tänne sen takia, koska juhliitaan yhdessä. Toi ehdotti ja hän suostu, niin mä olen sitten vähemmistössä.*

Moni tutkimukseen osallistuneista kävijöistä omasi *kokemusten etsijöiden* piirteitä. Esimerkiksi ensimmäistä kertaa Kiasmassa vierailleet Marjatta, Anneli ja Helena kertoivat yhdeksi käyntimotiivikseen halun käydä Kiasmassa. Puheista voitaisiin päätellä, että

---

⁴⁷ Falk 2009.

Kiasmassa käyminen koetaan sellaiseksi asiaksi, mikä jokaisen *täytyy* ainakin kerran elämässään tehdä. Kokemusten etsijän ominaisuuksia löytyi myös Kiasmassa aikaisemmin vierailleiden puheista. Esimerkiksi Susanna mainitsi, että käydessään Suomessa hän haluaa käydä tärkeimmissä näyttelyissä. Seuraavaksi ote Annelin haastattelusta:

ANNELI: *Nyt mä aattelin, että mä samalla käyn, tossa Sanomatalossa on mulla kampaaja, niin mä ajattelin, että aukko sivistyksessä, täytyy vihdoinkin käydä täällä. Mä mietin Ateneumi vai tämä, niin mä aattelin että tämä, mä en oo täällä käynyt, Ateneumissa mä oon käynyt.*

Vähiten haastateltavien joukossa löytyi *ammattilaisen tai harrastajan* motivaation omaavia kävijöitä. Kuitenkin esimerkiksi Mikael voitaisiin laskea tämän kategorian alle. Hän kiinnitti huomiota muun muassa näyttelyn suunnitteluun ja kuratoimiseen, joita hän kehui onnistuneiksi. Hän myös toi esille, että olisi mielellään lukenut syvällisempää tietoa näyttelyn sisällöistä. Myös Jarin ja Päivin puheissa näkyi nykytaidetta enemmän harrastavien näkökulma.

Kaarinalle näyttely toimi taas eräänlaisena ”akkujen lataamisen paikkana”, minkä vuoksi hänet voitaisiin laskea *rentoutujan* motivaation omaavaksi. Kuvaillessaan käyntikokemustaan Kaarina käytti paljon tunnesanoja. Rentoutuja löytyi selvästi myös esimerkiksi Pirjon ja Leenan puheista:

PIRJO: *Hirmusen niinku semmonen kiva fiilis jäi [käynnistä]. Aivan niinku semmonen, no ei voi sanoa loman kohokohta, mutta tosi semmonen, aivan niinku ois jossain New Yorkin MoMA:ssa käynyt, jotenkin semmonen saman tyylinen. Että sä oot vetänyt irti siitä arjesta ja sitten saanut vähän hengen ravintoa. Mitään negatiivista tullut ainakaan.*

Tutkimusta tehdessä oli mielenkiintoista havaita, että kävijöiden ensisijainen motivaatio saattoi käynnin aikana muuttua toisenlaiseksi. Esimerkiksi Antti, joka tuli museoon pääasiassa puolisonsa ehdotuksen perusteella, omasi selvästi myös rentoutujan piirteitä. Myös Marjatan haastattelussa oli havaittavissa motivaation muuttuminen; tullessaan museoon hänellä oli vahva ennakkokäsitys siitä, millaista nykytaide on. Museoon hän tuli uteliaisuudesta nähdä Nykytaiteen museo Kiasma, ja näin ollen hänet voitaisiin tulkita kokemusten etsijäksi. Käynti kuitenkin muutti ennakkokäsitystä varsin radikaalisti. Haastattelun aikana hän puhui kokemuksestaan hyvin tunnepitoisesti, ja hänet voitaisiin tulkita myös rentoutujan motivaation omaavaksi.

4.2.2 Kummallisuuksia ja pinnalla olevia aiheita

Kävijän aikaisemmat kokemukset ARS-näyttelyistä, Kiasmasta ja laajemminkin nykytaiteesta vaikuttavat osaltaan siihen, mitä käynniltä odotetaan. Omakohtaisten kokemusten lisäksi tuttavien kertomukset, median värittämät mielikuvat sekä ennakkotieto näyttelystä muokkaavat odotuksia. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millaisia ennako-odotuksia tutkimuksen kahdellakymmenellä kävijällä oli näyttelystä. Ensiksi tarkastellaan ARS-näyttelyihin, Kiasmaan ja nykytaiteeseen liittyviä mielikuva, minkä jälkeen paneudutaan siihen, millaista ennakkotietoa kävijöillä oli näyttelystä. Ennako-odotuksia tarkasteltaessa näkyvät tutkittavien erot selvästi; osalle kävijöistä ARS-näyttelyt, Kiasma sekä nykytaide olivat ennestään tuttuja, kun taas osalle ne olivat paljon vieraampia. Joukossa oli myös sellaisia kävijöitä, jotka eivät olleet aikaisemmin edes kuulleet puhuttavan ARS-näyttelyistä.

Mielikuvat ARS-näyttelyistä, Kiasmasta ja nykytaiteesta

Vaikka suurin osa kävijöistä oli ARS-näyttelyssä ensimmäistä kertaa, löytyi haastateltavien joukosta myös niitä, joilla oli omakohtaisia muistoja aikaisemmista näyttelyistä. Kävijöistä Susanna, Anneli, Kaarina, Päivi, Jari ja Leena olivat vierailleet aikaisemmissa ARS-näyttelyissä. Muistellessaan näitä edellisiä ARS-näyttelyitä kävijät useimmiten mainitsivat muutamia näyttelyistä mieleen jääneitä teoksia. Näyttelyä kokonaisuutena tai näyttelyn käsittelemiä aiheita ei juurikaan mainittu, vaan muistot liittyivät lähinnä näihin yksittäisiin teoksiin. Esimerkiksi Anneli muisteli ARS 83:ssa näkemäänsä Wolfgang Laibin siitepölyinstallaatiota teoksena, joka jäi hänelle mieleen vaikuttavana työnä:

ANNELI: *Siitä [ARS 83 -näyttelystä] mä tykkäsin hirveesti silloin. Siellä oli muun muassa sellanen siitepölyteos, joka oli koko huone siitepölyä. Se oli aivan hurjan vaikuttava. Ja monta muutakin. Se jäi mieleen todella. Mä kävin useampana vuotena silloin Arsissa. Nyt en oo syystä tai toisesta tullut käyneeksi.*

Kaarinan muistot ARS-näyttelyistä liittyivät shokeeraaviin teoksiin; hän mainitsi ARS 95 -näyttelyssä esillä olleen Portia Munsonin *Vaaleanpunaisen projektin* lisäksi Henrik Plenge Jakobsenin samassa näyttelyssä esillä olleen installaation *Valkea rakkaus*, joka on jäänyt elämään monen ARS-mielikuvissa. Ohessa lainaus Kaarinan haastattelusta:

KAARINA: *No jotakin ihan hirveen vaaleanpunasta mä muistan sieluni silmillä. Koko pöytä oli täynnä kaiken maailman vaaleanpunaista tavaraa. Ja sitten niitä yököttävyyksii, mitä siellä oli. Olikohan se sama vuosi, ku siellä oli jossakin tehosekottimessa verta ja kaikkee tämmöstä. Ne on ollu semmosii shokeeraavii.*

Kaarinan, Jarin ja Päivin haastatteluista voisi päätellä, että osa kävijöistä pitää ARS-näyttelyitä ehdottomana käyntikohteena, näyttelynä, joka täytyy nähdä. Aikaisemmat ARS-käynnit myös asettivat odotuksia siihen, millaista taidetta ARS-näyttelyiltä odotetaan ja millaista laatua teoksilta vaaditaan. Esimerkiksi Jari ja Päivi odottivat ARS-näyttelyissä olevan esillä sellaista taidetta, mitä ei ole muualla nähty ja mikä mahdollisesti myös kyseenalaistaa taiteen määritelmää. Jarin puheissa oli havaittavissa myös pieni pettymys siitä, että ARS 11 -näyttely ei vastannut täysin näitä odotuksia. Seuraavaksi lainaus Jarin ja Päivin haastattelusta, jossa he pohtivat ARS-näyttelyihin liittyviä mielikuviaan:

JARI: *Ehkä nyt sellanen [mielikuva ARS-näyttelyistä], mikä ylipäättään saa aina lähtemään, että katsoo, mitä uutta on tapahtunut, mitä on tarjolla sellasta, mitä ei oo nähnyt aikasemmin.*

PÄIVI: *Ehkä se on ollut semmosta vähän uteliaisuutta siitä, että mitä kummaa siellä nyt on, koska näissä on joka kerta ollut jotain semmosta, että mä oon miettinyt, että "hmm, ai tätäkin kutsutaan taiteeksi".*

Päivin ja Jarin tavoin myös Kaarina kertoi näkevänsä ARS-näyttelyt nimenomaan sellaisina näyttelyinä, jotka tuovat esille uusia puolia nykytaiteesta. Hän myös pohti sitä, että Ateneumin aikana ARS-näyttelyt erottuivat ihan eri tavalla museon muusta näyttelylinjasta ja arkkitehtuurista, sillä kontrasti Ateneumin ja nykytaidenäyttelyn välillä oli niin suuri:

KAARINA: *No tota, kyllä niistä [ARS-näyttelyistä] sellanen mielikuva on, että siellä on modernimpaa taidetta noin yleensä ottaen. Ja kaikkee kummallisuuksiakin, mitä nyt on ollut. Oikeesti jotain ihan erikoista, jota ei välttämättä taiteeksi ymmärräkään. Mutta et, varsinkin Ateneumissa, ku siellä ne perusnäyttelyt on niin sitä perisuomalaista ja esittävää taidetta ja suuria tauluja ja Gallen-Kalleloita, niin siihen verrattuna hyvin erilaista.*

ANU: *Siellä se oli se kontrasti niin erilailla.*

KAARINA: *Se oli niin erilainen! Se talo itsessään on vanha ja puitteet sellaset, että Kiasmassa ei tuu sellasta kontrastia talon ja sen näyttelyn välillä.*

Haastateltavista 14:sta ei ollut omakohtaisia kokemuksia aikaisemmista ARS-näyttelyistä. Suurimmalla osalla heistä ei myöskään ollut etukäteen tarkkaa mielikuvaa siitä, mitä ARS-näyttelyt ovat. Moni oli toki kuullut puhuttavan ARS-näyttelyistä ja ne liitettiin nykytaiteeseen, mutta sen tarkempaa kuvaa näyttelyiden sisällöistä ei kävijöillä välttämättä ollut. Keskusteltaessa ARS-näyttelyihin liittyvistä mielikuvista haastateltavat toivat esille myös Kiasmaan ja nykytaiteeseen liittyviä mielikuviaan. Aina näitä mielikuvia ei osattu erottaa toisistaan, vaan ARS-näyttelyt liitettiin ylipäättensä Kiasman nykytaidenäyttelyiksi tai ainakin niiden kaltaisiksi. Esimerkiksi nuori Elina kertoi kuulleensa puhuttavan ARS-näyttelyistä, vaikkei hän ollut niissä itse vierailut. Puheessaan hän liitti mielikuvat Kiasmaan. Myös Anna ja Emilia muistivat kuulleensa puhuttavan ARS-näyttelyistä. Anna toi myös esille, että hän olisi odottanut näyttelyn sisältävän enemmän kaikilla aisteilla havainnoitavia teoksia. Nämä

odotukset liittyivät Annan aikaisempiin Kiasma-kokemuksiin ja sitä kautta odotukset liittyivät yleensäkin Kiasmaan.

ELINA: *Kiasma nyt yleensä on antanut jotain semmosta ajateltavaa kumminkin, jotain semmosta "wow, että onpa hienoja".*

ANNA: *Sitten tietenkin tiesi, että moderni taide on semmosta vaihtelevaa ja ku viimeksi oli kivaa, niin mä ajattelin, että tulee yllätyksiä. Semmosta vähän kaikille aisteille joskus. Mutta ei ollut hirveesti semmosta, jota sais kosketella tai tälleen.*

Myös Pirjo muisteli kuulleen puhuttavan ARS-näyttelyistä; kirjainyhdistelmänä ARS oli jäänyt mieleen vuosien saatossa, vaikkei hän itse ollutkaan niissä ainakaan tietoisesti vierailut. Pirjolle ARS yhdistyi myös muihin taidenäyttelyihin; haastattelussa hän kysyikin liittyvätkö ARS-näyttelyt Suomessa järjestettäviin kesänäyttelyihin. Ohessa lainaus haastattelusta:

PIRJO: *Tietenkin sanan ymmärrän ja se on tuttu yhdistelmä vuosien kanssa, mutta en tietoisesti ole käynyt varmaan.*

Pauliinalle ja Antille ARS-näyttelyt edustivat ennen kaikkea nykytaidenäyttelyiden sarjaa, joka tuo esille ajankohtaisia, pinnalla olevia aiheita:

PAULIINA: *Mulla ehkä lähinnä se, varmaan semmonen mielikuva [ARS-näyttelyistä], että ne edustaa sitä taidetta tavallaan nyt, sitä ajankohtaista taidetta. Ei mulla nyt mitään muuta tuu mieleen.*

ANTTI: *Ei mulla ehkä... Nii, jotenkin mielikuva siitä, että minkälaista taidetta se on. Mutta ehkä jotenkin samalla tavalla, että sellasta nykyhetkeä, mikä on pinnalla nyt.*

PAULIINA: *Tai mitä halutaan nostaa pinnalle nyt.*

ANTTI: *Niin ehkä, mitä halutaan nostaa pinnalle. Tietenkin semmosia puhuttelevia aiheita.*

Haastateltavien joukossa oli myös muutama henkilö, joille ARS-näyttelyt olivat entuudestaan täysin tuntemattomia. Esimerkiksi tukholmalainen Mikael ei ollut aikaisemmin kuullut puhuttavan ARS-näyttelystä, sillä hän ei aktiivisesti seurannut Suomen mediaa tai taide-elämää. Myös nuori lukiolainen Sofia kuuli puhuttavan ARS-näyttelyistä ensimmäistä kertaa:

SOFIA: *Mulle oli ihan uus juttu. Mä en ollu koskaan edes kuullutkaan koko ARS-jutusta. Enkä mä oo huomannutkaan mitään tauluja tai mitään julisteita tai mitään tällassii.*

Haastateltavien joukossa oli myös niitä, joiden mielikuvat Kiasmasta ja nykytaiteesta muuttuivat käynnin aikana. Hyvä esimerkki tällaisesta kävijästä on perinteisen taiteen ystävä Marjatta, joka oli Kiasmassa ensimmäistä kertaa. Marjatan puheissa oli havaittavissa selvä skeptisyys nykytaidetta, Kiasmaa ja sitä kautta myös ARS-näyttelyitä kohtaan. Puheissaan

hän ei tehnyt selvää eroa sen suhteen, puhuiko hän ARS-näyttelyistä, Kiasmasta vai nykytaiteesta yleensä; nämä näyttäytyivät hänelle yhtenä ja samana asiana, kummallisena, tavoittamattomana, jonain mitä ei voi ymmärtää. Marjatan mies Juhani suhtautui vaimoiaan suopeammin nykytaiteeseen; muutamaan otteeseen hän pehmensikin puolisonsa puheita lyhyillä tokaisuilleen.

ANU: Oliko teillä minkälainen mielikuva sitten Kiasmasta?

MARJATTA: Ensin mulla oli vähän sillain, että ”no joo”. Mennään nyt sitten, ku on näin kuuma. Mennään vähän vilvottelemaan. Mulla oli semmonen mielikuva, että täällä on jotain ihan semmosia ihme väänkyröitä ja känkryöitä ja muuta. Se muuttu kyllä se mielikuva nytten.

JUHANI: Mulla oli jonkulainen mielikuva, että mä tiesin, ku mä olin käyny täällä. Ei mulla ollu mitään erikoista sen enempää. Tiesin vähän minkälainen se oli.

ANU: Entä oliko teillä jotain mielikuvaa sitten, mitä nää ARS-näyttelyt nimenomaan pitää sisällään? Minkälaista taidetta?

JUHANI: Ei.

MARJATTA: Mulla oli sellanen mielikuva, että se on jotain todella semmosta modernia, supermodernia, mitä ei ymmärrä ollenkaan. Täytyy olla jonkun selostamassa, että mitä se esittää. Tämmönen mielikuva oli, niinku sanoin, tänne tullessa.

MARJATTA: Mutta ku mä oon niin sen perinteisen taiteen [ystävä], mut on todella niinkö imetetty sillä, niin mä en sillä lailla oo, mä oon kuviteltu Arsin ihan toisenlaiseks. Ku tuossa ulkopuolella kuuluu noita ääniä, niin mä kerran ku kuljettiin siitä, niin mä, että mitä ihmeen juttu tää on. Tää on varmaan just jotain tänne liittyvää jotain semmosta ihan älytöntä. Mä oon sillä lailla ollut vähän hankala ihminen tämän suhteen.

JUHANI: Ei mulla oo mitään ennakkoluuloja ollu näistä koskaan.

ANU: Entä muuttuko tää käsitys...?

MARJATTA: Kyllä! [naurua]

ANU: Muuttu. Joo.

MARJATTA: Kyllä, sen voi heti suoraan sanoa, että nyt ainakin tää, niin tämä oli aivan mahtava! Mahtava kyllä. Että mä tykkäsin ihan älyttömästi. Ja varmaan tuolle lipulle [ARS-vapaalippu] löytyy käyttöä.

Myös näyttelijäksi opiskeleva Maria kertoi omista mielikuvistaan Kiasmaan liittyen; aikaisempi, vuosia sitten toteutunut käynti Kiasmassa oli jättänyt Marialle negatiivisen mielikuvan siitä, millaista taidetta Kiasman näyttelyt sisältävät. Maria mainitsi, että tuona aikana Kiasmassa kohuttiin *kissantappovideoista*, joka aikanaan herätti kiivasta julkista keskustelua nykytaiteen rajoista ja julkisen taidemuseon vastuusta. Käynnin aikana Marian mielikuvat kokivat kuitenkin päinvastaisen muutoksen:

MARIA: Että kyllä itse asiassa paljon vähemmän odotin tästä, ku mitä oli. Oon tosi tyytyväinen tähän. Musta tuntuu, että edellisellä kerralla, ku mie kävin täällä Kiasmassa, siitä on monta vuotta jo aikaa, niin mulla jäi jotenkin vähän semmonen negatiivinenkin olo. Silloin oli, jotenkin musta tuntuu, kauheen semmosta, miten sen sanois... No se oli sitä aikaa, ku oli näitä kaikkea kissantappovideoskandaaleita ja muita. Mulle tuli vähän siitä näyttelystäkin semmonen olo, että jotenkin vähän ikävää. Ei sitten tehnyt mieli oikeestaan ees tulla tänne.

ANU: *Nyt tuli sitten erilainen kuva vai?*

MARIA: *Niin, nyt tuli sitten ihan päinvastainen.*

Ennakkotieto ARS 11 -näyttelystä

Noin puolet haastatteluun osallistuneista museokävijöistä mainitsivat lukeneensa sanomalehdestä ARS 11 -näyttelystä ennen varsinaista vierailuaan. Lähes kaikki heistä mainitsivat Helsingin Sanomat tietolähteekseen. Vaikka kävijät muistivatkin lukeneensa näyttelystä etukäteen, harvalla oli jäänyt tarkkaa mielikuvaa lehtijuttujen sisällöistä. Pääsääntöisesti lehtijutut jättivät vain mielikuvan siitä, että Kiasmassa on parhaillaan esillä ARS-näyttely. Emilia ja Anna muistivat kuitenkin muutaman yksittäisen taideteoksen lukemansa artikkelin pohjalta; mieleen olivat jääneet Ardmore-keramiikkastudion taiteilijoiden tekemät HIV:tä ja AIDS:ia käsittelevät keramiikka-astiat sekä Mary Sibanden *Hallitsija*-veistos ja valokuvateokset; nämä teokset osaltaan vaikuttivat ystäväysten odotuksiin. Seuraavaksi muutama lainaus haastatteluista, joissa mainitaan sanomalehdet tiedonlähteeksi:

JOHANNA: *Musta tuntuu, että mä oon varmaan lukenut Hesarin arvostelun. En muista sen tarkemmin.*

KAARINA: *Meille tulee tietenkin Hesari, niin kyllähän mä nähny siinä niitä juttuja mitä on. Mutta mä olen vähän vilkassu niitä sillain nopeesti, koska mä oon aatellu, että en mä nyt ehdi ajatella tuota asiaa, mulla on tässä nyt päällimmäisenä tää toinen...*

SUSANNA: *Muistan nähneeni, varmaan Hesarissa on ollut. Mulla on sellanen mielikuva. En varmaksi voi sanoa mitään. Mä luulen, että se on ollut.*

PÄIVI: *Mä muistan lukeneeni silloin kun se [ARS 11 -näyttely] alko, että ahaa, täällä on nyt Afrikka-teema ja pistin henkisen muistilapun, että se vois olla kiinnostava, täytyy jossain vaiheessa käydä kattomassa. Sitten oon unohtanut autuaasti koko asian. – – Muistan jotain arvosteluja tai arvioita lukeneeni silloin ihan Arsin alkajaiseksi, mutta ei ne oo jättäny, niistäkään ei oo jääny kauheesti oikeestaan mitään sen tarkempaa mielikuvaa. Ei ollu odotusarvoja.*

Moni haastateltava mainitsi myös, että ystävä tai sukulainen oli suositellut heille näyttelyä. Esimerkiksi Pirjon tyttäret olivat suositelleet hänelle näyttelyä. Kaarinan kertoi haastattelussaan soittaneensa serkulleen kysyäkseen näyttelysuosituksia. Kaarinan haastattelusta kävi hyvin ilmi se, että ystävien tai sukulaisten suosituksiin uskotaan kenties vahvemmin kuin median arvosteluihin tai mainontaan. Anneli sen sijaan oli kuullut näyttelystä opettajakollegaltaan; kollegan pettymys jäi kenties myös Annelin mieleen siinä mielessä, että näyttelylle ei ladattu niin suuria odotuksia. Seuraavaksi lainaukset Kaarinan ja Annelin haastatteluista:

KAARINA: Siinä kävi sillä lailla, että mun serkkuni, joka on helsinkiläinen ja monta kertaa opastaa kaikenlaisia ryhmiä, ei nyt työkseen, mutta kuitenkin hän on hyvä siinä. Niin mä soitin hänelle, ku nyt pääsin Helsinkiin, ja kysyin, että mites tää meidän Helsinki-opas, niin mihinkäs neuvosit tämmöstä tilapäivästä turistia, jolla on päivä aikaa menemään. Hän tietää nää mun mieltymykseni, niin hän sanoi, että ”mee ihan ensteksi sinne galleria Forsblomiin, että siellä on ihanat tilat ja siellä on tosi hyvä näyttely, ja sit seuraava, ku mä tiedän, että sä tykkäät siitä Afrikasta, niin mene Kiasmaan”. Kaveri, serkku suositteli.

ANNELI: Hän [kollega] keväällä kävi täällä oppilaitten kanssa, ja hän jotain mainitsi, että ei ollu ARS tänä vuonna hirveen semmonen erilainen tai ei ollu niin mieleenpainuva kuin yleensä, perus-ARS. Tää oli hänen mielipiteensä, että mä en silleen hirveesti odottanut sitten.

Lehtiartikkelien ja suositusten lisäksi Ylen uutiset, radio ja Kiasman verkkosivut mainittiin tietolähteiksi. Vaikka erilaisia tietolähteitä mainittiinkin, niin useimmat haastateltavat sanoivat, etteivät tieneet esillä olevasta näyttelystä etukäteen juuri mitään. Useimmat tiesivät ainoastaan sen, että näyttely käsitteli jollain tavoin Afrikkaa. Tosin haastateltavien joukossa oli myös niitä, jotka eivät tieneet mitään Kiasman sen hetkisistä näyttelyistä; parille kävijälle tulikin yllätyksenä, että näyttelyssä oli yksi niin vahva teema. Muutamassa haastattelussa myös mainittiin, että näyttelystä ei välttämättä haluttukaan tietää sen enempää, vaan sinne haluttiin tulla *avoimin mielin*. Esimerkiksi Helena kertoi lukeneensa vasta edellisenä iltana Kiasman verkkosivuilta esillä olevasta näyttelystä ja huomanneensa siellä olevan esillä näyttely nimeltä ARS. Tiedolla ei kuitenkaan ollut hänelle suurta merkitystä, sillä kuten hän itsekin asian ilmaisi, hän hakee näyttelyistä ennen kaikkea elämyksiä:

HELENA: Ei ollu ei [etukäteen tietoa ARS 11 -näyttelystä]. Ei ollenkaan. En ollut seurannut mitään! Eilen minä sen verran netistä kyllä vilkasin, että siellä oli ARS. Mutta ei se mulle äkkiseltään sanonu mitään. Ja sitten mie ajattelin, että joo, ei siinä mitään, mie meen joka tapauksessa. Se riittää mulle tällä kertaa. Ja kun minä tosissaan käyn näyttelyissä silleen, että mie haen sieltä sen elämyksen, ku sieltä tulee. Niin silloin sillä ei oo välttämättä merkitystä, mitä siellä on.

ANU: Aivan. Tiesitkö kuitenkin ennen kuin tulit, että täällä on tää Afrikka-teema?

HELENA: Ei, en varmaan niin tarkkaan kattonu. Illalla kymmenen yhtentoista aikaan olin netissä.

ARS-näyttelyitä on vuosien saatossa markkinoitu näkyvästi. ARS 11 -näyttelyä mainostettiin muun muassa metroissa ja raitiovaunuissa esillä olleilla värikkäillä julisteilla, joissa esiintyivät julkisuudesta tutut kasvot. ARS 11 -näyttelylle rakennettiin myös omat, elämykselliset verkkosivut, jossa kävijät saattoivat katsoa ja jakaa videoita näyttelyyn liittyen. Suurin osa haastateltavista kuitenkin mainitsi, ettei näyttelyyn liittyvä markkinointi ollut jäänyt heidän mieleensä joitakin yksittäisiä lehtijuttuja lukuun ottamatta. Voisi olettaa, että mikäli nykyaikaiset tai näyttelyn teemat eivät kuulu erityisiin kiinnostuksen kohteisiin, ne saatetaan sivuuttaa helposti. Kaupunkikuva on täynnä visuaalisia ärsykeitä, eivätkä ne kaikki voi jättää pysyvää muistijälkeä. Esimerkiksi helsinkiläinen Anna pohti haastattelussaan sitä, että kaupungilla

kulkiessa mainoksia on niin paljon, etteivät ne kaikki voi jäädä mieleen; mieleen painuminen edellyttää jotain erityistä huomion kiinnittäjää:

ANNA: *Kyllä mä varmaan saatoin huomata, mutta ne menee ne mainokset aina silleen aika ohi. Kyllä mää aika paljon, ku kävelee tuolla kaupungilla, niin kyllä niitä huomaa. Sitten se vaatii jotain tosi järjestyttävää siinä kanssa, jotta se jäis tosi hyvin mieleen.*

ANNA: *Niin, niinku se mainos. En nyt pysty kuvittelemaankaan, minkä näköinen se mainos olis. Mutta sitten se on saattanu jäädä se ajatus, että täällä nyt on tää näyttely. Ku tuttu parista tuutista, niin sitten se on helpommin lähestyttävissä.*

Osa haastateltavista kuitenkin kertoi kiinnittäneensä huomiota ARS-näyttelyn markkinointiin, kuten esimerkiksi ystävykset Elina ja Petteri. Elina mainitsi näyttelyn mainokset, jotka olivat jääneet hänen mieleensä *raikkaina*. Hän kuitenkin piti ARS 11 -näyttelyn visuaalista ilmettä jonkin verran turvallisempana kuin aikaisempina vuosina; vaikea tosin sanoa, mitä Elina tarkoittaa *aikaisempina vuosina*, eli viittaako hän ARS-näyttelyihin vai Kiasman-näyttelyihin ylipäätään. Haastattelussa Elina myös mainitsi, ettei hän ollut aluksi hahmottanut, mitä ARS-logossa lukee.

ELINA: *Se oli just sellasta, että ois kiva mennä kattoon. Mutta jotenkin sitä ei saa aikaseksi sitten. Ne tosi raikkaasti kyllä mainostaa itseensä. Niinku tänäkin vuonna näyttää kivalta ja tolleen. Mikä ettei. Kuhan on vaan laiska ja saamaton eikä tuu.*

PETTERI: *Niistä on kaikkii julisteita ja postereita ja mainoksia ja muuta. Ei mulla oo koskaan ollu sellasta fiilistä, että pitäspä mennä katsomaan. Mutta kyllä se niinku huomion kiinnittää, ku ei oo mitään tällasia pieniä tapahtumia.*

ELINA: *Tänä vuonna se tuntu vähän turvallisemmalta. Sit se fontti "ARS", niin jotenkin en mä... Jonku piti siitä mulle mainita, en mä tajunnu ehkä että tässä on A, R ja S. Mä en tienny mihin se liittyy.*

Myös muutama muu haastateltava mainitsi ohimennen muistavansa katukuvasta ainakin ARS-logon. Elinan tavoin myös Päivi pohti ARS-logon visuaalisuutta; hän piti logoa visuaalisesti kiinnostava, muttei kovin saavutettavana:

PÄIVI: *Oikeestaan se tänä vuoden ARS-logo, niin mulla meni kauheen pitkään, että mä hahmotin. Mä tiesin, mitä siinä lukee, mutta mulla oli vaikea hahmottaa niitä kirjaimii. Että se sillä tavalla jäi askarruttamaa "hmm, mielenkiintoinen visuaalisesti, vaikkakaan ei niin helposti, ei kauheen havainnollinen, mutta mielenkiintoinen".*

Jarin mielestä kirjainyhdistelmää "ARS" yksistään on erittäin tehokas; hän liittääkin kirjainyhdistelmän automaattisesti "oikeisiin" ARS-näyttelyihin. Vaikka Jarille on selvää, mihin "ARS" viittaa, näin ei kuitenkaan välttämättä ole kaikille.

Kysyttäessä suoraan näyttelyyn liittyvistä odotuksista eivät haastateltavat pääsääntöisesti osanneet vastata kysymykseen. Oletettavasti tämä johtuu siitä, että kävijöiden ennakkoodotukset muodostuvat hatarien mielikuvien lisäksi lähinnä omista henkilökohtaisista tunteista ja asenteista. Suurin osa kävijöistä vaikutti kuitenkin olevan tyytyväinen käyntiinsä; jotkut jopa yllättyivät positiivisesti siitä, mitä näyttely heille tarjosi, kuten esimerkiksi skeptisesti nykyaiteeseen suhtautunut Marjatta.

HELENA: *Se on varmaan semmonen pysyväisodotus, ku menee taidenäyttelyyn, että se tuntuu joltain. Olipa se sitten mitä tahansa. Että se herättää jonkun tuntemuksen.*

ANTTI: *Ei mullakaan nyt silleen. Ei ollu odotuksia erityisemmin, mutta niin kun joka kerta kun on Kiasmaan tullut, niin on ollut aina positiivisesti yllättynyt.*

PAULIINA: *Niin on! Se on totta.*

4.3 ARS 11 -näyttely kävijöiden silmin

Edellisessä luvussa tarkasteltiin sitä, millaisin motiivein ja odotuksin varustettuina kävijät tulivat ARS 11 -näyttelyyn. Seuraavaksi keskitytään tarkastelemaan sitä, millaisena kävijät näyttelyn näkivät. Luvussa tarkastellaan sekä yksittäisiä teoksia että näyttelyä kokonaisuutena; mitkä näyttelyn taideteoksista jäivät erityisesti kävijöiden mieleen? Millä tavoin kävijät puhuivat teoksista? Mihin asioihin yksittäisissä teoksissa tai kokonaisuudessa kiinnitettiin huomiota? Millaisia teemoja kävijät löysivät näyttelystä? Entä millaisia yhtymäkohtia tehtiin omaan elämään?

4.3.1 Hevospatsaasta kierrätyskäärmeeseen

Haastattelujen aikana kävijät mainitsivat useita ARS 11 -näyttelyn taideteoksia. Joistakin teoksista saatettiin keskustella pitkäänkin, kun taas toiset mainittiin vain ohimennen. Ohessa on lista sellaisista teoksista tai teossarjoista, jotka haastattelujen aikana mainittiin vähintään viisi kertaa.⁴⁸ Listassa on myös haastateltavien teoksille antamat nimitykset; mukaan on otettu ainoastaan se nimitys, jonka haastateltava mainitsi ensimmäisen kerran teoksesta puhuessaan. Mainintoja on siis ollut enemmänkin kuin mitä lista kertoo, sillä haastateltavat saattoivat palata samoihin, jo aikaisemmin mainitsemiinsa teoksiin uudelleen ja uudelleen haastattelun kuluessa. Mielenkiintoista on tarkastella sitä, millaisia nimityksiä kävijät itse antoivat teoksille ja millä tavoin teoksista puhuttiin. Kuten jo ennalta osasin odottaa, teosten

---

⁴⁸ Ks. Liite 3, johon on listattu kaikki haastatteluissa mainitut teokset tai teossarjat nimityksineen.

tai taiteilijoiden nimiä mainittiin vain harvoin. Eniten mainintoja saivat seuraavat teokset tai teossarjat (suluissa mainintojen määrä):

- 1) Mary Sibande: *Hallitsija* 2010 (7 mainintaa)
- 2) Pieter Hugo: *Sarja Permanent Error* 2009–2010 (7 mainintaa)
- 3) El Anatsui: *Waste Pipes II* 2011 (6 mainintaa)
- 4) J.D. 'Okhai Ojeikere: *Sarja Hetken kauneus* 1952–2008 (6 mainintaa)
- 5) Nandipha Mntambo: *uMcedo* 2009 (6 mainintaa)
- 6) Romuald Hazoumè: *Dan-Ayido-Houedo Sateenkaarikäärme* 2007 (6 mainintaa)
- 7) El Anatsui: *Nimetön* 2011 (5 mainintaa)
- 8) Nandipha Mntambo: *Emabutfo* 2009 (5 mainintaa)
- 9) Alfredo Jaar: *We Wish To Inform You That We Didn't Know* 2010 (5 mainintaa)

Mary Sibande: Hallitsija 2010

Mary Sibanden teos *Hallitsija* mainittiin seitsemän kertaa haastattelujen aikana. Teoksesta käytettiin seuraavanlaisia nimityksiä: 1) se hevonen ja sitten se palvelijatyttö, jolla oli kuitenkin se mekko, 2) se nainen siellä sen hevosen päällä, 3) jännä hevonen pystyssä, 4) se hevonen, 5) se hevospatsas, 6) palvelijattaren essu ja huivi päässä ja sitten tommonen viktoriaaninen uskomaton puku ja hevosen selässä tossa vielä, 7) se hallitsija.

ARS 11:sta esillä olevissa Mary Sibanden teoksissa seikkailee Sophie – nainen, joka silmänsä sulkemalla pystyy siirtymään unimaailmaan. Valokuvien lisäksi näyttelyssä on esillä Sibanden veistos *Hallitsija*, joka kuvaa sinipukuista Sophieta takajaloilleen nousseen hevosen selässä. Teos on esillä Kiasman toisessa kerroksessa, huoneessa jossa on ikkunanäkymä Aimo Tukiaisen *Marsalkka Mannerheimin ratsastajapatsaalle* (1960). Esimerkiksi Johanna mainitsikin teoksen mieleen jääneenä erityisesti siitä syystä, että teos ikään kuin keskustelee ulkona olevan Mannerheimin patsaan kanssa:

JOHANNA: *No tota, se oli mun musta kans hyvä se hevonen ja sitten se palvelijatyttö, jolla oli kuitenkin se mekko. Etenkin ku se oli vielä tossa Mannerheimin patsaalla sopivasti.*

Kaikki teoksen maininneet museokävijät puhuivat teoksesta positiivisesti mieleen jääneenä työnä. Esimerkiksi Elina kertoi kiinnittäneensä huomiota erityisesti teoksen materiaaleihin, veistoksen ja kankaan yhdistämiseen. Anna taas muisti nähneensä Helsingin Sanomissa kuvia Sibanden teoksista, joissa kuningatar Sophie seikkailee. Teosten yhteydessä hän pohti niissä välittyvää hierarkia-asetelmaa – palvelijatar upeassa viktoriaanisessa asussa.

Pieter Hugo: Sarja Permanent Error 2009–2010

Myös Pieter Hugon teossarja *Permanent Error* mainittiin seitsemän kertaa. Teossarjasta käytettiin seuraavanlaisia nimityksiä: 1) ne oli siellä energijätteen kaatopaikalla, 2) missä oli paljon elektroniikkajätettä, 3) muotokuvia ihmisistä saasteen keskellä, 4) ne oli siellä elektroniikkajätteiden, 5) siellä roskakasalla polttaa niitä, 6) niitä lapsia niissä roska-, valokuvia niissä roskakasoissa, 7) missä oli tämä jonkunnäköinen kaatopaikka.

Pieter Hugon teossarja *Permanent Error*, ”pysyvä erhe”, koostuu värivalokuvista ja videoista, joihin on kuvattu ihmisiä elektroniikkajätteen kaatopaikalla Ghanassa, Accran kaupungin liepeillä olevassa Agbogbloshien autiomaassa. Afrikan kaatopaikoille kuljetetaan länsimaista hylättyä elektroniikkaa tonneittain. Slummien asukkaat polttavat näitä jätteitä saadakseen niistä käyttökelpoisia metalliosia myytäväksi eteenpäin. Teoksiin on kuvattu ihmisiä sakeiden myrkkypilvien keskellä. Teos käsittelee kriittisesti länsimaalaista kulutusta ja teknologian kehitystä; kuinka kauan länsimaiden ylituotanto ja kuluttaminen voi jatkua tällaisenaan?

Permanent Error -sarjan teoksista puhuttaessa kävijät kiinnittivät huomiota esimerkiksi teosten tekniikkaan – valokuvan ja liikkuvan kuvan yhdistämiseen. Kaarinalle taas teokset palauttivat mieleen muistoja omilta Afrikka-ajoiltaan. Teossarja mainittiin useimmiten keskusteltaessa näyttelyn teemoista; teoksissa mieleen jäivätkin erityisesti rankat aiheet. Marjatan lainauksessa näkyy, kuinka Hugon teokset saattoivat toimia ikään kuin syyttävänä sormena; teosten kautta saatettiin pohtia omaa, länsimaalaista elämäntyyliä:

MARJATTA: No mulla oli, ku ne oli siellä energijätteen kaatopaikalla, niin niitten kuvien kohdalla mä katsoin niitten ihmisten ilmeitä ja tuntu kauheen pahalta. Niinku mä sanoin, niin kauheen apaattisen näkösiä ihmiset siellä. Ja siellä me oltiin, niitten videoiden äärellä pidempään siinä. Se pisti miettimään, miettimään tätä elämää. Ainakin mulla oli se.

El Anatsui: Waste Pipes II 2011 ja Nimetön 2011

El Anatsuin teos *Waste Pipes II* mainittiin kuudesti ja siitä käytettyjä nimityksiä olivat: 1) niitä peltipurkinkansia, 2) ne peltipurkinpohjalonkerot, 3) niitä peltipurkkilonkeroita, 4) säilykepurkkikansijuttu, 5) niistä kansista, alumiinitölkkien kansista, 6) nää ihmeelliset säilykepurkin pohjat. Anatsuin toinen teos, *Nimetön*, mainittiin viidesti: 1) tää ensimmäinen, 2) tää seinäteos, 3) toi kangas, 4) se iso, installation, 5) sisääntuloaulan jutusta.

Waste Pipes II teoksessa materiaalina on käytetty jätettä, metallisia säilykepurkin kansia. Myös Kiasman ala-aulaan tehdyssä installaatiossa *Nimetön* on käytetty materiaalina jätettä – tällä kertaa alkoholipulloista saatuja metalliosia. Teokset viittaavat nykypäivän

kulutuskulttuuriin ja sen ympäristövaikutuksiin. Teoksista puhuttaessa kävijät kiinnittivätkin erityisesti huomiota teoksen erikoisiin materiaalivalintoihin, näyttävyyteen ja kauneuteen. Keskusteltaessa El Anatsuin teoksista esiin tulivat myös pohdinnat kulutuskulttuurista ja jätteiden käsittelystä. Teoksista puhuttiin kuitenkin lähinnä ihastellen teosten kauneutta:

ANNELI: *Mua eniten koskettaa ite jotkut tämmöset tilataideteokset, niinku täällä oli tää säilykepurkkikansijuttu. Se oli mun mielestä kaikkein koskettavin näistä, mitä täällä. Tietysti tää seinäteos on myöskin erittäin hyvä. Itse olen ollut Venäjällä ja Neuvostoliitossa aikoinaan. Ja juuri tää jätteiden käsittely muistuttaa hyvin paljon sitä, mitä tässä esitettiin, että poltetaan jätteitä ja kaatopaikka ja kaikkee tätä. Kyllähän se on järkyttävää. Surullista.*

ANNA: *Sitten toi on tietenkä upee, joka tossa näkyy toi [seinäteos]. Se oli heti semmonen hieno teos heti alkuun, toi kangas, tai kaks siinä taitaa olla päällekin.*

J.D. 'Okhai Ojeikere: Sarja Hetken kauneus 1952–2008

Nigerialaisen valokuvaaja J.D. 'Okhai Ojeikereen teoskokonaisuus *Moments of Beauty* mainittiin kuusi kertaa. Teoksesta käytettiin seuraavanlaisia nimityksiä: 1) ne kampausta ja ne päähine kuvat, 2) hiuskampaukset, 3) hääjuttuja, 4) näitä naisten hiusjuttuja, 5) nää kampaukset, 6) ihania ne valokuvat, jossa oli niitä hattuja.

Teossarjan kuvat on otettu pitkällä aikavälillä: varhaisimmat 1950-luvulla ja uusimmat 2000-luvulla. Näyttelyssä onkin esillä Nigerian kulttuurielämää ja kansanperinnettä kuudelta ei vuosikymmeneltä. Valokuvat kertovat Nigerian historiasta sekä kansallisen kulttuurin ja identiteetin rakentumisesta. ARS 11 -näyttelyssä esillä olevat teokset käsittelevät muun muassa koulutusta, arkkitehtuuria, hiuskampauksia, päähineitä sekä hääpukuja. Monet haastateltavista mainitsivatkin erityisesti nigerialaisia kampauksia ja päähineitä käsittelevät valokuvat mieleen jääneinä.

Nandipha Mntambo: uMcedo 2009 ja Emabutfo 2009

Nandipha Mntambon teos *uMcedo* mainittiin kuusi kertaa haastattelujen aikana. Teoksesta käytettiin seuraavanlaisia nimityksiä: 1) lehmänhantäjäjuttuja, 2) ne lehmänhännät, 3) se maja, 4) tääkin jotenkin miehistä voimaa kuvaa, 5) lehmänhännistä tehty koti, 6) lehmänhännistä tehty maja. ARS 11 -näyttelyssä esillä ollut toinen Mntambon teos *Emabutfo* sai yhteensä viisi mainintaa: 1) naismiesarmeija, 2) nää lehmänhännäkataisteluasut, 3) näähän oli mahtavat [näyttää opasvihkosta], 4) lehmän vuodista tehty sotilasparvi, 5) näitä ihmishahmoja tehtynä siitä lehmänhännästä.

UMcedo teoksen muoto jäljittelee swazimaalaisen majan muotoa ja siinä on käytetty materiaalina lehmän häntiä. ARS 11 -näyttelyssä esillä oleva Mntambon toinen teos, *Emabutfo*, taas koostuu 24:stä ilmassa leijuvasta naishahmoisesta veistoksesta, jotka on muokattu taiteilijan oman vartalon mukaan ja niissä on käytetty materiaalina lehmän nahkaa. Swazin kielellä *Emabutfo* tarkoittaa miessotureista muodostuvaa armeijaa; tässä teoksessa sotureista on jäljellä enää kasvottomat torsot. Mntambon teoksista puhuttaessa kävijät kiinnittivätkin huomiota erityisesti teosten materiaalivalintoihin. Muutama haastateltava nosti esille teoksista lähtevän, oman lisänsä installaatioihin tuovan voimakkaan tuoksun. Esimerkiksi ystävykset Anna ja Emilia kommentoivat teosten materiaaleja ja niihin liittyvää hajua; tuoksuvat installaatiot tavallaan ällöttivät, tavallaan herättivät kiinnostusta. Anna kertoikin haastattelussa odottavansa erityisesti kaikilla aisteilla havainnoitavia teoksia:

EMILIA: *Mua ehkä vähän ällötti ne lehmänhännät.*

ANNA: *Siinä oli voimakas tuoksu siinä teoksessa kyllä, että mä tavallaan tykkäsin siitä.*

ANU: *Niin, että siinä oli uus aisti.*

ANNA: *Niin. Ja sitten se, niin se oli se maja. Mä tykkäsin niitten kyllä symboliikasta, niitten kahden teoksen. Mut voi kyllä kuvitella, että joku vaikka tosi kasvissyöjä tai tosi semmonen eläinihminen ei ehkä tykkäis niistä hirveesti.*

UMcedo ja *Emabutfo* herättivät kiinnostusta myös näyttävyytensä ja kokonsa ansiosta; teokset poikkesivatkin sekä materiaalivalinnoillaan että muodollaan muista näyttelyteoksista. Ohessa muutama lainaus haastatteluista:

LEENA: *No varmaan nää isoimmat, niinkun tää missä oli näitä ihmishahmoja tehtynä siitä lehmännahasta. Ne oli mun mielestä aika, jotenkin kiehtovia. Samaten ku tää lehmänhännistä tehty maja. Ne oli suuria ja tämmösiä jotenkin mystisiä. Että ne oli mun mielestä.*

JARI: *Aivan ehdottomasti tää lehmän vuodista tehty sotilasparvi.*

ANU: *Mikä siinä jäi mieleen erityisesti?*

JARI: *Vaikuttavuus. Ja sitten myös se, että se oli selkeesti jotain sellaista, mitä ei oo nähnyt aikaisemmin, vaikka materiaalit on tuttuja.*

Romuald Hazoumè: *Dan-Ayido-Houedo Sateenkaarikäärme* 2007

Romuald Hazoumèn teos *Dan-Ayido-Houedo Sateenkaarikäärme* mainittiin niin ikään kuusi kertaa haastattelujen aikana. Teoksesta käytettiin seuraavanlaisia nimityksiä: 1) kanistereista tehty iso rengas, 2) kierrätyskäärme, 3) sateenkaarikäärme, 4) se käärme, 5) se bensakanistereista tehty käärme, 6) ihan jännä teos.

Hazoumèn teos esittää omaa häntäänsä syövää käärmettä, mikä symboloi uudelleen luomista ja äärettömyyttä. Materiaaleina ovat jälleen kerran kierrätysmateriaalit, vanhat

öljykanisterit. Teos viittaa kulutuskulttuuriin ja kehitysmaiden asemaan globaalissa maailmankaupassa. Teosmaininnat liittyvätkin lähinnä kierrätysteemaan. Ohessa lainaus Elinan, Sofian ja Petterin haastatteluista, mikä kuvaa hyvin sitä, kuinka kävijät antavat teoksille omia nimiään sen mukaan, mikä heille tulee teoksesta mieleen. Petterille Sateenkaarikäärmeestä tuli erityisesti mieleen kierrättäminen; hän kiinnitti huomiota myös kierrätysmateriaaleihin, minkä mukaan hän teoksen nimitti:

ANU: *Sitten näihin taideteoksiin, että mitkä näistä teoksista teille jäi mieleen tai haluatteko kuvailla vaikka jotain teosta, ihan hyvässä tai pahassa?*

PETTERI: *Kierrätyskäärme [vastaa heti]!*

ELINA: *Joo.*

ANU: *Kierrätyskäärme? Mitä sää siitä ajattelit?*

PETTERI: *Se oli siisti. Se oli tehty bensakannujen tai tämmösten kannujen kansista ja sitten se oli tehty siihen lääketieteellisen itseään syövä käärmeen muotoon.*

ELINA: *Sateenkaarikäärme oli sen oikea nimi.*

SOFIA: *Niin.*

PETTERI: *No mä annoin sille nimen. Se oli kierrätyskäärme.*

ANU: *Niin, aivan!*

PETTERI: *Roskaaminen on roskaa.*

Alfredo Jaar: *We Wish To Inform You That We Didn't Know* 2010

Alfredo Jaarin videoinstallaatio *We Wish to Inform You That We Didn't Know* mainittiin yhteensä viidesti, ja siitä käytettiin seuraavanlaisia nimityksiä: 1) video Ruandan kansanmurhasta, 2) se Ruanda-video, 3) Ruandan juttu, 4) se video installaatio tästä Ruandan kansanmurhasta, 5) videoinstallaatio.

Jaarin videoinstallaatio käsittelee vuonna 1994 tapahtunutta Ruandan kansanmurhaa, jossa lähes miljoona ihmistä sai surmansa kahden etnisen ryhmän, hutujen ja tutsien, yhteentörmäyksessä. Teoksen nimi viittaa siihen, kuinka tilanteesta tietoinen kansainvälinen yhteisö omalla välinpitämättömyydellään edesauttoi kansanmurhan syntyä sen sijaan, että olisi voinut estää nämä julmuudet tapahtumasta. Teoksen käsittelemä rankka aihe ja tunnelma jäivät myös kävijöiden mieleen ja saattoivat värittää koko käyntikokemusta:

MARIA: *Me katottiin ensimmäiseksi sellanen video Ruandan kansanmurhasta. Se kyllä, tai tuntuu että koko loppunäyttelyyn sitten antoi semmosen oman sävynsä. Että katto ihan eri silmin, musta tuntuu, ku mitä ois ehkä ilman sitä.*

PAULIINA: *Mulla on nyt päällimmäisenä vaan se video installaatio tästä Ruandan kansanmurhasta ja se ei varmaan lähde mielestä seuraavina lähiviikkoina.*

4.3.2 Teosten herättämät ajatukset, pohdinnat ja keskustelut

Teoksista keskusteltaessa kävijät kiinnittivät huomiota erityisesti niiden käsittelemiin aiheisiin, teemoihin ja tarinoihin. Moni teos jäi mieleen niissä käsiteltävien rankkojen, ajankohtaisten ja globaalien aiheiden vuoksi.⁴⁹ Seuraavaksi lainaus Annan haastattelusta, jossa hän pohtii sitä, mikä häneen vetosi Otobong Nkangan teoksessa *Fragilologistin ahdinko* (2011):

ANNA: *Ja sitten se oli hieno se kangas, jossa oli niitä nauhoja. Just semmonen, että jos joku lanka katkeaa, niin sit se vaikuttaa vähän kaikkeen. Mun mielestä se tosi hyvin kuvas sitä mielentilaa, mikä tulee, jos ajattelee hirveesti maailman ongelmia. Et jotenkin että, mihin kaikkeen pystyy vaikuttaa ja mihin kaikkeen ei pysty vaikuttaa ja semmonen pieni ahistus ja hermostuneisuus.*

Haastatteluissa kävijät kuvailivat teoksia myös kiinnittämällä huomiota niiden kokoon ja näyttävyyteen. Tällaisiin ulkoisiin asioihin huomion kiinnittäminen saattaa olla helppoa sellaiselle kävijälle, jolle esillä oleva taide ei muuten ole tuttua. Teoksia saatettiin pitää vaikuttavana nimenomaan siksi, että se näyttävyydellään poikkesi näyttelyn muista teoksista:

LEENA: *Lähinnä nää isot, massiiviset rakennelmat [jäivät erityisesti mieleen]. Koska ne on, ne kiinnittää huomion.*

Samoin kuin kokoon tai näyttävyyteen, myös teoksissa käytettyihin materiaaleihin kiinnitettiin huomiota – varsinkin silloin, kun materiaalit poikkesivat tavanomaisista. Esimerkiksi erilaiset kierrätysmateriaalit, kuten kanisterit tai pullonkorokit, herättivät ihastusta ja ihmetystä. Myös taiteilija ja teoksen tekoprosessi mainittiin haastatteluissa muutaman kerran; teosta tarkasteltaessa pohdittiin sitä, mitä taiteilija on teosta tehdessään ajatellut tai miten hän on teoksen toteuttanut. Esimerkiksi Annan tapaan myös Pirjo mainitsi haastattelussa Otobong Nkangan kangasteoksen, jonka kohdalla hän pohti taiteilijan aivoituksia. Myös Antti mainitsi pohtineensa teoksen tekoprosessia nimenomaan taiteilijan näkökulmasta keskusteltaessa Georges Adéagbon teoksesta *Napoleonin ja Mannerheimin kohtaaminen – Suomen asema eurooppalaisten valtioiden joukossa* (2011). Antti kyseenalaisti ajatuksen siitä, että installaation jokainen osa olisi tarkkaan harkitulla paikallaan.

PIRJO: *Ja kun kysyit, että mikä jäi vielä mieleen teoksista, niin siellä oli semmonen iso seinän kokoinen kudontatekniikalla tehty, jossa oli niitä... Lankoja. Että miten kaikki on kuitenkin aika pienestä kiinni, että jos yhden langan katkasee, niin se sitten rösähtää. Tuli vain mieleen, että onkohan se taiteilija tehnyt sen oikeesti sillain, että kokeilee, että se toimii niin, että jos langan jostakin laittaa, niin se tipahtaa, ennen ku on tehty tää kuvakudos.*

---

⁴⁹ Näyttelyn teemoja tarkastellaan tarkemmin luvussa 4.3.3 *Näyttely kokonaisuutena – teemat ja aiheet*.

ANTTI: *Niin silleen, että miten kaksi asiaa rinnastettu toisiinsa. Kieltämättä siinä mielti, että jos osa on hankittu kirpputorilta täältä Helsingistä, niin kuinka paljon tähän on laitettu ajatusta tai niinku lyöty niitä tavaroita sinne seinälle. Mutta siis tämmönen rinnastus, että kuinka eri asioita on rinnastettu.*

Kävijät eivät kuitenkaan aina osanneet selittää sitä, miksi tietyt teokset jäivät paremmin mieleen kuin toiset. Mieleen jääneet teokset saattoivat koskettaa kävijää hyvin henkilökohtaisella tasolla, jolloin teosten vaikutuksista puhuminen saatettiin kokea vaikeaksi. Muutama haastateltava myös mainitsi, että he eivät olleet vielä ehtineet prosessoida näyttelyä omassa mielessään, minkä vuoksi siitä puhuminen saattoi olla vaikeaa. Haastattelutilanteessa kävijät pohtivat ensimmäistä kertaa kokemaansa ääneen, sillä haastattelut toteutettiin tuoreeltaan, välittömästi näyttelykäynnin jälkeen. Teoksista puhuttaessa kävijät käyttivätkin ympäröivästä ilmaisuja ja tunnesanoja kuten *ihana*, *mahtava* tai *vaikuttava* paneutumatta sen tarkemmin siihen, miksi näin koettiin.

MARJATTA: *Mulle se [näyttely] oli niin kauheen kokonaisvaltainen, että mä oon vieläkin silleen vähän pökerryksissä koko jutusta.*

HELENA: *Mikä eniten on vaikuttanut omaan tunnelmaan tai tunteeseen, niin se jää päähän.*

KAARINA: *Tätäkin mä kuuntelin tätä laulua, se oli niin jotenkin ihana!*

Haastateltavilta kysyttiin myös, herättivätkö jotkut teokset heissä negatiivisia tunteita tai ajatuksia. Pääasiassa kävijät eivät osanneet sitä erikseen kysyttäessä mainita tällaisia teoksia. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kävijät eivät esimerkiksi pitäneet teoksia mitenkään erityisen shokeeraavina, mitä ehkä jollain tavoin odotettiin ARS-näyttelyltä ja Kiasmalta ylipäättänsä. Ahdistusta herätti lähinnä teosten käsittelemät aiheet. Esimerkiksi hoitoalalla työskentelevä Helena mainitsi, että hän koki näyttelyn ahdistavana; hän sanoi ohittaneensa osan teoksista siitä syystä, ettei halunnut vapaapäivänään kohdata niissä käsiteltäviä rankkoja aiheita. Vaikka harva teos sinänsä herätti närkästystä, ärsytystä tai muita negatiivisia tunteita, oli näyttelyssä kävijöiden mielestä paljon sellaisia teoksia, jotka eivät heitä erityisemmin kiinnostaneet tai joihin he eivät kiinnittäneet huomiota. Ohessa olevassa lainauksessa esimerkiksi Anna pohtii sitä, että kaikki teokset eivät yksinkertaisesti voi koskettaa, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että teokset olisivat huonoja ja jollain tavoin negatiivisia tunteita herättäviä. Lainauksissaan myös Päivi ja Jari pohtivat sitä, että iso osa teoksista jää näyttelyssä huomiotta:

ANNA: *Sitten siellä oli varmaan joitain teoksia, jotka ei vain hirveesti silleen koskettanu tietenkään, mutta ei se nyt tarkoita, että ne ois huonoja tai pöyristyttäviä tai ärsyttäviä tai inhottavia. Siellä oli paljon kyllä, että ei sitä jaksa kaikkeen niin keskittyä. Varsinkin valokuvia oli paljon. Sitten videoteokset on vähän, että ku ne kestää puol tuntii yksi, niin ei meillä oo aikaa*

olla ihan koko päivää. Ne menee yleensä ohi aikalailta. Sitten siellä oli se lauluteos, jota me meinattiin, että nyt vois vielä tän laulun tästä kuunnella, mutta se ei jotenkin alkanu se teos, piti aika pitkään oottaa.

PÄIVI: *Ei mulla ollu mitään semmosta inhokkia, mikä ois jääny siinä mielessä mieleen. Ei. Mutta sitten ehkä aika iso osakin oli, että "ahaa", mutta ei jätä kauheesti muistijälkiä.*

JARI: *Niin. Aika pitkälti kuitenkin, vähän rumasti sanottu, mutta tavallisia valokuvia jostakin. Ei jää sellasina niinkun teoksina mieleen, vaan niinku sanoin tuossa alussakin, enemmänkin kerrontana tapahtuneesta, että mitä täällä on. Että ehkä just sillä tavalla yks huonetila toimii kokonaisuutena, teoksina, mutta ei yksittäiset kuvat.*

ARS 11 -näyttelyn taideteokset ja näyttelykäynti Kiasmassa herättivät joissakin kävijöissä mielenkiintoisia pohdintoja ja keskusteluja nykytaiteen rajoista ja määritelmistä. Näyttelyssä kohdatut taideteokset saattoivat jollain tavoin kyseenalaistaa omia taidekäsitteitä. Erityisesti ystävykset Elina, Petteri ja Sofia ajautuivat haastattelun aikana keskenään useain otteeseen varsin kriittisiin keskusteluihin nykytaiteesta. Esimerkiksi Ardmore Ceramic Artin *AIDS hirviömaljakko* (2008), Rotimi Fani-Kayode *Kultainen fallos* (1989) sekä Ditte Haarløv Johnsenin valokuva sarjasta *Maputon päiväkirja* (2000–2009) herättivät ystävyksissä keskustelua alastomuuden esittämisestä nykytaiteessa. Esimerkiksi toisessa keskustelussa Petteri pohtii Ditte Haarløv Johnsenin kuvasarjan yhtä teosta, jossa alastomuutta oli hänen mielestään käytetty pelkästään herättääkseen katsojan huomion. Kaikki kolme olivatkin sitä mieltä, että näissä esimerkkiteoksissa alastomuutta oli käytetty jollain tavoin tehokeinona, varmistamaan, että teos jää katsojan mieleen. Seuraavaksi lainauksia ystävysten keskusteluista:

SOFIA: *Sitten oli yks maljakko, keraaminen maljakko, jossa oli ihmisiä sen päällä ja muutenkin oli ihan outoja.*

ELINA: *Epäsiveellisissä asennoissa.*

SOFIA: *Kyllä! Muutenkin kauheen häiritsevä koko maljakko! Ja siinä samassa huoneessa oli kuva miehestä, jolla oli kullattu penis. Sekin oli sillain "ööh".*

PETTERI: *Siinä oli sellasii kuvia seinällä. Niin ne oli aika sattumanvarasii kuvii mun mielestä aika paljon. Eri juttuja jostain, miehiä ja no, siinä oli mies rintaliiveissä ja muuta. Ja sit yks niistä kuvista oli se jätkä vaan, istuu siinä sängyllä lerssi ulkona siinä. Ja sit siinä kuvatekstissä oli, et joku "Roni istuu sängyllä". Niinku et, ei siinä oo mun mielestä mitään pointtii. Et niissä muissa kuvissa oli joku pointti. Se oli vaan, että haa, herätetäänpäs nyt ihmisiä katsomaan.*

ANU: *Että sitä ois käytetty tehokeinona vaan tavallaan?*

PETTERI: *Niin. Vähän silleen...*

ELINA: *Se on niin nähty jo! Ihan nähty tehokeino...*

PETTERI: *Se on vähän mauton siinä mielessä, että ei sillä ollu niitten muitten kuvien kannalta mitään funktioo. Et se oli, tuntu vaan, et se on siinä sen takia, et se jäis mieleen.*

ELINA: *Jäihän se!*

PETTERI: *No en mä periaattees muista mitään muuta ku sen kuvan siitä, ku se hyppäs sieltä silleen niinku "hah", tän taideteoksen funktio oli esittää mulle tää kuva. Ei hyvä.*

Myös Steven Cohenin videoteos *Kristallikruunu* (2002) herätti ystävyksissä pohdintoja nykytaiteesta; keskustelussa he pohtivat sitä, miten taide eroaa esimerkiksi viihteestä. Petteri vertasi teosta Music Televisionin tositarinan sarjaan *Jackass*; hänen mielestään Cohenin videoteos ei eroa tästä tositarinan viihteestä, vaan teoksesta taidetta tekee ainoastaan sen konteksti – se, että teos esitetään nykytaiteen museossa ja että sen tekijänä on kuvataiteilija:

PETTERI: *Mut sit siellä oli se videoinstallaatio-taideteos, missä se mies pyöri siellä Johannesburgin hökkelikylän keskellä. [naurua] – – Ja sit se on performanssitaidetta. Mä en nyt kattonut, minä vuonna se on tehty. Must vähän sellanen kuva, että jos mä katon jotain Music Televisioniin, ja siellä on Jackass, niin siellä ne apinat on tehny semmosta samanlaista. Mut ne sanoo, että se on hauskaa, ja ne tekee siitä viihdettä. Ja toi on performanssitaidetta. Niin se on niin myrskyseen veteen piirretty viiva, ku voi vaan olla, että toinen tekee taidetta ja toinen tekee ei-taidetta.*

Ystävykset ajautuivat käsittelemään nykytaiteen määritelmää myös keskusteltaessa Kiasman tiloista. Erityisesti Elina ja Petteri haastoivat toisiaan mielipiteillään. Keskustelu lähti Kiasman kierreportaista, joiden kautta kaverukset alkoivat pohtia sitä, mikä tekee jostain yksittäisestä esineestä taidetta; jälleen kerran ajatus siitä, että esineestä tulee taidetta silloin, kun taidemaailma myöntää sille taiteen statuksen, näkyy näissä pohdinnoissa. Vaikka tällaiset institutionaaliselle taideteorialle tyypilliset ajatukset ovatkin puhututtaneet jo useiden vuosikymmenien ajan, herättävät ne edelleen keskustelua yleisöjen parissa. Ohessa olevasta keskustelusta käy myös ilmi, että ystävyksistä nuorin, Sofia, koki turhautumista siitä, ettei aina pystynyt osallistumaan ystäväysten keskusteluun; haastattelupätkän lopussa hän mainitseekin, että hänen mielestään nykytaiteeseen on vaikeaa saada tarttumapintaa.

ELINA: *Kyllä me pisin keskustelu käytiin Kiasman kierreportaista. [naurua]*

ANU: *Mikä siinä Kiasman kierreportaissa herätti keskustelua?*

PETTERI: *Se oli ehkä tämmönen koominen kritiikki sitä kohtaan, ku on nykytaidetta, että mikä on nykytaide. Me löydettiin, yhdessä etettiin sieltä kaikkii elämän kehittymisen tasoja...*

SOFIA: *Elämänviivaa sieltä.*

ELINA: *Kuinka pitkälle sä voit tommosta taidetta sit analysoida, se on ihan...*

PETTERI: *Ja missä se raja menee. Toi ruokapöytä, se on ruokapöytä, mut jos sen vie tonne ylös [Kiasman näyttelysaliin], pistää sinne pöydälle vaikka jonku kukan, sitten se on taidetta.*

ELINA: *Ei se oo välttämättä taidetta, se on muotoiluu.*

PETTERI: *Niin, no niin. Mut se raja on niin häilyvä siinä, että jos sen tekee minä, niin se on pöytä kukan kanssa, jos sen tekee joku afrikkalainen tunnettu taiteilija, niin se on taidetta.*

ELINA: *Se on näkemys.*

PETTERI: *Niin, se on näkemys.*

ELINA: *Mut kylhän periaatteessa, miten sä sisustat kotiskin, niin on näkemys siitä muotoilusta sun ympärillä, mitä sä haluat tuoda sun ympäristöös.*

PETTERI: *Niin. Mut sit ku joku sisustussuunnittelija tekee sen, niin sit siitä sisustuksesta tulee taidetta.*

ELINA: *Niin, jos sä oot tota mieltä. Sähän annat sen vallan sitten taiteilijalle tolla näkemyksellä.*

PETTERI: *Totta.*

ANU: *Selvästi tää herättää ajatuksia, mitä taide on.*

PETTERI: Niin.

ELINA: Mistä me nyt ei saatais keskustelua aikaseksi.

PETTERI: Totta.

ANU: Kävittekö te ylipäättään paljon keskustelua näissä näyttelysaleissa tai täällä ollessanne?

SOFIA: Enemmän varmaan te kävitte ku minä kävin. Välillä tuntuu, että nykytaiteeseen ei oikein saa mitään sellaista tarttumapintaa. Tai ainakin mulle on joskus vähän vaikee ymmärtää.

Vierailu Kiasmassa sai myös Kaarinan pohtimaan nykytaiteen rajoja. Kaarina kuvaili tilannetta, jossa hän oletti Alfredo Jaarin videoteoksen *Muxima* (2005) esittelytilan olevan kokonaisuudessaan tilataideteos; ollessaan nykytaiteen museossa kävijä saattaa varautua näkevänsä taidetta joka puolella, yllättävissäkin paikoissa:

KAARINA: Sit mikä se oli se yks huone, mihin mä menin. Siellä oli pitkä esitys sit loppujen lopuksi. Oliko se just sitä Angola-juttua? Joo. Mä menin sinne ja totesin, siinä sanottiin, että astu sisään. No mä menin sisään ja siellä ei oo yhtään mitään, on ihan hirveen pimeetä ja silmät jää ulkopuolelle. Sitten mä aattelin, että hmm, mikäs juttu täs on, että kokeileeko ne nyt meitä että uskaltaako mennä tuonne pimeeseen että siellä on yhtä pimeetä ku Afrikassa. Ja sit siinä näky se tuoli ja se selkämys ja mä meen sitä pitkin, kierrän sinne. Kokeilen jalalla etukäteen, ku siit ei saa selvää, että onko se tällanen se katsomo vai onko se tasalattiainen. No mä oon rohkea ihminen, menen sinne toinen jalka edellä, etten pääse putoomaan. Ja ennen ku pääsen sinne kulmaan, niin silmät on tottunut siihen pimeeseen. Ja sit mä aattelin, että ei tää voi olla sitä varten. Että kyllä tässä varmaan on joku muukin funktio. Sit menin ovesta ulos uudelleen, ja sit nään, että siinä on ne esitysaajat.

4.3.3 Näyttely kokonaisuutena – teemat ja aiheet

ARS 11 -näyttelyn taideteoksia yhdistää se, että niiden aiheet tai taiteilijat liittyvät jollain tavoin Afrikkaan. Teokset käsittelevät hyvinkin ajankohtaisia ja globaaleja teemoja, kuten esimerkiksi siirtolaisuutta, ympäristökysymyksiä ja urbaania elämää. Haastattelussa kävijöiden kanssa keskusteltiin myös siitä, millaisia aiheita ja teemoja he löysivät näyttelystä, millaisia ajatuksia nämä teemat herättivät ja mitä mieltä he ylipäättensä olivat siitä, että näyttely keskittyi Afrikkaan.

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että ARS 11 -näyttely herätti kävijöissä paljon erilaisia ajatuksia; kuten jo aikaisemmin mainittiin, teoksia tarkasteltiin pitkälti niiden sisältöjen ja käsittelemien aiheiden kautta. Yhdeksi vahvaksi näyttelyn teemaksi kävijöiden puheissa nousi Afrikan ja Länsimaiden kohtaaminen; afrikkalaista elämää ja kulttuuria verrattiin omaan, länsimaalaiseen elämäntyyliin. Esimerkiksi J.D. 'Okhai Ojeikeren valokuvien kautta Elina pohti sitä, kuinka kuvien Nigeriassa on hyvin samanlaista kuin länsimaissakin; sieltä löytyy yliopisto, länsimaalaisia vaatteet ja modernia rakentamista. Länsimaalaista kuluttamista ja ympäristöongelmia käsittelevät teokset saatettiin kokea taas

eräänlaisina syyttävinä sormina ja muistutuksena siitä, kuinka muut joutuvat maksamaan kertakäyttökulttuurin aiheuttamista ongelmista.

PIRJO: *Tota, no se jotenkin, en tiedä, tuliko se tosta näyttelystä vai oliko se mulla jo mielessäni vahvana, että jätteemme lähetetään näille raukoille, puolustuskyvyttömille. Aika paljon tää koko aihepiiri.*

ANNELI: *Se on kesken mulla se ajatus vielä, että mä en oikein pysty, mä jäin miettimään. Tietysti tätä kulutusyhteiskuntaa, että miten luonto on pilattu näillä jätemäärillä ja kaikkee. Sitähän siinä varmaan halutaan sanoa. Ja näillä kaatopaikka-asioilla ja muilla.*

Keskusteltaessa näyttelyn teemoista haastateltavat mainitsivat myös esimerkiksi AIDS:n, köyhyden ja kurjuuden. Myös historialliset ja poliittiset aiheet kuten sodat, kansanmurhat ja siirtomaavalta-aika herättivät kävijöissä keskustelua. Ohessa lainaus Kaarinalta, joka omien Afrikka-kokemusten kautta siirtyi pohtimaan siirtomaavaltaa sekä orjakauppaa. Samalla hän pohti sitä, kuinka helpolla länsimaalaiset ihmiset ovat historiassa päässeet. Näyttely sai myös Pauliinan ajattelemaan sitä, kuinka paljon maailmassa tapahtuu käsittämättömiä ja julmia asioita, ja kuinka uutisten kautta länsimaalaisen ihmisen tietoisuuteen tulee vain osa siitä todellisuudesta:

KAARINA: *Sitten kaikki se, että miten väärin se on! Voi herra varjele. Silloin Ghanassa ollessa me käytiin muun muassa siellä – orjalainnoituksessa, ja kierreltiin ne paikat, mistä niitä ihmisiä lähetettiin Amerikkaan. Ja ku aattelee, että mikä hirvee määrä ihmisiä raastettiin kotoa ja lähetettiin. Ja enempi ku puolet kuoli sit vielä matkalla. Et kui voi joku ihminen olla niin todella julma toista kohtaan! Ja sitä kesti 300 vuotta sitä aikaa. Ja sit kaikki nää siirtomaavallanajat. Sehän on ollu ihan järkyttävää niille yksittäisille ihmisille, kansakunnille! Et en mä voi olla sitä ajattelematta. Ja sit mä taas ajattelen, et kuin helpolla me päästään täällä Pohjoisessa. Vaikka onhan meilläkin ollut sisällissotamme ja kaikki mahdolliset, mutta en mä tiedä, jotenkin tuntuu, että se on vähäistä noihin teurastuksiin verrattuna.*

PAULIINA: *Ehkä mun olo on siks semmonen mikä se on, että ite sen realismin, ku sitä ei näe. Täälläkin oli paljon sellasia asioita, mitä ite huomasi kauhistelewansa, että totakinko, tääkin vielä! Ja sit sä saat ajattelemaan, että mitä kaikkea siellä tapahtuukaan, mistä mä en oo pienessä elämässäni ollenkaan tietonen. Että ne Hesarin uutiset välittää vaan jotkut tietyt asiat. Varmaan sellanen pieni kauhistus siitä, mitä kaikkea voi olla.*

Anna pohti haastattelussaan sitä, kuinka Romuald Hazoumèn muoviesineistä tehdyt naamioteokset käsittelivät länsimaalaisten stereotyyppisiä näkemyksiä afrikkalaisista. Myös Pirjo toi ajatuksen esille puhuessaan Hazoumèn naamioista. Ohessa lainaus Annan haastattelusta:

ANNA: *Mulla ehkä ne afrikkalaiset naamiot, ja sit siellä oli se yks geisha-naamio myös. Ja just semmonen, niitähän nyt näkee ja kovasti semmosia niinku afrikkalainen naamio seinällä. Ja se oli just semmonen, liitty kans ehkä semmoseen kuluttamiseen, semmonen hyvä esimerkki, että*

mitenkä se tulee vasta arkipäivässä, mutta sitä ei niin mieltä syvällisesti, ku mitä täällä sittenku näki ne moderneista ja jostain just jätteistä tehdyt naamiot. Siinä oli just tämmönen länsimaakritiikki, ainakin niitten tekstien mukaan, että mitenkä Afrikka nähdään

Vaikka näyttelyn käsittelikin rankkoja aiheita, löysivät kävijät sieltä paljon myös positiivisia ja iloisia asioita. Haastateltavat mainitsivat esimerkiksi taideteoksissa kuvatuissa ihmisissä näkyvän positiivisen ylpeyden ja kadehdittavan elämänasenteen. Moni kävijä samaistui teosten ihmisiin; loppujen lopuksi ihmiset ovat hyvin samanlaisia eri puolilla maailmaa.

ELINA: *Tyypit seiso kyllä pitkään ja katto suoraan kameraan, että ei kyllä, ei niit niinku... Se oli kiva nähdä, ku noit kuvii katto. Ei ne hävenny sitä, että ne oli siel palavan kumin keskellä.*

KAARINA: *Ja sit se, että ei ne ihmiset, niin ei ne siellä valita eikä voivottele mistään. Ne elää siellä omaa elämäänsä, niinku meidänkin pitäis. Ja saa elää voivottelematta kaiken maailman pikkuasioista.*

JARI: *Ehkä sellanen [jäi mieleen], mikä nyt ylipäättään kaikista noista kuvista tuli esiin, että on jossain määrin ankeeta ja köyhää, mutta sitten ihmiset on kuitenkin ylpeitä ja kantaa kehonsa hyvin. Jotenkin luottavaisia itseensä.*

PIRJO: *Katoin niitäkin, missä oli niitä lapsia niissä roska-, valokuvia niissä roskakasoissa, niin jotenkin ne oli kuitenkin elämää niissä lapsissa. En mä sitten kuitenkaan niitäkään painostavana nähny. Semmonen positiivinen, että elämää on jätteissäkin. Sillä jolla on kauneiden taju, niin se kaivaa sen esille.*

PAULIINA: *Jotenkin ehkä mun mielestä virkistävää, että ei oo sitä sellasta... Että tavallaan se sama kirjo, mikä meillä täällä länsimaissa, niin se on myös siellä, ja että se on ihan joka puolella. Kaikki eri vähemmistöt ja kaipuu siihen kauneuteen. Että se on ihan samanlaista se elämä loppujen lopuksi siellä, vaikka se onkin ihan täysin erilaista. Se oli musta ihan virkistävää. Sen kanssa voi samaistua, ja se tekee siitä sitten taas kans liikuttavaa.*

Joidenkin kävijöiden kanssa ajaututtiin keskustelemaan myös siitä, mitä mieltä he olivat näyttelyn Afrikka-teemasta ja tarjosiko näyttely heille uutta tietoa Afrikasta tai afrikkalaisesta nykyaikaisesta. Suurin osa haastateltavista piti näyttelyn teemasta. Näyttelyn ei kuitenkaan pääasiassa koettu tarjoavan uudenlaista kuvaa Afrikasta, vaan ennemminkin sen koettiin vahvistavan aikaisempia käsityksiä. Muutama kävijä kuitenkin mainitsi, että näyttelyn Afrikka erosi stereotyyppisestä kuvasta, joka esiintyy erityisesti mediassa. Esimerkiksi opettajana työskentelevä Anneli, joka kertoi Afrikan olevan hänelle itselleen vieras maanosa, oli sitä mieltä, että on hyvä, että vieraita kulttuureja tuodaan esille erilaisilla tavoilla. Myös rahoituslalla työskentelevä Pirjo kertoi, että näyttely muistutti katsojia siitä, kuinka kapean kuvan Afrikasta uutiset meille antavat. Kääntäjänä toimiva Mikael taas kertoi, ettei aikaisemmin ollut nähnyt vastaavaa afrikkalaisen nykyaikaisen näyttelyä. Mikael kiinnitti huomiota erityisesti näyttelyn kokonaisuuteen, ei niinkään yksittäisiin teoksiin.

ANNELI: Hyvä, että [Afrikka] otetaan esiin. Oikein hyvä. Loppujen lopuksi me ollaan niin eurooppalaisia ja me ollaan niin Amerikka-suuntautuneita, että Afrikka on vähän pimennossa. Ihan hyvä.

PIRJO: No tota, jotenkin vahvistaa semmosta ajatusta, että kuinka rajoitettua ja yksipuolista on se tiedonkulku, mitä meille tulee. Täähän ei ollu ollenkaan se, ei tää ollu sitä Afrikkaa tavallaan, mitä meille uutisista tulee.

MIKAEL: Mä en ole nähnyt mitään näyttelyä ennen Afrikasta. Niin mä tykkäsin, se oli kiinnostava. Vaikka en mulla ollut aavistustakaan ennen ku mä tulin – –. Se oli aika hyvin curated? En mä tykännyt niin paljon, like individual art piece. Vaikka mä tykkäsin kuitenkin context where it was. Niin joo. Se on vaikee kanssa, ku näin iso näyttely, että ei sieltä jää kuin fragmented. Mä tykkäsin, toimi hyvin.

Johanna oli taas sitä mieltä, että näyttelyn aiheet olivat pääasiassa sellaisia, joita hän odottikin Afrikkaa käsittelevässä näyttelyssä olevan. Näyttely ei siis tuonut hänelle uutta tietoa Afrikasta. Yhteiskunnallisella alalla tutkijana toimivalle Johannalle kansainvälinen politiikka oli jo ennestään tuttua, joten hänen katseessaan kriittinen ote näyttelyn sisältöihin oli odotettavaa. Myös Jari ja Päivi olivat sitä mieltä, ettei näyttely tuonut ainakaan yllättäviä puolia Afrikasta.

JOHANNA: Joo, ja oli myös mun mielestä sellasia aiheita, mitä odotinkin näkeväni Afrikkaa käsittelevässä näyttelyssä. Oli tosiaan kansanmurhaa ja AIDSia, mutta sitten toisaalta myös odotin, että on luultavasti jotain tällaista arkipäivän iloa, mitä sitten olikin.

JARI: Pikemminkin niin, että ei tossa kauheen yllättävää ollu.

PÄIVI: Mutta tota samaa kuvastoohan nyt on ollut aika paljon esillä, että ei tossa sillä tavalla tullu mitään niinku, ei tullu kauheita ahaa-elämyksiä sillä tavalla, ei ollu mitään yllätyksiä.

PÄIVI: Ihan kiinnostava kurioositeetti, sanotaan nyt vaikka niin. Harvoin on afrikkalaista taidetta päässyt tämänkään vertaa näkemään.

4.3.4 Oma elämä kokemuksen peilaajana

Museokokemukseen vaikuttaa kävijän henkilökohtainen konteksti, jolla tarkoitetaan muun muassa kävijän aikaisempia tietoja ja kokemuksia sekä kiinnostuksen kohteita.⁵⁰ Aikaisempia kokemuksia ja mielikuvia käsiteltiin jo aiemmin. Tässä luvussa tarkastellaan erityisesti kävijöiden taustan ja kiinnostuksen kohteiden vaikutusta museokäyntiin sekä sitä, millä tavoin näyttelyssä koettu ja kohdattu liitettiin omaan elämään. Millä tavoin esimerkiksi kävijän ammatti voi vaikuttaa siihen, mihin huomio kiinnitetään? Millä tavoin oma taidemaku tai kiinnostuksen kohteet saattavat ohjailla käyntiä? Entä millaisia muistoja näyttely kävijöissä herätti?

---

⁵⁰ Falk 2009, 96–97.

Haastatteluissa museokävijät kuvailivat ARS 11 -näyttelyn taideteoksia ja teemoja pääsääntöisesti varsin henkilökohtaisella tasolla; näyttelyssä koettu ja kohdattu liitettiin omaan elämään ja teoksia analysoitiin omien tietojen, kokemusten ja muistojen kautta. Vaikka asiaa ei kaikilta haastateltavilta suoranaisesti kysytykään, toi osa haastateltavista puheissaan esille oman ammattinsa vaikutuksen käyntikokemukseen. Esimerkiksi yhteiskunnallisella alalla tutkijana työskentelevän Johannan tausta näkyi siinä, millä tavoin hän haastattelussa kuvaili museokäyntiään. Omien sanojensa mukaan Johanna hakee taiteelta ennen kaikkea poliittista aspektia. Hän oli myös jossain määrin kriittisempi näyttelyn sisällön suhteen kuin suurin osa muista haastateltavista; hän olisi esimerkiksi odottanut näyttelyltä kriittisempää kehitysyhteistyön tarkastelua. Johannan kanssa näyttelyssä ollut Maria kertoi myös ystävänsä puheiden innoittamana siitä, kuinka hänen taustansa näyttelijäopiskelijana näkyi siinä, että hän kiinnitti teoksissa huomion erityisesti tarinoihin teosten takana.

JOHANNA: *Joo varmaan vaikuttaa [ammatti siihen, miten taideteoksia katsoo], koska mie ehkä sitten haen taiteesta aina sitä poliittista aspektia politiikan tutkijana. Sitten sitä, vaikka yrittäiskin olla etsimättäkin sitä, niin sit se aina väkisinkin menee siihen, että sitten miettii sitä niitten teosten poliittisuutta. Että varmasti katsoin niitä teoksia sen kautta. Ja totta kai osa näistäkin on sillain avoimemmin poliittisia, niinku vaikka se kansanmurhavidео. Mutta kylhän myös ne kaikki muut teokset on, onhan niissäkin aina se oma poliittisuutensa, vaikka se ole välttämättä yhtä eksplisiittistä kuin ehkä jossain toisissa.*

Hoitoalalla mielenterveyspalvelujen parissa työskentelevä Helena kertoi haastattelussaan, ettei halunnut käyntinsä aikana kohdata kaikkia näyttelyn teoksia. Tämä johtui siitä, että hän oli tullut Kiasmaan viettämään vapaapäiväänsä tarkoituksenaan ennen kaikkea rentoutua sekä etsiä uusia elämyksiä. Osa näyttelyn teoksista käsitteli kuitenkin rankkoja ja ahdistavia aiheita, joilta Helena halusi vapaapäivänään sulkea silmänsä. Työssään hoitoalalla hän joutuu kohtaamaan negatiivisia asioita, minkä vuoksi vapaapäivänään hän haluaa saada rentouttavia kokemuksia erilaisten aiheiden parissa:

HELENA: *No tota kyllä siinä mielessä, että huomasin, ku kattoo noita teoksia, että osan menin aika nopeasti läpi. Niin minä mietin, että mitähän se on, että onko se sitä, että on hyvinvointivaltiossa, että eipä näitä viiti nyt katella, ku on tällanen vapaapäivä ja voi hyvin. Se voi olla ihan oikeesti reaktio siihen, miksi toimii niin kuin toimii.*

HELENA: *Ja sit niinku sanoinkin, että sehän voi olla myös sellasta, että tiedän kärsimyksen maailmassa, mutta estän näkemästä itseäni kärsimysten maailmassa, koska oon vapaapäivällä. Ja teen työkseni tätä vielä alueella, jossa kaikki ei voi hyvin.*

Myös lääkärinä työskentelevä Pauliina ja hänen aviomiehensä, tutkijana työskentelevä Antti pohtivat haastattelun aikana oman ammatin vaikutusta kokemukseen. Kumpikin heistä piti

virikstävänä sitä, että taidenäyttelyissä he pääsevät ajattelemaan täysin erilaisia asioita kuin työssään. Voitaisiin olettaa, että heille kummallekin taidenäyttelyissä käyminen edustaa tietynlaista arjesta irtautumista samaan tapaan kuin mitä Helenallekin. Seuraavaksi lainaus pariskunnan keskustelusta:

PAULIINA: *Päällisin puolin tietää [teosten aiheista], mistä on kyse, mutta ei sen enempää.*

ANTTI: *Niin, historia kirjoista ja toleen tietää, mutta...*

PAULIINA: *...oma tieto on niin pinnallista.*

ANTTI: *Niin. Ja sellasta käytännön läheistä, niinku ehkä ammattikin saattaa antaa sen. Hieman erilaista tietoo, ku mitä sitten historia tai taidehistoria tai joku muu historian suuntaus antais. Sinänsä ihan virkistävää, että...*

PAULIINA: *...aattelee asioita eri tavalla.*

ANTTI: *Niin. Tai siis ylipäättään, että ajattelee ihan erilaisia asioita työssään.*

PAULIINA: *Niin onkin.*

Ammatin lisäksi osa kävijöistä toi haastattelussa esille omia kiinnostuksen kohteitaan sekä henkilökohtaista taidemakuaan. Esimerkiksi perinteisen taiteen ystäväksi itseään kutsunut Marjatta, jonka ennako-odotuksia käsiteltiin jo aikaisemmin, toi hyvinkin voimakkaasti esille oman taidemakunsa ja mielikuvansa nykytaiteesta; hän odotti näkevänsä Kiasmassa *ihme vänkryöitä ja känkryöitä*, jotain shokeeraavaa ja ihmeellistä, mutta yllättyi positiivisesti kohdatessaan jotain kaunista, helposti lähestyttävää ja jopa ymmärrettävää taidetta.

Myös muutama muu kävijä toi omaa taidemakuaan esille. Esimerkiksi myyntialalla työskentelevä Petteri kertoi pitävänsä erityisesti sellaisista taideteoksista, joissa hän pystyy ymmärtämään tekniikan teoksen takaa. Hänen puheittensa perusteella voisi sanoa hänen pitävän erityisesti perinteisestä, esittävästä taiteesta. Vaikka hänellä oli selkeä kuva omasta taidemaustaan, oli hän kuitenkin innokas keskustelemaan taiteesta ja sen rajoista. Lukiolainen Sofia taas kertoi haastattelussaan, ettei ollut kovin kiinnostunut näyttelyn aihepiiristä. Nuoren ikänsä vuoksi Sofialla ei vielä ollut paljoa kokemusta tai pohjatietoa ajankohtaisista aiheista, mikä varmasti osaltaan vaikutti siihen, ettei hän kokenut aiheita erityisen kiinnostavina. Hänen puheissaan oli ehkä havaittavissa hämmennys siitä, ettei hänellä ollut teosten ymmärtämiseen tarvittavia taustatietoja.

PETTERI: *Mulle ne [taidenäyttelyt, joissa tykkää käydä] on semmosia – miten mä sen nyt sanoisin – käsityöhommia, joku työstetty puuta tai työstetty metallia tai joku tämmönen vanha öljymaalauus, missä mä tajuan sen tekniikan sen takaa, ja sit mä käyn katsoo, mitä sillä on saatu aikaan. Ne on semmosii. Jos meen katsoo jotain, niin mieluusti meen sitten katsoo semmosta.*

SOFIA: *Olihan se [näyttelyn aiheet ja teemat] vähän poliittista, just kaikki siirtomaavaltajuttuja ja tällasta. Tavallaan sellasia asioita, jotka ei mua silleen niin hirveesti kiinnosta. Just tällaset jännät sodat ja kaikki tällaset. Onhan ne kauheita juttuja kyllä! Mutta ei ne silleen niinku mussa herätä mitään suurta intoa.*

Petterin ja Sofian seuralainen Elina toi haastattelussa esille lukeneensa juuri kaksi Nigerian historiasta kertovaa romaania: *Purppuranpunainen hibiskus* ja *Puolikas keltaista aurinkoa*. Nämä lukukokemukset auttoivat häntä jäsentämään näyttelyssä koettua. Haastattelussa hän puhui erityisesti J.D. 'Okhai Ojeikereen Nigerian historiaa käsittelevästä valokuvasarjasta *Hetken kauneus*. Tämä esimerkki osoittaa sen, että kävijät tutkivat näyttelyn taideteoksia omista kokemuksistaan käsin, olivatpa ne sitten hankittu lukemalla romaaneja tai keskustelemalla ystävän kanssa.

Kävijöiden asenteet vaikuttavat myös oleellisesti siihen, millaisena näyttely koetaan. Esimerkiksi kiinteistöalalla työskentelevä Leena kertoi haastattelun aikana avoimesti omista ennakkoluuloistaan Afrikkaa kohtaan; hän kertoi, ettei hänellä juurikaan ollut tietoa tai kuvaa Afrikasta aikaisemmin. ARS 11 -näyttely kuitenkin jollain tavoin avasi hänen silmiään ja herätti uteliaisuutta Afrikkaa kohtaan. Nämä pohdinnat omista ennakkoluuloista jäivät kuitenkin yksittäisiksi keskusteluiksi, eivätkä muut haastateltavat tuoneet niitä esille. Ohessa lainauksia Leenan haastattelusta:

LEENA: *Kyllä joo [koin näyttelyn kiinnostavana]. Mun mielestä tää oli jotenkin semmonen positiivinen yllätys. Mä olen vähän niinku, voisinko sanoa rasisti, mutta jotenkin mä oon siinä mielessä, koska mä en paljoa tunne afrikkalaisuutta. Niin tää sillä lailla jotenkin toi sitä lähemmäs ja avas silmiä. Ku useesti tämä tämmönen kielteisyys johtuu siitä, että ei tiedetä.*

LEENA: *En mä tiedä niinkään [uutta] tietoo, mutta sillain, että tekee mieli ottaa selvää asioista enemmän. Että sillä lailla havahdutti.*

Kysyttäessä haastateltavilta sitä, liittyivätkö näyttelyssä käsiteltävät aiheet ja teemat jollain tavoin heidän omaan elämäänsä, oli kysymykseen pääsääntöisesti vaikea vastata. Haastattelujen aikana kävijät tekivät kuitenkin erilaisia linkkejä oman elämän ja näyttelyn välille. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, teosten kautta moni kävijä vertasi omaa, länsimaalaista elämäntyyliään afrikkalaiseen. Joissakin kävijöissä teokset saattoivat herättää esimerkiksi syllisyttä tai kiitollisuutta omasta etuoikeutetusta elämäntavasta.

LEENA: *Ei oikeestaan ei [löytnyt yhtymäkohtia omaan elämään]. Lähinnä vain sillä lailla ajatteli, että sitä on niinku siinä mielessä hyvä osanen, että on täällä rauhan keskellä ja hyvissä oloissa ja täällä ei oo asiat niin huonosti, että täällä ei tarvii kenenkään kaivella tuolla kaatopaikoilla ja kerätä sieltä myytävää. Niinku sillä lailla.*

Muutama haastateltava kertoi myös pohtineensa teosten kautta omaa elämänsä historiaansa; esimerkiksi 1950-luvulla syntynyt Pirjo kertoi miettineensä Nigerian historiaa käsittelevien teosten kohdalla sitä, missä itse oli Nigerian itsenäistymisen aikoihin:

PIRJO: *No semmosia [yhtymäkohtia omaan elämään] tietenkin, että oliko se nyt Nigeria, joka oli itsenäistynyt [vuonna] 60. Kun mä oon [vuonna] 50 syntynyt, niin mitä sitä sitten itse muistaa tai tämmöstä, että onko mitään jäänyt mieleen. Niin eipä oikein oo.*

1980-luvun alkupuolella syntyneet Pauliina ja Antti tekivät myös yhtymäkohtia omaan elämänsä historiaansa. Keskusteltaessa näyttelyn teoksista Pauliina ja Antti miettivät useammankin kerran sitä, mitä he tekivät teoksessa kuvattujen tapahtumien ajankohtana. Esimerkiksi vuonna 1994 tapahtunutta Ruandan kansanmurhaa käsittelevä Alfredo Jaarin teos *We Wish To Inform You That We Didn't Know* (2010) herätti heissä muistoja lapsuudessa nähdyistä uutisista, jotka vielä tuolloin olivat hämmäntäviä ja vaikeasti ymmärrettäviä. Taideteosten kautta pystyttiin huomaamaan myös ajassa tapahtuneet muutokset, jotka liittyivät niin omiin kuin myös ympärillä olevan maailman asenteisiin.

ANTTI: *Niin se on, mikä viimesimmäksi nähtiin. Ehkä sekin mulla osittain jäi silleen mieleen, tai ku ite ollu niitä aikoja, ku on ne tapahtumat ollu, niin on elänyt sellasta elämänvaihetta, 12–13-vuotias], mitä silloin on ollut, että ei oo oikein jaksanut kiinnostaa nää asiat silloin.*

PAULIINA: *Mutta kyllä silloin muistaa – –*

ANTTI: *Joo, joo! Silti se on vaan uutinen.*

PAULIINA: *Niin! Ei sitä osannut, eikä nyt tarvinnutkaan sen ikäsenä.*

ANTTI: *Silleen, että, niin toisaalta, jos alkaa oikein miettimään, että se oli uutinen silloin ja nyt siitä on tehty taidetta, tavallaan, videoinstallaatio.*

PAULIINA: *Vaikee löytää ihan selkeitä yhtymäkohtia [omaan elämään], mutta... No ne herätti heti, ku siinä oli ne kääreet, sellasia lakupötkökääreitä ja neekerin suukot, niin nehän muistan elävästi omasta lapsuudesta. Ja nyt se tuntuu vähän, että ihan oikeesti, näitä on ollut silloin tällasia. Ei sitä silloin, eikä sitä mieltänytkään mitenkään rasistiseksi silloin. Mutta miten maailma muuttuu, että ihan kauhistuis, jos jossain ois jotain vastaavaa!*

Joissakin kävijöissä taideteokset linkittyivät omaan elämään mielenkiintoisten yhtymäkohtien kautta. Yhtymäkohta saattaa olla hyvinkin henkilökohtainen ja ainutlaatuinen. Esimerkiksi Anna kertoi siitä, kuinka Romuald Hazoumèn käytetystä tietokoneen hiirestä tehty naamio toi hänelle mieleen oman avomiehen:

ANNA: *Ja siinä oli se pieni hiiri, tietokonehiiri, josta oli tehty naamio. Se oli musta söpö. [naurua] Kun sillain on ollut nörttien kanssa tekemisissä nyt viime aikoina – mun avomies on kans yks semmonen – niin sitten nyt mä varmaan aina nään sen naamion sitten hiiressä.*

Viestintäalalta eläkkeellä oleva Kaarina kertoi aikoinaan työskennelleensä kehitysaputoissa Ghanassa sekä matkustelleensa elämänsä aikana myös Afrikassa muissa maissa, minkä vuoksi tässä näyttelyssä häntä kiinnosti erityisesti näyttelyn teema. Haastattelun aikana hän kertoi elävästi näyttelykäynnin herättämistä muistoista. Ensimmäiset muistot hän toi esille jo haastattelun alkumetreillä; hän kertoikin, että muistot omilta Afrikka-ajoilta palautuivat mieleen koko näyttelykäynnin ajan, mikä varmasti väritti voimakkaasti Kaarinan

käyntikokemusta. Ensimmäisessä lainauksessa Kaarina kertoo kiinnittäneensä huomiota erityisesti videoteosten taustalla olevaan tuttuun katuelämään, joka saattoi monelta muulta katsojalta jäädä täysin huomaamatta. Myöhemmin samassa lainauksessa Kaarina mainitsee Pieter Hugon teossarjan *Permanent Error*, jonka synnyttämät vahvat muistot palauttivat elävästi mieleen myös savun kitkerän hajun. Toisessa lainauksessa Kaarina pohtii sitä, että mikäli hänellä ei olisi ollut omakohtaista kokemusta Afrikasta, olisi hänen näyttelykäyntinsä todennäköisesti ollut hyvin toisenlainen. Viimeisessä lainauksessa Kaarina muistelee J.D. 'Okhai Ojeikereen valokuvasarjan kautta muistoja afrikkalaisista kampaamoista. Näyttely oli selvästi Kaarinalle merkityksellinen, erityisesti näiden omakohtaisten muistojen kautta:

KAARINA: *Mä tällä kertaa katsoin aika paljon noita videoita ja elokuva-esityksiä. Varmaan ihan sen takii, että se näytti niin sillain tutulta jotenkin. Ja siellä oli muun muassa kaks tällasta merkillisen näköistä miestä, jotka kävelivät kaupungissa, toinen roskakasalla, tämä kristallikruunuun pukeutunut tyyppi, ja sit tää toinen, jolla oli puuvillakukista tehty vaate päällä. Ja sen jälkeen ku mä olin sen tyyppin tavallaan hahmottanut, että aha, se on nyt hän, joka täällä menee, niin sen jälkeen mä en oikeestaan häntä enää [muuta] nähnykkään, ku mä seurasin vaan sitä katuelämää. Ja sitä taustaa siellä. Ja sitä, miten ne ihmiset siellä elää oikeesti.*

Ja sit tossa jäi mieleen, ihan tossa loppuvaiheessa sieltä Accrasta, jossa mä oon ollu töissä, niin nämä, jotka siellä roskakasalla polttaa niitä. Mulla tuli ihan se semmonen kitkerä savun maku suorastaan suuhun, se oli niin tuttua! Se oli niin tuttua. Vaikka se on miljoonakaupunki se Accra, niin jätehuoltohan siellä ei pelaa. Meilläkin siinä tontilla – – niin roskat poltettiin joka ilta siinä tontin kulmalla. Ja varsinkin viereisellä tontilla, joka oli rakentamaton. Ja sit siinä oli kehitys mennyt sinne kanssa jo joitakin vuosia sitten, elikkä nää ohuen ohuet muovipussit, kaikki laitetaan niihin. Ja sen jälkeen ne tippuu kadulle, ku niitä ei tarvita. Ja tuuli kuljettaa niitä. Ja ne tukkivat viemärit. Ja niitä poltetaan. Jotenkin se oli niin elävää, että mä haistoin sen kitkerän savun tossa muka.

KAARINA: *Ja sit siellä oli hirveen kauniita värejä, siis aivan uskomattomia! Herätti hilpeyttä muun muassa se kerrossängyistä tehty torni ja kaikki ne kassit. Ku mä olin varmaan nähny jokaista kuosia niistä jo. Voi hyvät ihmiset. Ei mulla tästä näyttelystä mitenkään surullinen mieli jää! En mä sitä tarkoita ollenkaan. Ei, ei, ei mulle semmonen jää, koska se elämä on toisenlaista siellä. Mut voi olla, että jos mä oisin kiertänyt tän läpi ilman sitä kokemusta siellä käyneenä, niin siitä ois jäänyt toisenlainen kuva ehkä. Et kyl tää mua nyt kosketti ihan oikeesti.*

KAARINA: *Nää oli taidokkaita nää kampaukset, mitä ne tekivät siellä. Kadulla oli kampaamo, tietenkin, sehän oli siinä talon edessä kadulla ja siis joka puolella oli sillä tavalla. Me käytiin myös siellä Ghanan sisämaassa, niin siellä ne vääntivät toistensa hiuksia. En mä tiedä, kuka siellä oli asiakas ja kuka vaan kaveri. Hirveen hauskaa niillä näytti olevan. Ja meidän kaks tyttöä kävi hakemassa semmoset afrikkalaiset letit. Toiselle niitä lettejä tehtiin ihan hirveesti ja toiselle vähän paksumpia. Toinen tyttö oli siellä ensiksi yhden päivän ja sit se meni seuraavaksi päiväksi vielä jatkamaan. Ja se kesti taatusti 15 tuntii se tukan letittäminen. Se oli ihan uskomatonta! – – Hyvin haalistuneet mainokset oli aina seinässä. Missä oli mitäkin. Just semmosii mitä mielikuvituksellisempia kampauksia. Niin mulla tuli heti mieleen tässäkin. Mulla tuli hirveen paljon omakohtaisia mielikuvia täällä! Ihana näyttely! Joo, todella tykkäsin!*

Myös Euroopan ulkopuolella asuvalle Susannalle näyttely synnytti mielikuvia omista kokemuksistaan. Hän kertoi kohdanneensa asuinpaikassaan ennakkoluuloja ihonvärinsä vuoksi. Samaistumisen myötä erityisesti ennakkoluuloja käsittelevät teokset jäivät mieleen:

SUSANNA: *Ja totta kai mulle on myös sillain lähellä tää siirtomaajuttu tai musta-valko-asettelu, koska tuolla on hyvin rasistista vielä missä mä oon, siis suuntaan ja toiseen. Sekä myös niinku valkosia kohtaan. Totta kai sitä nappaa aina ne, mitä ite niinku tekee.*

Yhteenvetona voitaisiin sanoa, että ARS 11 -näyttelyä tarkasteltiin pitkälti henkilökohtaisten taustojen, kiinnostuksen kohteiden, kokemusten ja muistojen kautta. Yhtymäkohdat omaan elämään saattoivat liittyä esimerkiksi omiin Afrikka-kokemuksiin, lapsuuden muistoihin järkyttävistä uutisista tai esimerkiksi taideteoksen materiaalina käytettyyn tietokoneen hiireen, joka hilpeällä olemassaolollaan muistutti rakkaasta ihmisestä.

4.3.5 Kenelle näyttely oli suunnattu?

Haastattelun aikana keskusteltiin myös siitä, oliko ARS 11 -näyttely kävijöiden mielestä suunnattu jollekin tietylle kohderyhmälle, ja jos oli, niin kenelle se oli heidän mielestään suunnattu. Samalla pohdittiin sitä, kokivatko kävijät itse olevansa näyttelyn kohderyhmää. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista kävijöistä oli sitä mieltä, ettei ARS 11 -näyttelyllä ollut erityistä kohderyhmää, vaan että näyttely sopii heidän mielestään lähes kaikille. Esimerkiksi Mikaelin mielestä näyttely onnistui hyvin siinä, että se oli suunnattu monenlaisille kävijöille, niin vähemmän taidenäyttelyissä käyville kuin niiden vakioasiakkaillekin. Vaikka tiettyä kohderyhmää ei välttämättä osattukaan nimetä, saattoivat kävijät tässä yhteydessä kertoa siitä, millaisia ihmisiä he olivat käynnillään kohdanneet. Esimerkiksi Pirjo tuo lainauksessaan esille sen, kuinka hän oli yllätynyt näyttelyn heterogeenisestä kävijäkunnasta:

PIRJO: *No en sitä [näyttelyn kohderyhmää] osannut ajatella, mutta ku katsoin ketä siellä oli, niin minusta siellä oli yllättävän monelaisia ihmisiä. Siellä oli nuoria ja poikia. Paljon enempi miehiä kuin yleensä taidetapahtumissa. Ja sitten varmaan aika paljon ulkomaalaisia.*

Vaikkei näyttelyllä pääsääntöisesti nähtykään tiettyä kohderyhmää, muutama haastatteluun osallistunut kävijä pohti näyttelyn soveltumista eri ikäryhmille. Esimerkiksi 8-vuotiaan kanssa museoon tullut Susanna mietti sitä, soveltuuko näyttely pienille lapsille. Myös Antti kertoi pohtineensa näyttelyn sisältöä lapsen näkökulmasta; erityisesti hän oli kiinnittänyt huomiota AIDS:ia käsitteleviin teoksiin ja siihen, miten lapset nämä teokset ymmärtävät. 52-vuotias Leena sen sijaan koki, että näyttely oli pääasiassa suunnattu nuoremmille kävijöille; tässä yhteydessä hän vertasi vanhempaa taidetta nykytaiteeseen, eli kenties Leena puhui

pääasiassa nykytaidenäyttelyiden kävijöistä enemmän kuin erityisesti ARS 11 -näyttelyn kävijöistä:

LEENA: *No mä luulen, että lähinnä nuorempi polvi. Mä en usko, että vanhemmat ihmiset. Mäkin oon varmaan siinä rajapinnassa jo. Mä luulen, että nuoremmat ihmiset. Koululaisista johonkin päälle kolmekymmppisiin. Siihen mä sijoittaisin tän. Kyllä mä oon sitä mieltä, että vanhemmat ihmiset on vähän semmosii, että ne haluu kattoo vain jotain maalauksia ja taidetta, siis sellasta arvokasta, vähän pölystä. Niinku mä ittekin tykkään niistä, mutta mä tykkään tällasistakin. Että kyllä tää on mun mielestä nuoremman polven.*

Leenan lisäksi myös muutama muu toi kohderyhmistä keskusteltaessa esille ajatuksen Kiasman tai taidemuseoiden tyypillisistä kävijöistä. Esimerkiksi akateemisen koulutuksen omaavan Johannan mielestä näyttely oli selvästi suunnattu hänelle ja muille hänenlaisilleen ihmisille; tämän hän selittää demografisiin tekijöihin keskittyneistä yleisötutkimuksista tutulla tyypillisellä kävijällä.⁵¹ ARS 11 -näyttely ei kuitenkaan hänen mielestään ollut suunnattu kenellekään tietylle kohderyhmälle sen enempää kuin mitä taidenäyttelyt ylipäättänsä ovat. Myös Antti ja Pauliina ajautuivat keskustelemaan tyypillisestä Kiasma-kävijästä tyypillisen ARS-kävijän sijaan. Ohessa lainaukset Johannan sekä Antin ja Pauliinan haastatteluilta:

JOHANNA: *Joo kyllä tää [ARS 11 -näyttely] oli mulle suunnattu. Mutta tota, ei tää näyttely varmaan ollu sen enempää suunnattu millekään tietylle ryhmälle kuin taidenäyttelyt ylipäättään. Että totta kai voidaan ajatella, että ylipäättään taidenäyttelyt on suunnattu niinku no akateemisesti koulutetuille ja luultavasti hyvin, tai ei ehkä välttämättä hyvin, mutta keskimääräistä paremmin toimeentuleville ja näin edespäin. Mutta ei tämä näyttely enempää kuin näyttelyt ylipäättään.*

ANU: *Onko tää näyttely teidän mielestä suunnattu jollekin tietylle kohderyhmälle?*

PAULIINA: *Vaikea ajatella, että tää olis. En mä kyllä osaa ajatella, että olis.*

ANTTI: *Niin siis, ei ehkä silleen tietoisesti, mutta täällä pittää olla semmonen urbaani, monikulttuurillinen, aika nuori, helsinkiläinen.*

PAULIINA: *Eikö se oo yleensä Kiasma-kävijä?*

ANTTI: *Niin mutta joo. Ehkä se voi olla semmonen prototyyppi siitä, kuka muutenkin täällä...*

PAULIINA: *En mä osais aatella, että se on nimenomaan suunnattu...*

ANTTI: *Ei se välttämättä. – – Suhteellisen semmosta porukkaa tuolla näki, ketä odottikin näkevänsä. Plus ne turistimassat tai massat. Mutta ihmiset, jotka sitte oli sen näköisiä, että ne ois tullu joka tapauksessa, ihan mitä olis ollut esillä.*

Ajatus siitä, että ARS 11 -näyttely soveltui kaikenlaisille kävijöille ilman tiettyä kohderyhmää, liittyy myös ajatukseen siitä, että museot toimivat eräänlaisina kansaa sivistävinä foorumeina. Erityisesti ARS 11 -näyttely voidaan nähdä ajankohtaisten aiheiden esiin tuojana ja keskustelun herättäjänä sen yhteiskunnallisten aiheiden vuoksi. Esimerkiksi Marjatta ja Juhani painottivat haastattelussaan sitä, että heidän mielestään kaikkien pitäisi nähdä tämä

⁵¹ Esim. Taivassalo 2002.

näyttely. Opettajana työskentelevän Jarin mielestä taas erityisesti hyvin toimeen tulevien perheiden lasten olisi hyvä nähdä tämä ARS. Kaarina sen sijaan näki, että näyttely on suunnattu valveutuneille, maailman tapahtumista kiinnostuneille aikuisille.

***KAARINA:** Mä luulen, että ei tätä [näyttelyä] tuu kattomaan sellaset, jotka eivät ole etes hitusen kiinnostuneita. Vaikee kuvitella. – – Ja sit jos on yhtään missään päin maailmaa matkustellut, niin ei oo semmonen kauhistelija, että ”herran jestas sentään” ja ”voi hyvät ihmiset sentään”. Niin semmoselle ihmiselle tää ei sovi. Ei kerta kaikkiaan joo. Jos on pitsilakanoissaan nukkunut ja hyvää ruokaa syönyt, niin ei kannata tulla tänne kauhistelemaan.*

Pääasiassa tutkimuksen kävijät kokivat, että näyttely oli aiheeltaan ja sisällöltään suunnattu heille itselleen. Ainoana poikkeuksena tästä oli juuri täysi-ikäistynyt Sofia, jonka mielestä ARS 11 -näyttelyä ei ollut suunnattu hänelle tai muille hänen ikätovereilleen:

***SOFIA:** Tuskin se ainakaan mun ikäsiin nuoriin hirveesti kolahtaa, jos ei oo paneutunut Afrikkaan vähän enempiä.*

4.3.6 Monipuolinen näyttely?

Kävijät toivat esille mielipiteitään ARS 11 -näyttelystä pitkin haastattelua esimerkiksi keskusteltaessa näyttelyn teoksista ja teemoista. Lisäksi kävijöiltä kysyttiin erikseen, kokivatko he näyttelyn tarpeeksi monipuoliseksi tai jäivätkö he kaipaamaan jotain. Vastaukset siihen, mitä kävijät jäivät mahdollisesti kaipaamaan, liittyivät pitkälti teosten käsittelemisiin aiheisiin. Joidenkin kävijöiden puheista oli havaittavissa, että näyttely nähtiin ennen kaikkea näyttelynä Afrikasta, ei näyttelynä afrikkalaisesta nykyaiteesta. Kävijät saattoivat pohtia esimerkiksi sitä, kuinka monipuolisesti Afrikkaa oli näyttelyssä esitelty ja oliko jokin oleellinen asia jätetty esittelemättä. Esimerkiksi Afrikkaa tunteva Kaarina jäi miettimään, olisiko näyttelyssä pitänyt esitellä myös Pohjois-Afrikkaa. Johanna taas olisi toivonut kriittisempää kehitysyhteistyön tarkastelua. Maria sen sijaan mainitsi, että olisi kaivannut teosten käsittelevän enemmän tavallista perhe-elämää. Myös Anneli jäi kaipaamaan monipuolisempia aiheita; erityisesti häntä askarrutti lasten ja vanhusten puuttuminen teoksista ja seksuaalisuuden ylikorostaminen.

Teosten käsittelemien aiheiden lisäksi kävijät toivat esille toiveitaan liittyen itse taideteoksiin. Vähän yli joka kolmas tutkimukseen osallistuneista kävijöistä kritisoi sitä, että näyttely sisälsi niin paljon valokuvataidetta. Esimerkiksi näyttelijäksi opiskeleva Maria olisi toivonut esille myös performanssitaidetta. Anneli olisi toivonut valokuvien sijaan esille enemmän näyttäviä tilataideteoksia. Myös Helena kertoi haastattelussaan toivoneensa enemmän näyttäviä

installaatioita, tai kuten hän itse asian ilmaisi, *tehtyjä teoksia*. Mieleen jääneinä teoksina Helena luetteli muun muassa Nandipha Mntambon tai Romuald Hazoumèn installaatiot.

ANNELI: *Valokuvien paljous mua pikkasen sillä tavalla ihmetytti, että odotin, että ois ollut ihan taidetta muutakin kuin pelkkää valokuvataidetta. Että nykytaideteoksia. Mua eniten koskettaa ite jotkut tämmöset tilataideteokset, niinku täällä oli tää säilykepurkkikansijuttu. Se oli mun mielestä kaikkein koskettavin näistä, mitä täällä. Tietysti tää seinäteos on myöskin erittäin hyvä.*

HELENA: *Ja sitten ehkä valokuvat ei oo semmonen miun ykkösjuttu, mitä mie kattosin. Mie enemmän katon sitten, mitkä oli ne roskista, niin sanotusti jätteistä tehdyt jutut. Niin ne on ehkä enemmän sellanen mistä mie tykkään, että joku tekee ihan. Kuvakin on vaikuttava, ei siinä mitään, mutta...*

Taidenäyttelyissä vapaa-ajallaan käyvät Jari ja Päivi kritisoivat myös valokuvien paljoutta. Useimmissakin aikaisemmissa ARS-näyttelyissä käyneinä heillä oli selkeä näkemys siitä, mitä ARS-näyttelyltä voi odottaa; he odottivat näkevänsä täysin uudenlaista taidetta, millaista he eivät ole vielä muualla nähneet. ARS 11 -näyttelyn he kokivat kuitenkin ehkä enemmän dokumentaarisenä katsauksena Afrikkaan kuin taidenäyttelynä. Yksittäiset taideteokset eivät jääneet heidän mieleensä, vaan enemmänkin laajemmat teoskokonaisuudet. Ohessa muutama lainaus Päivin ja Jarin kanssa käydyistä keskusteluista:

JARI: *Mä pitäisin tätä [ARS 11 -näyttelyä] oikeestaan enemmänkin historiallisena kuvakertomuksena kun taide-esityksenä. Siellä oli toki joukossa hienoja, mutta kuvia, mutta pikemminkin kuvakertomuksia.*

PÄIVI: *Musta tämä oli ehkä just muutama ikkuna Afrikkaan tai afrikkalaisuuteen. Siellä oli joitakin semmosia niinku kuvataiteena mieleen jääviä. Mutta muuten tää enemmän mustakin oli, ei voi sanoa kansatieteellinen, mutta... No kuvakertomus on hyvä määre.*

JARI: *Aika pitkälti kuitenkin, vähän rumasti sanottu, mutta tavallisia valokuvia jostakin. Ei jää sellasina niinkun teoksina mieleen, vaan niinku sanoin tuossa alussakin, enemmänkin kerrontana tapahtuneesta, että mitä täällä on. Että ehkä just sillä tavalla yks huonetila toimii kokonaisuutena, teoksina, mutta ei yksittäiset kuvat.*

Monessa haastattelussa näkyi myös toive siitä, että näyttelyä olisi mahdollista kokea moniaistisesti. Esimerkiksi Päivi olisi mielellään kohdannut näyttelyssä käsin kosketeltavia teoksia. Myös Elina, Sofia ja Petteri kertoivat, että olisivat tiettyjen teosten kohdalla halunneet kokeilla, miltä teoksissa käytetyt materiaalit tuntuvat. Haastateltavista myös Anna olisi halunnut tutustua teoksiin muillakin kuin vain näköaistilla, kuten esimerkiksi käsin koskettamalla tai haistelemalla.

PÄIVI: *Ainut mitä mulla teki ihan hirveesti mieli, mun teki mieli käydä hiplaamassa niitä lehmän nahkoja. Ne oli niin houkuttelevan olosia, että vaikee pidätellä itseensä siellä.*

ELINA: Harmittaa, ku niihin ei saanu koskee! Miks niihin ei saanu koskee?

SOFIA: Mut en mä tiedä, se on vähän, että minkä takia se sitten tehdään jostain villalangasta, jos sä et koskaan saa kokee, miltä se tuntuu se koko juttu.

PETTERI: Ainut paikka mihin sai koskee on toi marmorikivi tossa, joka tuntuu vähän semmoselta, että siinä vois olla jotain desinfiointiainetta perässä.

ANNA: Jotain semmosta, että paina nappulaa ja katso mitä tapahtuu tai sukella teokseen tai saa koskea tai silittää. Sellaset on kivoja.

Keskusteltaessa ARS 11 -näyttelyn monipuolisuudesta moni haastateltavista mainitsi, ettei osannut jäädä kaipaamaan mitään. Omien toiveiden ja mielipiteiden suhteen saatettiin olla arkoja tai varovaisia, mikä saattoi liittyä esimerkiksi siihen, että Kiasmassa oltiin vasta ensimmäisiä kertoja tai että afrikkalaisesta nykytaiteesta ei ollut aikaisempaa tietoa. Koska ei tiedetä, mitä näyttelyltä ja Kiasmalta voisi odottaa, niin ei myöskään haluta tuoda esille omia intuitiivisia mielipiteitä.

MARJATTA: Ainakin mä koin niin [että näyttely oli monipuolinen]. Ku mä en tiennyt, mitä mä tuun hakemaan edes, siihen nähden.

JUHANI: Joo. En minäkään.

ANU: Jäittekö te jotain kaipaamaan sitten?

JUHANI: Ei, ku ei osaa kaipaa mitään, mitä vois kaivata tässä tapauksessa.

HELENA: En, en, en sillä systeemillä, millä nyt tähän näyttelyyn lähin, niin en kyllä osaa vastata tuohon [jäikö kaipaamaan jotain]. Sitten seuraavan kerran ku tulen, niin sitten minä sanon, mitä minä haluaisin lisää. Ensimmäinen kerta on ensimmäinen kerta ja sitten katotaan.

PIRJO: En mä osannut ainakaan jäädä mitään kaipaamaan. En ehkä tiedä, että minkälaisia taitelijoita on sitten jätetty pois... Musta tää oli hieno kokonaisuus.

MIKAEL: Joo mä tykkäsin, se oli aika monipuolinen. En mä tiedä mitään afrikkalaisesta taiteesta, niin se on vaikee sanoa. Kyllä se vaikutti olevan monipuolinen.

LEENA: Kyllä mun mielestä oli monipuolinen. En mä tiedä, mitä muuta ois sitten tarvinnut. Oisko pitänyt olla jotain historiallista, historian havinaa, jotakin päähineitä tai tällasii. Mun mielestä ei. Mä tykkäsin, että tämä oli tämmöstä nykypäivää ja lähihistoriaa ja tällasta. En mä ainakaan osaa sanoa, mitä muuta ois pitänyt olla.

Yksittäisen mielipiteen esittäjänä mainitaan vielä Pauliina, joka olisi kaivannut museokäyntinsä päätteeksi jonkinlaista henkistä helpotusta – jotain vastapainoa näyttelyiden rankoille aiheille:

PAULIINA: Ehkä mä jäin pikkusen kaipaamaan jotain sellaista pientä katarsista ehkä sen takia, ku katto sen Ruanda pätkän nyt viimesenä. Ja ehkä jotain sellasta kauneutta. Mutta sehän on hyvin semmonen, tavallaan – omaa helpotusta vaan. Et ois ollu helppo päätös sille käynnille.

Tässä luvussa tarkasteltiin sitä, mitä kävijät jäivät näyttelystä kaipaamaan. Kannanotot ovat varsin kriittisiä, mikä osaltaan varmasti johtuu siitä, että kysymyksenasettelussa kysyttiin nimenomaan sitä, jäivätkö he jotain kaipaamaan. Tässä yhteydessä täytyy huomioida myös se, että haastattelujen ja keskustelujen aikaan näyttelylle ja koko käyntikokemukselle annettiin runsaasti myös positiivisia, jopa ylistäviä arvioita. Esimerkkeinä tästä mainitaan tämänkertaisella Kiasma-käynnillä positiivisesti yllätynyt Maria, vahvoja taide-elämyksiä yllätyksekseen kokenut vanhan taiteen ystävä Marjatta, omia muistojaan Afrikasta työstänyt Kaarina, Helsinki-matkallaan Kiasmassa piipahtanut Pirjo tai vaimonsa painostamana museoon tullut teosten äärellä rentoutunut Antti.

4.4 Käynti sosiaalisena kokemuksena

Museokäyntiin vaikuttaa myös *sosio-kulttuurinen konteksti*, millä tarkoitetaan muun muassa kävijöiden seuruetta, muita näyttelyvieraita ja museon henkilökuntaa. Museovierailu on aina sosiaalinen tapahtuma riippumatta siitä, tuleeko kävijä museoon yksin vai jonkun seurassa.⁵² Tässä luvussa tarkastellaan käyntiä sosiaalisena kokemuksena: millä tavoin seurue vaikutti käyntiin? Miten yksin museoon tulleet kokivat käynnin sosiaalisen ulottuvuuden? Millä tavoin muihin näyttelyvieraisiin tai museon henkilökuntaan kiinnitettiin huomiota? Entä kannustaako Kiasma seurusteluun vai onko sillä päinvastainen vaikutus?

4.4.1 Suuressa seurueessa, omassa hiljaisuudessa vai yksin yhdessä?

Tässä tutkimuksessa käsiteltiin jo aikaisemmin sosiaalisten syiden vaikutusta päätökseen tulla vierailulle Kiasmaan; museoon saatettiin tulla viettämään aikaa tärkeän ihmisen kanssa tai ystävä saattoi houkuttaa käyntiin. Tässä luvussa huomio kiinnitetään siihen, millä tavoin sosiaaliset tekijät vaikuttivat itse käyntikokemukseen. Tutkimukseen osallistuneista museokävijöistä Anneli, Mikael, Helena, Kaarina, Pirjo ja Leena tulivat Kiasmaan yksin. Ystävykset Maria ja Johanna sekä Emilia ja Anna tulivat museoon kahdestaan ja ystävykset Elina, Sofia ja Petteri kolmestaan. Pariskunnat Marjatta ja Juhani sekä Pauliina ja Antti tulivat myös kahdestaan. Päivin ja Jarin seurassa Kiasmassa oli vielä kaksi muutakin henkilöä; he jäivät kuitenkin pidemmäksi aikaa kiertelemään näyttelysaleihin, minä aikana haastattelu suoritettiin. Susannan seuralaisena Kiasmassa oli 8-vuotias lapsi.

Keskusteltaessa käynnin sosiaalisesta puolesta kävijöiden kanssa pohdittiin ensinnäkin sitä, käyvätkö he yleensä mieluummin taidenäyttelyissä yksin vai jonkun seurassa. Haastattelujen

⁵² Falk 2009, 99.

perusteella voitaisiin sanoa, että suurin osa kävijöistä käy näyttelyissä mieluiten yhdessä jonkun läheisen tai tuttavan kanssa. Tämä saattaisi johtua siitä, että suurin osa haastateltavista oli Kiasmassa ensimmäisiä kertoja; he eivät siis olleet Kiasman vakituksia kävijöitä, vaan satunnaisia vierailijoita. Koska taidenäyttelyissä tai varsinkaan nykytaiteen näyttelyissä käyminen ei kuulunut heille tyypilliseen vapaa-aikaan, saatettiin näyttelyyn lähtemiseen tarvita jonkin tuttavan tukea. Esimerkiksi tällä museokäynnillä yksin ollut Kaarina kertoi käyvänsä mieluiten jonkun seurassa näyttelyissä; usein tarvitaan jonkun läheisen aloite, jotta ajatus näyttelyyn lähtemisestä toteutuisi aktuaaliseksi käynniksi.

EMILIA: *En mä oo varmaan koskaan käyny yksin [näyttelyssä], vaiks ei se ois mahdoton ajatus ollenkaan.*

ANNA: *Niin kyllä sitä yleensä käy jonkun kaa yhdessä näyttelyssä.*

KAARINA: *Ehkä mä käyn enemmän kuin kerran vuodessa [taidenäyttelyissä], mutta en millään tavalla kauheen usein. Riippuu vähän seurasta. Jos on kavereita, jotka houkuttelee mukaan milloin mihinkin, oli se teatteria tai taidenäyttelyä, niin mä oon hanakka lähtemään mukaan. Mutta että ihan asiakseni lähtisin ja yksistäni, niin se ei oo niinkään. Sit kun todella mun mies ei oo näitä halukkaita kavereita.*

Kuten edellisestä lainauksesta käy ilmi, Kaarina mainitsi, ettei hänen miehensä ole kovin innokas taidenäyttelykävijä. Myös Anneli ja Pirjo harmittelivat, etteivät saa helposti puolisojaan mukaansa museoihin. Läheisillä ihmisillä onkin suuri merkitys siihen, millä tavoin vapaa-aikaa vietetään. Esimerkiksi Pauliina ja Antti kertoivat käyvänsä lähinnä kahdestaan taidenäyttelyissä. Heillä näyttelyissä käyminen liittyy erityisesti yhdessä matkustamiseen ja yhteiseen vapaa-aikaan.

Haastateltavista muutama kertoi käyvänsä taidenäyttelyissä mielellään sekä yksin että yhdessä jonkun kanssa. Mikäli museossa tai galleriassa on esillä sellainen näyttely, jonka erityisesti haluaa nähdä, tullaan sinne huolimatta siitä, saadaanko mukaan seuraa vai ei:

PÄIVI: *Jos sattuu olemaan seuraa, joka on kiinnostunut saman tyyppisistä asioista, niin sitten seurassa. Mutta nämä piipahtelut on justiin tyypillisesti yksin, että kävelee kadulla jostain galleriasta ohi ja katsoo, että ahaa, tuolla on kiinnostavan näköistä.*

Haastateltavien joukossa oli myös muutama mieluummin yksin taidenäyttelyissä käyvä. Esimerkiksi Helsingissä sukulaisten luona vierailulla ollut taiteen suurkuluttaja Mikael kertoi käyvänsä näyttelyissä mieluiten yksin, sillä hän haluaa rauhassa keskittyä näyttelyn sisältöihin. Myös Leena kertoi käyvänsä yleensä yksin näyttelyissä, jotta hän pystyy keskittymään haluamiinsa asioihin.

LEENA: *Kyllä mä pyrin käymään yksin, koska silloin voi keskittyä ihan niihin kohteisiin, mistä itte tykkää. Aina jos lähtee kaverin kanssa, niin se on vähän semmosta kilpajuoksua. Aina vähän tuppaa ole kiire. Ja toinen ei välttämättä kiinnostu niistä asioista, mistä itte. Mä tykkään yksin käydä. Siinä on tietysti se huono puoli, että sitten ei tuu kommentoitua ja vertailtua. Mutta se on silti mun mielestä antoisampaa. Sen takia, että ehtii keskittyä kunnolla ja käydä monta kertaa, jos on joku kiinnostava juttu, niin käydä monta kertaa kattomassa.*

Millainen merkitys seurauksen läsnäololla tai yksin museoon tulemisella sitten oli siihen, millaisena käynti ARS 11 -näyttelyssä koettiin? Ensinnäkin lähes kaikki seurassa Kiasmaan tulleista kävijöistä kertoivat kulkeneensa näyttelyssä pääasiassa yhdessä, mutta kuitenkin toisistaan erillään. Harva kävi näyttelysaleissa vilkasta keskustelua yksittäisiä kommentteja lukuun ottamatta. Kokemusta haluttiin pääasiassa käsitellä ensiksi kaikessa hiljaisuudessa, oman pään sisällä. Monen mielestä näyttelystä voidaan keskustella jälkeenpäin, jolloin omia ajatuksia ja tunteita on saanut rauhassa sulatella. Esimerkiksi ystävykset Johanna ja Maria kertoivat mieluummin kulkevänsä näyttelyssä omissa rauhassaan. Johanna myös sanoi, että häntä ärsyttää, jos seurassa oleva haluaa koko ajan jakaa kokemuksiaan.

MARIA: *Ainut mie muistan, ku olin niin järkyttynyt siitä, että Ghanaa käytetään kaatopaikkana, niin siitä menin kuiskaamaan [Johannalle]. Mutta aika sillain niinku syvässä hiljaisuudessa. Vähän syrjäsilmillä näki, että missä toinen menee, että ei ihan kadotettu. Mutta musta tuntuu, että just tää video tässä alussa, niin se kyllä löi sellasen tietyn tunnelman, että sitten käveli siellä ja halutti olla yksin ja katella.*

JOHANNA: *No okei, jos tällä videolla oli suhunan sellanen vaikutus, niin hyvä, koska minä oon yleensäkin aina sellanen, että mua ärsyttää, jos toinen kauheena halua puhua ja jakaa. Minä voin sitten jälkeenpäin puhua, mutta niinku joo. Mie kyllä käyttäydyn sillain aina.*

MARIA: *No mie oon oikeestaan aika samanlainen.*

JARI: *Ei [keskusteltu]. Menee varmaan usein muutenkin niin, että sitten vasta näyttelyn jälkeen tietää, että mikä jäi mieleen, muistatteko sellaista.*

PÄIVI: *Niin. Sulattelua.*

Sen sijaan ystävykset Elina, Sofia ja Petteri intoutuivat ainakin haastattelun aikana useaankin otteeseen vilkkaaseen keskusteluun keskenään. Erityisesti Elina ja Petteri haastoivat toisiaan pohtimaan nykyaikaisen merkityksiä. Seurueen jäsenillä voi olla myös ajatuksia herättävä ja niitä provosoiva vaikutus. Mielenkiintoista on myös pohtia sitä, olisivatko nämä ystävykset ajautuneet samantyyppisiin keskusteluihin ilman haastattelutilanteen luomaa mahdollisuutta. Ystävykset myös kulkivat näyttelyssä pääasiassa kolmestaan; tosin yhdessä kulkemisen huonona puolena he mainitsivat sen, ettei näyttelyssä voinut kulkea omaan tahtiin, vaan eteneminen oli toistuvien kompromissien tekemistä.

ELINA: *Se on vähän niinku kattoo leffaa, jos katot yksin, sä katot sen yksin läpi, mutta jos sä katot sen kolmestaan, joku saattaa kommentoida jotain siitä elokuvasta, mitä sä et itte huomais.*

PETTERI: *Nyt tässä tilanteessa mä olin varmaan se, joka nopeutti. Ja mun kannalta taas he oli se, joka hidasti mun poistumista täältä.*

Käyntikokemukseen vaikuttaa oleellisesti myös se, *kenen* kanssa museoon tullaan; läheisen ihmisen, kuten esimerkiksi puolison kanssa, on mahdollista kulkea yhdessä ja saada toiselta tukea kokemukselleen ilman sosiaalisia velvoitteita tai tarvetta seurustella. Esimerkiksi yhdessä museoon tullut pariskunta Pauliina ja Antti eivät näyttelysaleissa kulkiessaan juurikaan keskustelleet keskenään. Pauliinan mielestä osa näyttelyissä käymisen nautintoa on se, että saa olla omissa ajatuksissaan, mikä on mahdollista puolison kanssa kulkiessa.

PAULIINA: *Ei hirveesti [keskusteltu]. Musta tuntuu, että molemmat oli ehkä aika lailla omissa ajatuksissaan. Jotain ehkä huomioita ja jotain jos hämmästelee jotain tai muuta...*

PAULIINA: *Se on mulle osa sitä nautintoa, että saa olla ihan omissa ajatuksissa ja päästää mielen vaelttaa. Sen takia on ihan mukava käydä myös yksinkin, silloin se ei vaadi sitä sosiaalista... – – Ja jos me mennään kahdestaan, niin ei tarvii tavallaan pitää seuraa toiselle. Mutta jos on ystävättären kanssa, niin siihen kuuluu se, että käydään sitä keskustelua. Sekin on ihan virkistävää sinällään, että toinen huomaa mitä ei ite huomaa.*

Myös toinen pariskunta, Juhani ja Marjatta, kertoivat kulkeneensa näyttelyssä lähinnä yhdessä, mutta kuitenkin erikseen; keskustelua ei juurikaan käyty näyttelyssä kulkemisen aikana, vaan koettua pyöriteltiin oman pään sisällä. Marjatan ja Juhaniin puheista voisi päätellä, että koska he olivat ensimmäisiä kertoja nykytaiteen näyttelyssä, he tarvitsivat aikaa sulatella kokemaansa ennen kuin pystyivät keskustelemaan siitä. Vaikka käynnin aikana ei käytäisikään keskusteluja, saattaa läheisen ihmisen tuki kuitenkin olla tärkeää kokemuksen kannalta:

JUHANI: *Nyt sitä vain ihmetteli, että minkälaisia taideteoksia ne oli. Kyllä se vähän mukaili sitä. Ne oli kuitenkin aika sellasia isoja teoksia. Että siellä sai kulkea ja miettiä niitä aina. Ettei se ollu ihan yks kuva vaan, vaan siinä oli paljon niitä...*

MARJATTA: *Menee välillä kattoo lähempää, ja sit menee taas välillä kauempaa ja miettii ja koittaa sulattaa sitä asiaa. Ja varmaan tota illemmalla sitten, kun pyöritän pienessä päässä sen, niin sit varmaan jo alkaa olla sillain, että "ai niin joo, tämmönen".*

Ystävänsä seurassa museoon tullut Anna piti myös tärkeänä sitä, että seurassa on joku itselleen tärkeä ihminen, jonka kanssa jakaa kokemusta; hän kuitenkin näki myös yksin näyttelyssä käymisen omalla tavallaan kiehtovana:

ANNA: *Kyllä monesti, jos on jotain elähdyttävää tai ihanaa, jota näkee tai kuulee tai havaitsee, niin sitten sen haluais jakaa jonkun kaa. Et yksin siinä on tietty semmonen haikeus ehkä. Mut on sekin kiva tunne. Tälleen on kiva, että on joku ystävä tai rakas. Tai rakas ystävä.*

Susanna sen sijaan on hyvä esimerkki sosiaalisesti motivoituneesta kävijästä, mitä käsiteltiin jo tarkasteltaessa museokäynnin motiiveja. Hän tuli Kiasmaan tarjotakseen kokemuksia mukana olleelle lapselle. Mikäli Susanna olisi tullut näyttelyyn yksin, olisi hänen kokemuksensa todennäköisesti ollut erilainen. Haastattelutilanteessa hän käsittelikin omia kokemuksiaan pitkälti lapsen kokemusten kautta. Näyttelykäynnillä tärkeintä hänelle oli se, että käyntikokemus oli ollut lapselle antoisa.

Yksin museoon tulleiden puheista oli havaittavissa, että osa heistä olisi kaivannut mahdollisuutta jakaa ajatuksia jonkun kanssa. Kokemusta jaetaan usein jälkeenpäin esimerkiksi ystäville tai kotona perheenjäsenille. Esimerkiksi yksin Kiasmassa ollut Helena mainitsi haluavansa keskustella näyttelystä myöhemmin miehensä kanssa. Hän olisi kenties kaivannut näyttelyyn jonkun, jonka kanssa jakaa kokemaansa; hän olikin sitä mieltä, että ystävän seurassa näyttelyissä tulee oltua pidempään ja tutustuttua tarkemmin teosten sisältöihin ja taustatietomateriaaleihin. Myös Pirjo olisi mielellään jakanut kokemustaan ystävän kanssa. Halu jakaa kokemuksia näyttelystä näkyi myös siinä, että haastattelutilanteessa moni kävijä kertoi mielellään omista kokemuksistaan; haastattelutilanne toimi monelle tapana käsitellä omia, vielä keskeneräisiä ajatuksia. Yksin tulon hyvinä puolina mainittiin kuitenkin se, että näyttelyssä saa kulkea omaan tahtiin ilman toisen hoputtelua tai jarruttelua.

***PIRJO:** Kyllä se varmaan, siinä ei tuu sillain, kyllä se on ehkä kivempi käydä toisen kanssa, niin siinä tulee mielipiteitä vaihdettua ja erilailla katsottua.*

***KAARINA:** Mulle siunautui tilaisuus keskustellakin [haastattelussa], että tää on oikeestaan aika uskomatonta, aika uskomatonta.*

Yksin tällä museokäynnillä ollut Kaarina sen sijaan kertoi, että vaikka hän yleensä käykin näyttelyissä mieluummin jonkun seurassa, oli hänelle tärkeää kokea nimenomaan ARS 11 -näyttely yksin; Kaarinalle näyttely toimi omien henkilökohtaisten kokemusten ja muistojen näyttämönä. Ystävän kanssa museossa käydessä päällimmäisenä on seurustelu ja yhdessä oleminen, ei niinkään keskittyminen taideteoksiin tai omiin tuntemuksiin.

***KAARINA:** Tässä nimenomaisessa tapauksessa mun piti tulla yksin. Joo, kyllä mun piti tää Afrikka tulla katsomaan yksin.*

Haastattelujen perusteella voitaisiin sanoa, että se, kenen kansa museoon tullaan vai tullaanko sinne yksin, vaikuttaa oleellisesti siihen, millaisena käynti kaiken kaikkiaan koetaan. Käyntikokemus voi olla hyvin erilainen seurasta riippuen. Yksin ollessa on mahdollisuus edetä omassa tahdissaan ja keskittyä intensiivisemmin taideteoksiin ja omiin kokemuksiin.

Sen sijaan seurassa olevan kanssa voidaan jakaa kokemuksia ja käydä haastaviakin keskusteluja. Vaikka näyttely usein halutaankin kokea kaikessa hiljaisuudessa, saattaa läheisen ihmisen tuki olla tärkeää erityisesti museossa ensimmäisiä kertoja käyville.

4.4.2 Muut näyttelyvieraat ja museon henkilökunta

Haastattelujen perusteella voitaisiin sanoa, että kävijät eivät juuri kiinnittäneet huomiota muihin näyttelyvieraisiin. Kysyttäessä muista näyttelyvieraista kävijät kertoivat huomioineensa lähinnä vain sen, että Kiasmassa oli vierailun ajankohtana, heinä–elokuussa, paljon ulkomaalaisia turisteja. Sen lisäksi Kiasman kävijöiden tasaista ikäjakaumaa kommentoitiin; kävijät toivat esille esimerkiksi sen, että Kiasmassa oli heidän mielestään yllättävän paljon myös nuoria kävijöitä. Harva kertoi keskustelleensa näyttelyssä toisten kävijöiden kanssa; poikkeuksena tästä Kaarina, joka kävi lyhyen keskustelun vieraan naisen kanssa Pieter Hugon *Permanent Error* teossarjan äärellä.

Muut näyttelykävijät huomioitiin lähinnä silloin, kuin ne vaikuttavat jollain tavoin omaan olemiseen, kuten esimerkiksi siihen, ettei videoteosten äärellä ollut vapaita istumapaikkoja. Toisten kävijät saatettiin huomioida myös siinä tapauksessa, jos he jollain tavoin häiritsevät omaa kokemusta. Esimerkiksi näyttelytilassa huutava vauva saattoi herättää huomion. Nämä kommentit olivat kuitenkin yksittäisiä; esimerkiksi näyttelyssä olevaa mahdollista ruuhkaa tai tungosta ei kukaan kommentoinut ainakaan negatiivisessa mielessä.

SUSANNA: *Yllättävän vähän [kiinnitti huomiota muihin näyttelyvieraisiin]. Hirveen vähän. Ehkä siellä oli joku just joku kovaääninen vauva joka huusi. – – Niin sellaset totta kai huomaa, se on niin ärsyke. Mutta en mä hirveästi kyllä kiinnittänyt huomiota ihmisiin.*

Kaarina kertoi myös kiinnittäneensä huomiota muutaman yksittäisen kävijän tapaan kulkea näyttelyssä ja havaita siellä olevia teoksia; esimerkkeinä hän mainitsi nuoret pojat, joita näyttelyn aiheet eivät selvästikään kiinnostaneet sekä paljon aikaa yksittäisten teosten äärellä viettäneen miehen. Myös Antti ja Pauliina kertoivat kiinnittäneensä huomiota siihen, kuinka vähän aikaa kävijät saattoivat viettää teosten äärellä; kummastusta herätti se, eivätkö teosten käsittelemät tärkeät aiheet kiinnostaneet.

ANTTI: *Kyl mä sitten, ku oltiin sitä Ruanda-filmiä, niin siinä vähän häiritsti se, että siinä, mitä se nyt kesti 24 minuuttia se video, niin siihen tuli ihmisiä, jotka katto 2 minuuttia... – – Nimenomaan ton aiheen kanssa! Että eiks toi...*

PAULIINA: *...vaan kiinnosta.*

Keskusteltaessa museon henkilökunnasta kävijät mainitsivat lähinnä museovalvojat ja asiakaspalveluhenkilökunnan. Asiakaspalvelu ja museovalvojat ovatkin museon näkyvä puoli, ne ikään kuin antavat museolle kasvot. Kävijöiden maininnat asiakaspalvelusta olivat positiivisia; haastateltava saattoi esimerkiksi kehua ystävällistä lipunmyyjää. Museovalvojissa huomio kiinnittyi lähinnä heidän *huomaamattomaan läsnäoloonsa*. Museovalvojien läsnäoloa pidettiin tärkeänä, jotta heiltä saattoi tarvittaessa kysyä neuvoa tai kuten Susanna asian ilmaisi, koska he pitivät kävijöistä huolta.

MARJATTA: *No siis asiakaspalveluahan me saatiin tossa kassalla ja tossa narikassa. Ja sitten sen jälkeen totta kai huomattiin siellä niitä...*

JUHANI: *...valvoja.*

MARJATTA: *...valvoja, tai millä nimikkeellä he nyt sitten. He ei ollu mitenkään häiritsevästi siellä, eikä muuta. Siis todella. Sen nyt huomaa vaan, että "aha, tässä näin" ja sitten taas jatko sitä kulkemista. Että hyvää palveluahan täällä alhaalla saatiin.*

SUSANNA: *Ja kyllä huomattiin [museon henkilökunta], että musta on hirveen kiva, että kokoajan siellä melkein oli joku näköpiirissä, että jos haluaa jotain kysyä. Että hyvin ollaan näkyvillä. Mun mielestä hirveen positiivista. Sama oli kyllä Ateneumissakin. – – Hirveen hyvin meistä on pidetty huolta.*

KAARINA: *Niin henkilökunta, joka katsoo tuolla, että ihmiset ei koske mihinkään tarpeettomaan tai muuta. Niin he ovat hyvin huomaamattomia. Ei voi sanoa yhtään mitään. Ja tämä rouva täällä lipunmyynnissä oli oikein ystävällinen. Myi mulle eläkeläislipunkin vielä. Mä kysyin, että onko semmonen tarjolla. Henkilökuntaa vastaan ei oo mitään paha sanottavaa. Ihan kiitosta.*

4.4.3 Kiasma sosiaalisena tilana

Museoihin liitetään paljon erilaisia kirjoittamattomia sääntöjä siitä, mitä siellä saa tehdä ja mitä ei. Museokäytöstä tuntemattomat ihmiset saattavat kokea ahdistusta siitä, millä tavoin museossa *täytyy* käyttäytyä. Saako museoissa esimerkiksi keskustella tai ilmaista tunteitaan? Entä saako siellä huutaa kovaa, nauraa tai itkeä ääneen? Seuraavaksi pohditaan lyhyesti sitä, millaisena sosiaalisena tilana kävijät Kiasman kokivat.

Haastateltavien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella voitaisiin sanoa, että näyttelytiloissa keskustelemista vältellään ja hiljaisuutta pidetään eräänlaisena kirjoittamattomana sääntönä. Moni kävijöistä kuitenkin mieltää, että nykytaiteen museossa seurusteleminen on vapaampaa kuin muissa museoissa. Esimerkiksi Johannan mielestä nykytaiteen museossa seurusteleminen on jossain määrin luontevampaa kuin vanhemman taiteen museossa. Poikkeaviakin mielipiteitä tästä esitettiin; esimerkiksi Leena koki, että *vanhemmassa miljöössä* tulee enemmän keskusteltua toisten kanssa:

JOHANNA: *Kyllä varmaan yleensä, sen verran mitä oon käyny taidemuseoissa ja sitten nykytaiteen museoissa, niin yleensä nykytaidemuseoissa kuitenkin enemmän ihmiset keskustelee kuin sellaisissa perinteisissä, missä katsoo jotakin Da Vincia ja sitten ihmiset katsoo, että tässä se nyt on. Että tosi hieno. Ja sitten se on nähty. – – Mutta kuitenkin ehkä nykytaidemuseoissa on vielä enemmän sellanen tunne, että sinne voi vain mennä tietämättä mitä siellä on. Ja sitten ihan vain sen oman kokemuksen perusteella muodostaa käsityksen siitä, ja ehkä silloin sitä jakaa enemmän.*

LEENA: *Mun mielestä päinvastoin [kannustaako tila seurustelemaan]. Mun mielestä jossain vanhassa miljöössä tulee enemmän puhetta toisten ihmisten kanssa. Täällä jotenkin, en mä ainakaan oo koskaan... Mun mielestä täällä keskitytään näihin teoksiin ja sit tähän ympäristöön. Tää on niin jännä.*

Elina, Sofia ja Petteri pohtivat myös keskenään museon kirjoittamattomia sääntöjä ja omaa käyttäytymistään. Vaikka he olisivatkin kaivanneet museoon enemmän ääntä ja vaikka he itse huomasivat käyttäytyvänsä saman hiljaisuutta arvostavan säännön mukaisesti, myös heidän mielestään nykytaiteen museo antaa enemmän mahdollisuutta seurusteluun kuin muut museot. Alla oleva Elinan kommentti kuvaa hyvin sitä, kuinka kävijät saattavat olla hieman hämillään sen suhteen, millä tavoin museossa tulisi käyttäytyä. Kävijät saattavat olla epävarmoja sen suhteen, pitääkö museotilassa olla hiljaa, vai saako siellä seurustella ja käydä keskusteluja.

ELINA: *Mä toivoisin, että täällä olis ehkä enemmänkin – just niinku videoinstallaatiossakin – taustamölyy. Mä tajusin ite, että mä oon sillain niinku ”shhhh”. Mä en tiedä miks. Niinku eihän täällä, kukaan ei lue kirjaa. Ei täällä – – huutaa haluu, mut kai täällä voi normaalia keskustelua käydä. Vai voiko? Onks tää semmonen hiljanen tila? – – Vaikka Ateneumissa vois kuvitella tai Lahden taidemuseossa sanotaan niinku et hiljaisuutta pyydetään. Ei tääl oo. Tai en mä huomannu. Että oisin mä voinukin...*

SOFIA: *...höpötellä.*

Jari ja Päivi pitivät Kiasman tiloja hiljaisina, ja he myös toivoivat näyttelytilojen olevan sellaisia. He eivät tehneet eroa Kiasman ja muiden museoiden välillä, vaan heidän mielestään sama sääntö pätee kaikkiin näyttelytiloihin. Päivi vertasi taidenäyttelyjä kirjastomaiseen tilaan – paikkaan, jossa ihmiset voivat rentoutua kaikessa rauhassa. Kumpikin heistä, kuten myös moni muu kävijöistä, piti hyvänä asiana sitä, että Kiasmasta löytyy levähdyspaikkoja ja muita tiloja, joissa keskustelua voidaan käydä vapaammin.

JARI: *Niin mun mielestä se mielestäni toimii niin, että täällä [kahvilassa] on ääntä ja keskustelua ja tuolla itse näyttelytilassa ihmiset on aika hiljaa. Mikä mun mielestä on hyvä asia, ettei pitäiskään.*

PÄIVI: *Musta taidenäyttely on vähän semmonen kirjastomainen tila, että hyvä saada ihmisten rauhoittua ja miettiä itekseen. Ja sitten jossain muualla on se paikka, jossa keskustellaan ja mietiskellään ja jaetaan sitä kokemusta.*

Pauliina ja Antti kokivat, etteivät Kiasman avarat ja korkeat näyttelytilat juurikaan kannusta seurustelemaan, vaan rakennuksen arkkitehtuuri luo mielikuvan jylhyttä huokuvasta, kirkkomaisesta tilasta, jonne tullaan ensisijaisesti hiljentymään. Toisenlaiset tilaratkaisut saattaisivat kannustaa seurustelemaan enemmän. Antti ja Pauliina pohtivat myös sitä, että suomalaiset tyypillisesti pelkäävät oman äänen kuulumista ja kaikumista. Pauliina koki myös jotenkin kiusalliseksi puhua taideteoksista näyttelytiloissa, varsinkin Suomessa, sillä hän ei halua häiritä muita näyttelyvieraita omilla tulkinnoillaan.

***PAULIINA:** Ulkomailla sen huomaa, että silloin kun sä puhut keskenään suomea, niin siinä suomalainen ujous ei tuu niin. Että jos sä meet ihan lähelle ja siinä on toinen pariskunta, ja sit jos rupeet Suomessa suomeksi höpöttää toiselle, niin pelkää, että sekotat sitä toisten kokemusta, että "Kato tota!". Mutta ulkomailla sun ei tarvi siitä huolehtia. Ihan sama, että ei ne sua ymmärrä tai kuuntele, mitä sä puhelet. Ihan sama, että ite vähän kokee häiritseväksi, jos toinen korvan juuressa täällä joku tuntematon sepostaa hirveesti jostain. Niin tulee semmonen, että "anna mä rauhassa katson tätä".*

4.5 Museon fyysinen ympäristö kokemuksen muokkaajana

Seuraavaksi tarkastellaan museokäynnin *fyysistä kontekstia*, jolla viitataan esimerkiksi näyttelyn esineisiin ja taideteoksiin, opasteisiin, taustatietomateriaaliin ja rakennukseen.⁵³ ARS 11 -näyttelyn taideteoksia käsiteltiin jo aikaisemmin. Tässä luvussa tarkastellaan Kiasma-rakennuksen ja sen tilojen vaikutusta käyntikokemukseen, näyttelyssä etenemistä sekä taustatietomateriaalin käyttämistä. Lisäksi luvussa käsitellään sitä, olisivatko kävijät kaivanneet näyttelyyn enemmän tietoa tai vuorovaikutteista toimintaa.

4.5.1 Ihana, kamala Kiasma-rakennus

Osalle tutkimukseen osallistuneista kävijöistä yhtenä tärkeimpänä käyntimotivaationa oli kiinnostus nähdä Kiasma-rakennus myös sisältä, kuten jo aikaisemmin mainittiin. Esimerkiksi ensimmäistä kertaa Kiasmassa vierailut Helena toi esille halunneensa nähdä rakennuksen, jossa ei ole yhtään suoraa seinää. Suomessa turistina vierailut Mikael taas painotti rakennuksen nähtävyyksensä. Myös Marjatalle ja Juhaniille rakennuksen näkeminen itsessään oli tärkeässä osassa siihen, miksi he halusivat vierailulle Kiasmaan.

Haastateltavien kanssa keskusteltiin myös siitä, mitä mieltä he olivat Kiasman rakennuksesta ja sen tiloista. Lähes kaikilla haastatteluun osallistuneilla kävijöillä oli varsin vahvojakin mielipiteitä Kiasman arkkitehtuurista. Kritiikkiä sateli erityisesti rakennuksen ulkonäöstä, kun

⁵³ Falk 2009, 97–99.

taas lähes jokainen piti Kiasman sisätiloja kiinnostavina, toimivina tai esteettisesti miellyttävinä. Esimerkiksi Marjatta ilmaisi haastattelussaan varsin voimakkaasti sen, ettei ollut aikaisemmin pitänyt Kiasma-rakennuksen ulkonäöstä, mutta että Kiasman sisätilat ovat kuitenkin toimivat. Anneli olisi toivonut rakennuksen ulkonäöltä klassisempaa estetiikkaa. Myös Leenassa kauhistusta herätti rakennuksen ulkonäkö.

MARJATTA: *Mähän oon ulkoapäin kattonut tätä [Kiasman rakennusta], niin mähän en oo voinu sietää tätä koko aikana..*

JUHANI: *Sisältä tää on kiva kulkea kyllä.*

MARJATTA: *Kyllä. Totta kai silloin, kun on tullut kuvia sisältä täältä, niin oon kattonu, että "voi viitsi, tuol vois kyl käydä". Mutta sitten se on jostain tietystä syystä jäänyt käymättä. Ja todella hyvä kulkea. Todella hyvä.*

ANNELI: *Silloin ku tää [Kiasma] rakennettiin, niin mä vähän mietiskelin, että miks pitää tää, eikö ois voinut vähän klassisemmin rakentaa. Mutta kyllähän tää nyt tässä istuu.*

LEENA: *No tää [rakennus] on parempi sisältäpäin ku ulkoapäin. Että sillä lailla. Ulkopäin tää on mun mielestä kauheen näkönen, mutta sisältä päin tää on tosi jotenkin viihtysä.*

Haastatteluissa keskusteltaessa Kiasma-rakennuksen ulkoasusta näkyvillä on selvästi se, että kävijät odottavat nykytaiteen museolta näyttävyyttä, ympäristöstään erottautumista ja erilaisuutta, eräänlaista *wow-arkkitehtuuria*. Tällainen *wow-arkkitehtuuri* toimii kuitenkin reaktioiden aiheuttajana vain oman aikansa; esimerkiksi estetiikan tutkija Martta Heikkilä nimittää Mustekala.infon blogitekstissään *wow-arkkitehtuuria* aikansa lapseksi käyttäen yhtenä esimerkkinä juuri Kiasmaa. Aikanaan Kiasma edusti *wow-arkkitehtuuria*, mutta reilussa kymmenessä vuodessa ihmisten silmät ovat jo niin tottuneet siihen, että sen *wow*-vaikutus on haalistunut ja jäljelle on jäänyt paljas rakennus.⁵⁴

Haastatteluissa Kiasma-rakennuksen ulkonäköä moitittiinkin erityisesti siitä näkökulmasta, että sen toivottaisiin olevan jotain vielä näyttävämpää ja ympäristöstään erottuvampaa kuin mitä se on. Esimerkiksi Susanna kertoi pitävänsä erityisesti Kiasman sisätiloista, mutta ulkoasulta hän olisi toivonut *jotain kivaa* vielä. Kiasman sisätiloja kehunut Kaarina olisi odottanut ulkoapäin näyttävämpää ja komeampaa museota, joka erottuisi sitä ympäröivistä rakennuksista. Antti sen sijaan tarkasteli asiaa turistin näkökulmasta:

SUSANNA: *Mä tykkään näistä sisätiloista kovasti, mutta mun mielestä ulkoa ois vähän ollu ehkä ajateltavaa silloin kun tätä rakennettiin. Ehkä enimmäkseen materiaaleista, mutta sisältä tää on mun mielestä kauheen kiva ja toimiva. Mutta ulkoo vähän sillain, ehkä ois voinu jotain keksiä, kivaa.*

⁵⁴ Heikkilä 2011.

KAARINA: *No mä oon sitä mieltä, että tää on hyvä näyttelytila täältä sisältä. Se vähän harmittaa, että tää jotenkin jäi näin pieneks ulkoopäin. Et tuntu silloin, ku tätä rakennettiin ja suunniteltiin, että siitä tulee nyt jotakin tosi komeeta ja mahtavaa. Ja nyt toi vanha postitalon rotisko on tossa niin paljon korkeempi, että se on minusta väärin. Mut kyl tää näyttelytilana, minusta tää on just sisätiloiltaan semmonen, johon näyttelyt sopii.*

ANTTI: *Ne [turistit] kuitenkin kättelee ulkona vähän, että "tääkse nyt on!" Ehkä itekin, ku ensimmäistä kertaa näin, että "tääkö se nyt on se Kiasma?"*

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, vaikka moni moitti Kiasma-rakennuksen ulkonäköä, sen sisätilat saivat paljon kehuja osakseen. Kävijät kiinnittivät huomiota esimerkiksi Kiasman kierreportaisiin, kerroksesta toiseen kulkeviin ramppeihin, näyttäviin ikkunoihin, nykytaidetta hyvin esiin tuoviin näyttelysaleihin sekä yksinkertaiseen estetiikkaan.

Haastateltavien joukossa oli myös sellaisia kävijöitä, jotka ihastelivat Kiasman arkkitehtuuria kokonaisuudessaan. Esimerkiksi Kiasmassa useasti vierailleet Päivi ja Jari kehuivat erityisesti museon rakennusta. Heille rakennus on merkittävässä asemassa käyntikokemuksen kannalta jopa siinä määrin, että heidän mielestään Kiasma-rakennus toimisi elämyksenä tyhjänäkin, ilman minkäänlaista taidetta. Jari ja Päivi toivat esille sellaisia tiloihin liittyviä asioita, joihin muut eivät kertoneet kiinnittäneensä huomiota, kuten esimerkiksi tilojen mittasuhteet ja valot. Lisäksi esimerkiksi ystävykset Anna ja Emilia sekä paljon nykytaidenäyttelyissä kierrellyt Mikael toivat esille mieltymyksensä koko rakennusta kohtaan.

Haastattelussaan myös Pauliina kertoi, ettei kuulu *niihin Kiasman vihaajiin*, vaan että hän on aina pitänyt rakennuksesta kokonaisuudessaan. Hänelle rakennus ja sen tilat ovat oleellinen osa käyntikokemusta. Pauliinan puoliso Antti sen sijaan näki asian hieman eri tavoin; hän ei kokenut tiloja kovin merkityksellisenä, vaan hän ennemminkin mietti asiaa käytännön kautta, kuten esimerkiksi sen kannalta, minne teokset mahtuvat esille. Ohessa Pauliinan mietteitä:

PAULIINA: *Mä oon aina tykänny tästä arkkitehtuurista. Mä en kuulu niihin Kiasman vihajiin. Mun mielestä tässä on jotakin jylhyyttä, vähän niinku jossain kirkoissa ja muissa.*

PAULIINA: *Kyllä ne [rakennus ja tilat] aika isossa [osassa] on [käyntikokemuksen kannalta]. Koska tavallaan se rakennus jo virittää sut semmoseen tiettyyn olotilaan, kun astut sisälle, että minkälaisen ensi vaikutelman se tekee. Se on ihan erilainen se kokemus rakennuksesta riippuen.*

Rakennukseen ihastuneet ystävykset Elina, Sofia ja Petteri intoutuivat keskustelemaan keskenään myös Kiasman rakennuksesta; myös heille itse rakennuksella ja sen tiloilla oli suuri merkitys kokemuksen kannalta. Esimerkiksi Sofia kertoi pitävänsä erityisesti siitä, että rakennus ei ole *sellainen normaali laatikko*. Elina kehui muun muassa sitä, että on kiva, että

näyttelytiloissa voi seikkailla ja kulkea omia reittejään. Kiasman näyttelytilat inspiroivat taas Petteriä pohtimaan sitä, mihin muuhun tilat soveltuisivat:

PETTERI: *Tää [Kiasma] olis ihan huippu paikka! Tääl on valkoset seinät – tää tietysti kuulostaa poikamaiselta – mutta paintballia pelata tässä tilassa. Täällä on viis kerrosta, täällä on tämmösiä paikkoja, mihin pääsee piiloon ja suojaan. Tää ois hieno paikka. Mutta jos tilaa haluis käyttää.*

ELINA: *Tää tila saa sun mielikuvituksen lentämään!*

SOFIA: *Ateneumi ei välttämättä sais tollasia tunteita sus heräämään.*

Keskusteltaessa Kiasma-rakennuksesta muutama kävijä otti esille myös museon ihanteellisen sijainnin keskellä Helsinkiä. Sijaintinsa vuoksi Kiasmaan on helppo tulla ja siellä voi myös piipahtaa hetken mielijohteesta:

PETTERI: *Kyl mun mielest eniten, mikä tästä paikasta tekee käyntikohteen, on se, että se on rakennettu tähän. Jos tää olis jossain Oulunkylässä, vois olla vähän vaikeempi. Mutta se, että se on tässä, tähän kävelee, tän löytää...*

ANNELI: *Onhan se hienoa, että Helsingissä on tässä Rautatien ja Senaatintorin lähipiirissä on kulttuuritarjontaa paljon. Hirveen hyvä.*

PÄIVI: *Kauheen hämmästyttävän iso kynnys on sillä, että lähtekö kaks kilometriä tonne päin. Niin naurettavaa ku se onkin, niin se on jo iso kynnys. Tämmönen paikka, missä hetken mielijohteesta piipahtaa minuutin päästä asemalta, niin sehän on ihan mahtava juttu.*

Yllä olevat lainaukset sivuavat ajatusta siitä, että ainakin sijaintinsa puolesta kynnys tulla Kiasmaan on suhteellisen matala. Vaikka suurin osa haastatteluun osallistuneista kävijöistä oli Kiasmassa ensimmäisiä kertoja, pitivät he Kiasmaa pääsääntöisesti helposti lähestyttävänä museona.

SUSANNA: *Mutta mun mielestä on silleen kiva, että tää on hirveen, tänne on helppo tulla. – – Musta tuntuu, että verrattuna just joku luonnontieteellinen museo tai Ateneum tai joku tämmönen, niin niihin on aina enemmän sillain ikään kuin kynnys – tai ei se mikään kynnys oo – mutta tähän jotenkin helposti sillain vaan kävelee sisälle. No Ateneum tietenkkin, ku se on niin hyvällä paikalla, että sitten ohi mennessään. Mutta tää on hirveen sellanen tervetuloa, tuntee olonsa, helposti lähestyttävä.*

Vaikka Kiasmaa pidettiin helposti lähestyttävänä, ainoastaan harva haastateltavista kertoi mieltävänsä Kiasman sellaiseksi vapaa-ajanviettopaikaksi, jonne voi tulla hengaillemaan ilman tarkoitusta katsoa näyttelyitä. Poikkeuksena tästä olivat Jari ja Päivi, jotka kertoivat käyvänsä Kiasman kahvilassa ja kaupassa vapaa-ajallaan.

Museon viihtyisyyteen vaikuttavat useat eri tekijät. Nämä tekijät saattavat liittyä ulkoisiin asioihin, kuten esimerkiksi wc-tilojen siisteyteen tai istumapaikkojen tarjontaan. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi moni haastateltavista mainitsi museon ilmastoinnin yhtenä viihtyisyyteen vaikuttavana tekijänä. Tutkimushetkellä helleaalto oli vallannut Helsingin, mikä oletettavasti osaltaan vaikutti siihen, että nimenomaan ilmastointi nousi esillä. Esimerkiksi Leenan mielestä hyvän ilmanlaadun vuoksi Kiasmassa ei tullut sellaista oloa, että *happi loppuisi ja alkaisi väsyttää*. Myös esimerkiksi Marjatta piti Kiasman toimivaa ilmastointia tärkeänä viihtyisyyteen vaikuttavana tekijänä. Aikaisemmin haastattelussa Marjatta kertoikin tullessa miehensä kanssa Kiasmaan osittain siitä syystä, että he halusivat saada hetken helpotusta helteiseen kesäpäivään. Vaikka Marjatta ja Juhani olivat Kiasmassa ensimmäisiä kertoja, he selvästi viihtyivät siellä hyvin, ehkä jopa omaksi hämmästykseksen:

MARJATTA: *Täällä riittää ilma. Ja sopivan semmonen viilee, sanotaan näin. Että täällä on niinku hyvä olla.*

ANU: *Että voi sanoa, että viihdyitte täällä?*

MARJATTA: *Kyllä, kyllä!*

JUHANI: *Joo.*

MARJATTA: *Eikä siihen oo pelkästään se, että täällä on viileetä [naurua]. Vaan ihan muutenkin. Jotenkin tää ilmapiiri on semmonen, että täällä oli hyvä olla.*

Haastattelujen perusteella voitaisiin sanoa, että Kiasman rakennuksella ja tiloilla on suuri merkitys siihen, millaisena käynti ARS 11 -näyttelyssä kokonaisuudessaan koettiin. Se, kuinka suuressa osassa käyntikokemusta ne ovat, vaihtelee kävijästä toiseen. Toisille tilojen aistiminen on merkittävin osa käynnin antia, kun taas toiset haluavat keskittyä ennen kaikkea näyttelyn sisältöihin. Kiasman arkkitehtuuri herättää myös vahvoja mielipiteitä; joillekin rakennus on punainen vaate, kun taas toiset saattavat kokevat sen mielikuvitusta inspiroivana tilana. Nykyaikaisen museon myös odotetaan herättävän vahvoja tunteita.

4.5.2 Ylhäältä alas, alhaalta ylös vai poukkoillen omia reittejä

Näyttelytilassa liikkuminen ja siellä eteneminen sekä reittien selkeys vaikuttavat osaltaan käyntikokemuksen rakentumiseen. Suurin osa haastatteluun osallistuneista kävijöistä kiersi kaikki näyttelykerrokset järjestyksessään joko alhaalta ylöspäin tai ylhäältä alaspäin. Turvallisiin reittivalintoihin saattoi osaltaan vaikuttaa se, että suurin osa kävijöistä oli Kiasmassa ensimmäisiä kertoja, eivätkä he näin ollen olleet tottuneet liikkumaan Kiasman eri tiloissa. Lisäksi kävijöille oli selvästi tärkeää, että he näkevät käynnillään kaikki esillä olevat taideteokset. John H. Falkin ja Lynn D. Dierkingin mukaan pyrkimys näyttelyn näkemiseen

kokonaisuudessaan jossakin tietyssä järjestyksessä on tyypillistä juuri ensikertalaisille sekä satunnaisille kävijöille.⁵⁵

ANNELI: *Kyllä mä ne [kerrokset] ihan [kiersin]. Suhtkoht nopeesti kyllä kävin, mutta mä halusinkin sellasen yleisvaikutelman. Pysähtelin vaan sitten kun oli semmonen tunne, että tässä on jotakin, niinku nyt siinä säilykepurkinkansiteoksissa, siinä oli jotakin. Sitä jäi ihan miettimään, että mitä se halua sanoa.*

LEENA: *Kyllä mä kävin kaikki kerrokset ja pyrin löytää kaikki sopukat, missä oli joku esitys.*

Joidenkin haastateltavien puheista oli myös havaittavissa, että näyttelyllä oletettiin olevan jokin tietty etenemisjärjestys. Esimerkiksi Kaarina kertoi kysyneensä Kiasmaan tullessaan lipunmyynnistä, mistä näyttelykierros kannattaa aloittaa. Puolisonsa kanssa ylhäältä alaspäin näyttelyn kiertänyt Antti taas kertoi kiertäneensä näyttelyn *väärin päin*. Vaikka näyttely pääasiassa kierrettiin kerros kerrokselta, tuntuivat kävijät tiedostavan hyvin sen, ettei yhtä oikeaa reittiä ole olemassa, vaan että näyttelytiloissa on mahdollista poukkoilla omalla tavallaan. Jotkut kävijöistä lähtivät rohkeasti kiertämään näyttelyä omia reittejään.

ELINA: *Viimeksi, ku mä kävin täällä, niin mä kiersin tän aivan eri suunnasta aivan eri tavalla. Mun mielestä tässä on montakin vaihtoehto.*

Kiertojärjestys vaikuttaa myös itse näyttelykokemukseen. Esimerkiksi Maria ja Johanna mainitsivat, että ensimmäisenä nähty video Ruandan kansanmurhasta väritti koko loppukäynnin tunnelmaa. Myös Pauliina ja Antti pohtivat sitä, että viimeisenä nähty video Ruandan kansanmurhasta antoi käynnille oman sävynsä.

MARIA: *Me katottiin ensimmäiseksi sellanen video Ruandan kansanmurhasta. Se kyllä, tai tuntu että koko loppunäyttelyyn sitten antoi semmosen oman sävynsä. Että katto ihan eri silmin, musta tuntuu, ku mitä ois ehkä ilman sitä.*

PAULIINA: *Me oltas voitu kiertää se myös toiseen suuntaan, niin kokemus ois voinut olla erilainen.*

Suurimmaksi osaksi kävijät kokivat Kiasman näyttelytilat selkeiksi ja loogisiksi edetä. Rakennuksen koettiin johdattelevan kävijää kerroksesta toiseen:

PAULIINA: *On [helppo liikkua]. Ja mun mielestä tää on siitä fiksu, että tää johdattaa tavallaan tää rakennus. Että sun ei hirveesti tarvii uhrata ajatuksia sille, että mitenkä kuljet, jotta tulet katsoneeksi, vaan sä automaattisesti pyörät sen ympäri.*

⁵⁵ Falk & Dierking 1998, 60.

MARIA: Ja sitten hirveen hyvä se, että ne salit on sillä tavalla, että ne menee jotenkin järjestyksessä, että ei tarvii niin hakea ja eestakasin juosta. Mua se aina ärsyttää, jos joutuu jossakin näyttelyssä semmosta. Tulee semmonen olo välillä, että onkohan tullu kaikki nähtyä, vai onkohan jossain vielä sali, jossa ei ole käynytäkään.

Vaikka pääosin näyttelytilat koettiin selkeiksi, osa kävijöistä mainitsi joitakin etenemisen kannalta vaikeita kohtia. Esimerkiksi Anneli kertoi melkein eksyneensä matkalla kolmoskerroksesta neloskerrokseen, kun taas Anna antoi kritiikkiä siitä, ettei löytänyt wc-tiloja helposti. Juhanilta ja Marjatalta sen sijaan jäi viides kerros kokonaan löytymättä. Lisäksi he kertoivat aluksi ihmetelleensä, mistä näyttely alkaa. Ensimmäisiä kertoja Kiasmassa vierailleet saattoivatkin kokea epävarmuutta sen suhteen, mitä nurkan takaa löytyy, kuten alla olevista Helenan ja Pirjon haastattelujen lainauksista käy ilmi:

HELENA: Ja sitten toisekseen, tää on semmonen sokkelo – – että menee vähän aikaa, ennen ku täällä keksii, että mistä ovesta mie menin, mitä tapahtuu ja mihin tää menee seuraavaksi. Mie olin ensimmäiseksi jumissa jo tuossa tulo, että pitää työntää [naurua].

PIRJO: No en oo tosiaan niin montaa kertaa Kiasmassa käynyt, että pikkusen ne aina, että aukeeko ne ovet vai eikö ne aukee ja jatkuuko tämä jonnekin vai onko siellä mutkan takana.

Yllättävän moni tutkimukseen osallistuneista kävijöistä mainitsi myös, että näyttelykäynniltä heille jäi epäily siitä, tuliko kaikki nähtyä vai jäikö jokin nurkka löytämättä. Esimerkiksi usein Kiasmassa vierailleet Jari ja Päivi kuvailivat tätä olotilaa. Myös Elina, Sofia ja Petteri sekä Leena kertoivat, etteivät voineet olla varmoja siitä, näkivätkö he kaiken.

JARI: Tietysti tulee ehkä sellanen Kafkan oikeustalo mieleen välillä, että pyörii paikallaan, että mitä on tuon seinän takana, pääsekö sinne jostakin. Mutta eikö tällasessa ylipäättään isossa rakennuksessa oo aina, että ei oo varma, tuliko nyt käytyä tuolla pohjoissovissa.

PETTERI: On tää looginen siinä mielessä, mut mä en voi sanoa varmuudella, että mä oon nähnyt kaiken.

ELINA: Toi on totta muuten! Mäkin jäin miettii sitä, että jäikö jotain.

SOFIA: Niin!

LEENA: Kyllä siis siinä mielessä, ku tää on niin jännä sisältä, niin välillä on semmonen tunne, että onko nähny kaikki. Ku on tottunut vähän semmoseen, että mennään vain yhdestä ovesta. Välillä on semmonen, että onko tosiaan kaikki nähty, että pitää mennä välillä ja katto kaikki kulmat.

Kuten jo edellä mainittiin, Falkin ja Dierkingin mukaan museossa ensi kertaa vierailevat sekä satunnaiset kävijät pyrkivät tyypillisesti näkemään kaiken mahdollisen näyttelyssä esillä olevan, mikä oli havaittavissa myös tutkimuksen kävijöiden käyttäytymisessä. Tämän vuoksi näyttelykäynnin pisimmäksi vaiheeksi muodostuu useimmiten niin sanottu vaelteluvaihe, jolloin kävijät eivät enää systemaattisesti jaksu lukea näyttelyn tekstejä tai tutustua

sisältöihin, vaan he kulkevat näyttelyiden läpi kiinnittäen huomiota ainoastaan yksittäisiin teoksiin. Falkin ja Dierkingin mukaan halu nähdä kaikki näyttelyn teokset johtaa väistämättä niin sanottuun *museoväsymykseen*, jolloin näyttelyn sisältöihin ei jakseta enää keskittyä.⁵⁶

Kävijöiden kanssa keskusteluissa sivuttiin myös mahdollisen museoväsymyksen kokemista. Harva kävijöistä kertoi kokeneensa suoranaista väsymystä. Pääasiassa kävijöiden mielestä näyttely oli juuri sopivan kokoinen. Esimerkiksi Mikaelin mielestä väsymys ei päässyt yllättämään, koska Kiasman näyttelytilat itsessään olivat sen verran mieltä stimuloivia ja mielenkiintoisia. Helena taas puhui teosten ohitustaktiikasta, jonka avulla näyttelyn jaksoi kulkea alusta loppuun. Viidennen kerroksen vahingossa ohittanut Marjatta olisi jopa halunnut kiertää näyttelyssä pidempäänkin.

HELENA: *No tota, varmaan se ohitustekniikka oli semmonen, joko edesauttoi siinä [ettei alkanut väsyttämään]. Jos rupeis kaikkeen keskittymään, niin tulis, ihan varmasti tulis.*

MARJATTA: *Periaatteessa mulle tuli sellanen tunne, että ”tässäkö se oli?” Että mä oisin voinut kiertää vähän pidempäänkin vielä. Mutta se vitonen nyt odottaa siellä [naurua].*

Anna ja Emilia kertoivat kuitenkin väsähtäneensä näyttelyn loppupuolella. Ilmiönä museoväsytys oli myös tuttu muutamalle kävijälle lähinnä ulkomaiden suurista museoista, vaikka he eivät kokeneetkaan sitä tällä käynnillä.

ANNA: *Tuli [väsymys]!*

EMILIA: *No joo, mullekin alko tulla vähän nälkä ja semmonen ja sit helposti alkaa menee nopeemmin ja ei jaksa keskittyä.*

PÄIVI: *Tää on sentään, siinä mielessä tää on musta kiva, että tää on kuitenkin kompakti, että täällä ei tuu sellasta nääntymisen fiilistä, että aina vaan tulee lisää ja lisää ja lisää. Ku sitten tulee kuitenkin se saturaatiopiste, että ei pysty enää ottamaan vastaan mitään. Niinku jossain tosi isoissa museoissa, niin sehän on ihan epätoivoista, että pitäis siivuttaa monelle päivälle ja se ei vaan monesti oo mahdollista.*

4.5.3 Näyttelyn tarjoama tieto apuna mysteerin ratkaisemisessa

Se, millaista tietoa ja missä muodossa museo tarjoaa kävijöilleen, vaikuttaa myös oleellisesti kävijöiden havainnointiin, oppimiseen sekä kokemukseen. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millaisia tietolähteitä tutkimukseen osallistuneet museokävijät käyttivät käynnillään ARS 11 -näyttelyssä ja mitä mieltä he olivat tiedon tarjoamisen määrästä ja muodoista.

⁵⁶ Falk & Dierking 2002, 60–61.

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että kävijät lukivat näyttelyn seinätekstit hyvinkin tarkasti. Lähes jokainen haastatteluun osallistunut kävijä mainitsi lukeneensa niitä. Monelle seinätekstien lukeminen on oleellinen osa näyttelyssä käymistä. Niitä pidettiin tärkeinä, jotta teosten ja niiden käsittelemien aiheiden taustoja pystytään hahmottamaan. Pääasiassa ARS 11 -näyttelyn seinäteksteihin oltiin tyytyväisiä; ainoana kritiikkinä ruotsia äidinkielenään puhuvan ammattikäntäjä Mikaelin kommentti taustatietomateriaalin ruotsinkielisistä versioista. Seinätekstien lisäksi myös näyttelyn taustoja valottavat dokumenttivideot mainittiin muutamissa haastatteluissa. Esimerkiksi Emilia ja Anna kertoivat katsoneensa videoita ARS-näyttelyn suunnittelusta; heistä oli kiinnostavaa nähdä, miten taideteoksen olivat syntyneet ja miten näyttely oli pystytetty. Lisäksi moni haastatteluun osallistunut museokävijä mainitsi Kiasma-lehden, jonka he olivat ottaneet mukaansa ja johon he aikoivat tutustua myöhemmin näyttelykäynnin jälkeen. Muuta taustatietomateriaalia ei juurikaan mainittu; esimerkiksi näyttelytiloissa esillä olevat julkaisut jätettiin pääsääntöisesti lukematta.

ANNELI: *Mä tietysti katon aina ne seinäjutut, että tiedän mistä on kysymys. Mutta en sitten pysähtynyt niihin kirjoihin ja muihin. Jonkin aikaa aina katoin niitä videoteoksia myöskin. Ne oli hyviä. Niistä mä tykkäsin.*

KAARINA: *No nämä laput mä yleensä ottaen luin. Ne mä luin, koska ei niistä välttämättä hoksaa, mistä on kysymys, ellei yhtään tiedä. Ne mulla on tapana lukee. Ja ne taiteilijoiden nimet menee tietenkin ohitte, niitä mä en muista. Huomenna mä en muista ensimmäistäkään, en tiedä muistanko nytkään. Mutta että ne tekstit, mitä siellä on, niin kyllä mä ne luen.*

PÄIVI: *Joo, ja ne [seinätekstit] on musta ihan paikallaan. Aika paljon jäis kuitenkin tajuamatta, jos ei niitä selitystekstejä olis. Sekin hyvä, että ne on täällä kuitenkin kauheen kompakteja.*

Muutama kävijä mainitsi myös tutustuneensa taustatietomateriaaliin yhdessä seurueensa kanssa. Esimerkiksi Susanna luki ääneen joitakin seinätekstejä mukana olevalle lapselle. Myös ystävykset Elina, Sofia ja Petteri kertoivat jakaneensa toisilleen seinäteksteistä oppimiaan tietoja. Helena sen sijaan kertoi, että jos hän olisi tullut museoon jonkun seurassa, olisi hän todennäköisesti tutustunut taustatietomateriaaliin enemmän.

Ainoastaan tukholmalainen Mikael kertoi ostaneensa Kiasman lipunmyynnin yhteydessä myytävänä olleen ARS-oppaan⁵⁷. Mikael piti opasta hyvänä, vaikka nykytaiteen tuntijana hän olisi kaivannut enemmänkin tietoa näyttelyn teoksista. Vaikka suurin osa haastatteluun osallistuneista kävijöistä ei opasta itse ostanutkaan, ilahtuivat he saadessaan oppaan kiitokseksi haastatteluun osallistumisesta. Nopean selailun jälkeen opas koettiin hyödylliseksi apuvälineeksi, joka auttaa käsittelemään näyttelyn sisältöjä myös jälkeenpäin.

⁵⁷ Hirvonen & Uoti (toim.), 2011.

MIKAEL: *Tää on hyvä [opasvihko]. Vaikka tässä vois olla enemmän. Vaikka se on vain oma tunne, mä tykkään kyllä when there is an analysis. Tää on aika, here depth is kind of lacking. It is more like description. It would be nice to read something deeper, perhaps like that in text format, since that produced anyway.*

HELENA: *Tää on kyllä kiva tää kirja [opasvihko] nyt, voi vähän jälkeinpäin makustella näitä.*

Kävijöiden kanssa keskusteltiin myös siitä, mitä mieltä he olivat taustatiedon määrästä ja muodoista. Pääasiassa kävijät olivat sitä mieltä, että taustatietoa oli näyttelyssä tarjolla riittävästi. Seinätekstit riittivät suurimmalle osalle. Muusta taustatietomateriaalista löytyi tarvittaessa lisätietoa, mikäli jokin aihe kiinnosti enemmänkin. Lisäksi nykyajan museoyleisö on selvästi tietoinen siitä, että internetistä löytyy helposti tietoa näyttelykäynnin jälkeen. Kaikkea tietoa ei museoon kaivata – tarvittavan tiedon kyllä löytää jälkeinpäin.

HELENA: *En varmaan, en [kaivannut enempää tietoa]. Miulla on vähän semmonen tapa yleensäkin, että jos mie jostain kiinnostun, niin sitten mie saatan k v g – oi kauheeta. Sieltä ottaa vaan nimen ja löytyy tarinaa ja näin pois päin jälkeinkin päin. Että se ei oo niinku, en koe sitä ongelmaksi, etteikö sitä tietoa tänä päivänä saa, jos jostakin kiinnostuu.*

LEENA: *Ja ajattelin just sitä, että internetti kun on niin kiva paikka, niin ku kotiin pääsee, niin voi kattoo, mitä muuta niillä on. Vähän sieltä tutkii sitä taustaa ja tällasta. Et mä nyt keskityin ihan tähän visuaaliseen tähän silmän iloon.*

PETTERI: *Nykyään, ku sä kättelet juttuja [museossa], niin ei sitä tarvii sinällään muistaa. Jos mä esimerkiksi haluan joskus myöhemmin palata tähän, niin mä laitan googleen ”Kiasma ARS11”. Sit mä saan sieltä, kuka siellä oli esittämässä ja sit mä voin sieltä hakee sen taitelijan. Niin mä varmasti löydän sen kuvan sieltä, jos mä vaan haluan sen löytää. – – Mulla ei oo semmosta pakkoo, että nyt ku tää oli tässä, niin mä en sitä enää koskaan nää.*

Vaikka pääasiassa kävijät olivat tyytyväisiä tarjolla olevan tiedon määrään ja muotoihin, esitettiin haastatteluissa joitakin toiveitakin. Esimerkiksi nykytaidenäyttelyissä vapaa-ajallaan paljon kiertelevä Mikael olisi mielellään lukenut näyttelystä enemmänkin; hän kertoi lukevansa suomea huonosti, joten hän olisi kaivannut lisätekstiä nimenomaan ruotsiksi tai englanniksi. Ensimmäistä kertaa nykytaidenäyttelyssä ollut Sofia sen sijaan jäi kaipaamaan, että joku olisi kertonut taideteosten taustoista esimerkiksi äänioppaiden tai videoiden kautta. Antti taas olisi toivonut näyttelykarttaa, jotta hän olisi pystynyt seuraamaan omaa kulkuaan näyttelytilassa ja ennakoimaan, mitä missäkin tilassa on esillä. Hän ei tosin ollut käynnillään tutustunut ARS 11 -oppaaseen, joka todennäköisesti olisi ajanut asian. Lisäksi joidenkin teosten kohdalla Antti olisi toivonut lisätietoa teosten taustoista.

Taideteoksia saatetaan tarkastella ikään kuin eräänlaisina kuva-arvoituksina tai ratkaistavina mysteereinä. Oikeana ratkaisuna pidetään useimmiten taitelijan ajatusta teosten taustalta, vaikkakin kävijöille on selvästi tärkeää saada tehdä myös omat tulkintansa teoksista, kävijän

omista lähtökohdistaan käsin. Mieliapiteet siitä, kuinka paljon kävijät haluavat lukea teosten taustoista tai tulkintoista, vaihtelivat kävijästä toiseen. Joillekin tulkinnat olivat tärkeitä teosten ymmärtämisen apuvälineitä, eikä teoksia edes haluttu kohdata ilman valmiiden tulkintojen luomaa turvaa. Toiset kävijät taas kokivat, että valmiit tulkinnat häiritsevät omaa kokemusta ja ohjailevat omia ajatuksia. Esimerkiksi pariskunta Antti ja Pauliina olivat keskenään eri mieltä siitä, tarvitaanko valmiita tulkintoja:

ANTTI: Okei, no tietenkin joskus on mukava, jos siellä täällä on siellä teoksen alla semmonen ikään kuin, että mitä se taiteilija on miettinyt siitä, että miksi se on kuvannut sen asian näin.

PAULIINA: Mä en ehkä oo ihan sitä mieltä, koska sitten sä et mieli enää mitään muuta sen jälkeen, ku se selitetään sulle se asia.

Myös nuorten ystäväysten Elinan, Sofian ja Petterin keskustelu avaa hyvin pohdintaa valmiiden tulkintojen tarpeellisuudesta. Haastattelun aikana he keskustelivat siitä, millaista tietoa he teoksista kaipaavat. Heidän keskustelustaan käy ilmi, että taideteoksesta halutaan tehdä ensiksi omat tulkinnat ilman, että ulkoapäin annetut vastaukset ohjailevat omia ajatuksia. Kävijät kokevat kuitenkin onnistumisen tunteita, mikäli heidän omat tulkintansa osuvat lähelle taiteilijan ajatuksia. Vaikka omia ajatuksia pidetään tärkeinä, nähdään teoksella kuitenkin olevan jokin *oikea* tulkinta. Joidenkin teosten kohdalla ystävykset kokivat kuitenkin valmiiksi kirjoitetut tulkinnat eräänlaisina *spoilereina*, juonenpaljastajina. Aina teokset eivät kuitenkaan tarvinneet tulkintoja lainkaan; joskus riittää, että teos on esimerkiksi *siistin näköinen*. Seuraavaksi lainaus Elinalta sekä ystäväysten myöhemmästä keskustelusta:

ELINA: Sitten oli se, yläkerrassa oli se korkee, niinku kerrossänky kasseinensa. Sitä oli tosi kiva kattoo. Sitä rupes mieltii, miks se on tehty. Ja sit mä menin kattoo, että okei mitä siinä sanotaan. Ja sit vähän harmitti, ku siinä selitettiin sun puolesta, että "no niin, tää kuvaa sitä, miten se on hirvittävän korkee, ehkä epävakaa". Ei mun tartte kuulla tota! Mä haluan ite mieltii, mitä tässä on!

SOFIA: Kyl mä ainakin voisin niitä [teostulkintoja] lueskella, et ei se mua haittaa, et ne on siellä...

PETTERI: Ne vois ehkä merkata silleen, että tässä on joku...

ELINA: ...Spoiler Alert

SOFIA: Niin!

[naurua]

PETTERI: Jotkut teokset tuntuu, että ne on helppo tajuta, että mitä tässä on haettu takaa. Tai itselle tulee nopeesti sellanen käsitys, että tässä on nyt tämmönen asia. Mut sit muut on taas, esimerkiksi ne peltipurkinpohjalonkerot...

ELINA: Kukaan ei kyllä ees kattonu, että mikä siin oli se idea...

PETTERI: Ei niin. Ne oli vaan siistin näkösiä.

SOFIA: Peltipurkin jalat! Mulle tuli vain mieleen mustekala.

ELINA: Joskus on kiva kattoo. Tai siinä vaiheessa, jos sä oot tyytyväinen omaan tulkintaas siit teoksesta, niin sitä ei tartte selitystä. Joskus sä meet kattoo, että "Jes, mä ajattelin samaa ku taiteilija!". Toisaalta, jos sä meet kattoo sen ensin...

SOFIA: ...niin se vaikuttaa siihen sun omaan tulkintaas siitä asiasta.

4.5.4 Vuorovaikutteinen Kiasma

Viime vuosina museokentällä on keskusteltu siitä, että kävijät tulisi nähdä ennen kaikkea osallistuvina toimijoina eikä pelkästään passiivisina vastaanottajina; museon ja yleisön kohtaaminen on aina vuorovaikutusta, jossa kumpikin osapuoli vaikuttaa toiseen.⁵⁸ Tutkimukseen osallistuneiden kävijöiden kanssa keskusteltiin myös tästä ajankohtaisesta aiheesta; keskusteluissa pohdittiin sitä, olisivatko kävijät kaivanneet näyttelyyn enemmän vuorovaikutteista toimintaa. Tässä yhteydessä täytyy todeta, että kävijöiden kanssa ei keskusteltu siitä, mitä tällä vuorovaikutteisella toiminnalla tarkoitetaan. Näin ollen kukin kävijöistä saattoi käsittää sen omalla tavallaan. Joka tapauksessa suurin osa kävijöistä oli sitä mieltä, etteivät he kaivanneet enempää vuorovaikutteisuutta ARS 11 -näyttelyyn tai Kiasmaan ylipäättänsä. Esimerkiksi Päivi oli sitä mieltä, että nykyään vuorovaikutteisuutta taidenäyttelyissä yliarvostetaan. Pauliina taas kertoi kokevansa kävijöitä osallistavan toiminnan jopa ahdistavana. Antti sen sijaan kertoi, että hänen mielestään vuorovaikutteinen toiminta sopii ennemminkin lapsille. Antti ja Pauliina pitivät ARS 11 -näyttelyssä olevaa kommenttiseinää riittävän osallistavaksi; museoon ei kaivata *pelejä* tai *paina nappia ja jotain tapahtuu* -toimintaa. Antin tavoin myös Kaarina oli sitä mieltä, että interaktiivinen toiminta on enemmänkin nuoria kävijöitä varten:

PÄIVI: *Musta se vuorovaikutus on yliarvostettua näissä, musta se on vähän tekemällä tehtyä.*

PAULIINA: *Mä oon jotenkin kauheen huono osallistumaan niihin. Mä jotenkin suorastaan kartan niitä! Mä jotenkin koen sen ahdistavana.*

KAARINA: *Mä luulen, että se [vuorovaikutteisuus] on nuorten juttu joo. Ja sit tota, mä oon tehnyt tuon elämäntyöni tietokoneen ääressä, että mulle niin se ei välttämättä oo, että mä pääsisin näpelöitsemään jotakin semmosta, mikä näkyy ruudulla. Mutta nuorille se varmaan on, tavalla tai toisella, päästävä kokeilemaan Saharan hiekkaa, miltä se tuntuu. Senkin mä oon kokeillu jo.*

Haastattelussaan Helena mainitsi Tiedekeskus Heurekan keskusteltaessa museon vuorovaikutteisesta toiminnasta. Helenan haastattelusta käy ilmi, että taidemuseot nähdään erilaisina kuin elämykselliset tiedekeskukset. Haastattelussaan Helena kuitenkin kertoi, että vaikka hän ei erikseen kaivannutkaan Kiasmaan interaktiivisia osuuksia, eivät ne häntä olisi haitanneet ja olisi hän niihin myös osallistunut. Nykytaidemuseon kenties sallitaan venyvän enemmän *heurekamaisuuteen* kuin muiden museoiden.

⁵⁸ Esim. Simon 2010.

HELENA: Heureka-malli, miusta Heureka on Heureka ja sitten muualla voi olla toisenlaista. Ei välttämättä. Mutta jos on, niin kyl mie sitten yleensä osallistun, jos on jossain näyttelyssä jotain sellasta. Et kokeilen, että minkälainen juttu tää on.

HELENA: No kyllähän näihin tiloihin nähen niin varmaan vois olla sellastakin [vuorovaikutteisuuutta]. Ei yhtään mahottomuus. Mutta sitten jos nää on jotenkin profiloitunu näin, niin tehkөөn Heureka koekaniineja ja sitten muut muuta. Mutta kyllähän nykytaiteessa on paljon sellasta, että osallistutaan ite ja katotaan mitä siitä tulee. Tai näin minä koen.

Vaikkei suurin osa kävijöistä kaivannutkaan interaktiivista toimintaa, kokivat kävijät haastattelutilanteen myönteisenä tapahtumana. Haastattelut voitaisiin nähdä myös vuorovaikutteisena toimintana, jossa keskiössä ovat nimenomaan kävijöiden subjektiiviset kokemukset. Kävijöille on kenties tärkeää päästä vaikuttamaan museon toimintaan omien mielipiteiden kautta. Lisäksi keskusteltaessa vuorovaikutteisesta toiminnasta osa kävijöistä mainitsi toivoneensa museoon enemmän erilaisilla aisteilla aistittavia teoksia, kuten esimerkiksi koskemalla tai haistamalla.

4.6 Museokäynnin jälkeen

Suurin osa museossa kohdatuista asioista todennäköisesti unohtuu; ainoastaan pieni osa näyttelyssä koetusta jättää kävijälle pysyvän muistijäljen. Jo museokäyntinsä aikana kävijät keskittyvät ainoastaan niihin asioihin, jotka he kokevat *sillä käynnillä* heille itselleen tärkeinä ja merkityksellisinä. Käyntikokemukset ovat aina yksilöllisiä; kahden eri kävijän kokemukset samasta näyttelystä saattavat olla täysin erilaiset. Lisäksi myös samalla kävijällä saattaa olla hyvinkin erilaisia kokemuksia samasta näyttelystä riippuen siitä, mitä he tietynä päivänä käynniltään hakevat ja mitä tarvetta he pyrkivät käynnillään tyydyttämään.⁵⁹ John H. Falk selittää tätä kävijöiden identiteettiin liittyvillä tarpeilla ja motivaatioilla. Koska nämä tarpeet ja motivaatiot vaihtelevat kävijästä toiseen, ovat myös käynniltä saadut merkityksetkin hyvin erilaisia eri ihmisillä. Joillekin merkityksellistä voi olla se, että he oppivat museokäynnillään jotain uutta, kun taas toiset tulevat hakemaan museosta paikkaa rentoutua.⁶⁰

Se, että museokäynnin merkitykset saattavat olla hyvinkin erilaiset eri ihmisillä, näkyi selvästi myös tämän tutkimuksen aineistossa. Tutkimuksen kävijöille merkityksellistä saattoi olla läheisen ihmisen kanssa vietetty vapaa-aika, omien elämäkokemusten muisteleminen, arjesta irtaantuminen tai uuden elämäkokemuksen saaminen. Tutkimusta tehdessä tiedostettiin kuitenkin se, että lyhyillä teemahaastatteluilla ei pystytä tavoittamaan sitä,

---

⁵⁹ Falk 2009, 136–137.

⁶⁰ Falk 2009, 158–160.

millaisia erilaisia merkityksiä vierailulla kävijöille kaiken kaikkiaan oli. Merkitysten tavoittamisen vaikeutta lisää myös se, kävijät eivät välttämättä itsekään ole niistä tietoisia.

Museokäynti jatkuu vielä pitkään konkreettisen museovierailun jälkeenkin; kävijät prosessoivat mielessään muun muassa sitä, oliko käynti kannattava kokemus, vai tuottiko se jollain tasolla pettymyksen. Kävijät usein myös jakavat kokemuksiaan tuttaviansa kanssa; käyntiä saatetaan esimerkiksi suositella tai vastaavasti kritisoida toisille. Käynti voi myös herättää kävijän kiinnostuksen näyttelyssä käsiteltäviä sisältöjä tai itse museota kohtaan. Esimerkiksi käynti ARS 11 -näyttelyssä saattaa toimia kävijälle kiinnostuksen herättäjänä siinä määrin, että Kiasmaan halutaan tulla uudelleenkin katsomaan nykytaidetta.

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, millä tavoin kävijät muistelivat käyntiään noin kuukausi käynnin jälkeen lähetetyn sähköpostikyselyn vastauksissa.⁶¹ Kahdestakymmenestä kävijästä yksitoista vastasi kyselyyn. Vastaukset kertovat erityisesti siitä, mitkä asiat käynniltä jäivät päällimmäisinä mieleen. Niiden perusteella ei kuitenkaan voida tehdä perusteellisia johtopäätöksiä siitä, mitä kävijät muistivat käynniltään jälkeensä.

Sähköpostikyselyn vastauksissa kävijät mainitsivat pitkälti samoja asioita kuin haastattelutilanteessakin. Esimerkiksi mieleen jääneinä teoksina Kaarina mainitsi Pieter Hugon teossarjan *Permanen Errorin*, joka palautti hänen mieleensä omia muistoja Afrikka-ajoiltaan. Sofia taas kirjoitti vastauksessaan muun muassa negatiivisessa mielessä mieleen jääneestä Rotimi Fani-Kayoden *Kultaisesta falloksesta*. Oletettavasti haastatteluun osallistuminen vaikutti osaltaan siihen, mitä kävijät käynniltään muistivat ja mitä asioita he mainitsivat sähköpostikyselyn vastauksissa. Tutkimukseen osallistuneet kävijät saivat haastattelussa tilaisuuden käsitellä kokemaansa tuoreeltaan heti museokäynnin päätteeksi. Näin ollen muistikuvat liittyen ARS 11 -näyttelykäyntiin saattoivat todellisuudessa olla muistikuvia haastattelutilanteesta. Seuraavaksi Antin sähköpostiin kirjoittama kommentti haastattelutilanteen vaikutuksesta käyntikokemukseen:

Näyttelyä (ja ehkä myös taidetta yleensä) ajattelee eri tavalla kun siitä on puhunut jonkun (itselleen tuntemattoman) ihmisen kanssa. Pelkästään haastattelun vuoksi koen, että näyttelykokemus oli nyt varmasti parempi ja tietyllä tavalla "syvempi". (Antin sähköposti)

Näyttelykäynniltä mieleen jääneinä asioina kävijät mainitsivat sähköpostivastauksissaan muun muassa shokeeraavien teosten puuttumisen, museon arkkitehtuurin, joitakin yksittäisiä

---

⁶¹ Ks. Liite 2 Sähköpostikyselyn kysymykset.

taideteoksia ja teosten käsittelemiä aiheita. Seuraavaksi kävijöiden vastaukset siihen, mitkä asiat käynniltä jäivät erityisesti heidän mieleensä (kysymys 1):

Teosten luoksepäästävyys. Shokeerauksen puuttuminen. (Marian sähköposti)

Vastaus: Näyttelyyn meno oli hetken mielihohteen tulos. Ensinnäkin talon arkkitehtuuri teki vaikutuksen, osastot erittäin mielenkiintoiset ala-aulan pullonkorkkiteos upea. (Marjatan sähköposti)

Teema eli Afrikka, mukava fiilis ja haastattelu. (Elinan sähköposti)

halusin käydä siellä, koska olen vuosia sitten käynyt ARS-näyttelyissä; säilykepurkki-installaatio: Afrikassa tiedostetaan kulutuksen ja jätteen ongelmat (Annelin sähköposti)

OLIN YKSIN liikkeellä, eikä mitään kiirettä, joten päätin kiertää kaikki kerrokset hitaasti. Mieleeni jäi tietenkin erityisesti se, että minua haastateltiin tällä käynnillä! (Kaarinan sähköposti)

Hmm, jotkut taideteokset jäivät mielen. Myös se, että Kiasmassa ei kävelty kokoajan suoraan, vain täytyi joskus mennä vähän vinoon tai palata takaisin päästäkseen jonnekin. Jollakin tavalla näi vähän ahdistava olo: jotkut maalaukset tai kuvat olivat todella outoja ja häiritseviä ja niin oli varmasti tarkoituskin; herättää ajatuksia ja muuttaa niitä. Muuten käynti oli hyvä juttu! :D (Sofian sähköposti)

Muutamat teokset jäivät elämään ajatuksissa. (Pirjon sähköposti)

Muutamia kiinnostavia töitä, erityisesti nahkojen käyttö kahdessa eteläafrikkalaisen naistaiteilijan työssä. Hänen nimeään en kylläkään muista. (Päivin sähköposti)

Kävin ARS 11 -näyttelyssä yhdessä vaimoni kanssa. Menimme näyttelyyn lähinnä siksi, että vaimoni oli kuullut / lukenut siitä hieman aikaisemmin kesällä. Muistan näyttelystä erityisesti sen perusteemat, jotka nostattivat keskustelua myös käyntimme jälkeen. (Antin sähköposti)

Rakennus, installaatiot (Helenan sähköposti)

Jo näyttelyn auettua oli tarkoitus käydä se katsomassa. Lomalla on enemmän aikaa ja energiaa tutustua erilaisiin, normaalista arjesta erottuviin asioihin. Lähdin siis viettämään lomapäivää näyttelyyn. Sisääntuloaulassa oli paljon vierailijoita. Eri kielten sorinaa. Katsojat jakautuivat tasaisesti, eikä missään tullut ruuhkaa. Sai rauhassa katsella ja tutkiskella. (Leenan sähköposti)

Kyselyssä tarkasteltiin myös sitä, tutustuivatko kävijät ARS 11 -näyttelyyn vierailunsa jälkeen. Suurin osa heistä vastasi lukeneensa haastattelusta kiitoksena annetun opasvihkon⁶², joka pääsääntöisesti koettiin täydentäneen kokemusta. Esimerkiksi Kaarina kertoi palanneensa mieleensä näyttelyyn useaan otteeseen opasvihkon kautta, kun taas Päivi kertoi selailleensa opasta ainoastaan kotimatallaan. Leena taas vastasi hakeneensa tietoa näyttelystä ja sen taiteilijoista jälkepäin myös internetistä, mikä näkyi myös siinä, kuinka tarkasti hän vastauksissaan kuvaili mieleen jääneitä taideteoksia.

⁶² Hirvonen & Uoti (toim.), 2011.

Hain tietoja koko näyttelystä ja teosten tekijöistä netistä. Luin jälkikäteen myös opasvihkon. Se vahvisti omien näkemysten osuneen oikeaan tai ainakin lähelle taiteilijan tarkoittamaa. Ehkä olikin parempi niin päin. (Leenan sähköposti)

Sähköpostikyselyssä kysyttiin myös sitä, vaikuttiko käynti ARS 11 -näyttelyssä jollain tavoin niihin mielikuviin, mitä kävijällä oli Kiasmasta tai nykytaiteesta. Vastauksessaan esimerkiksi Marjatta muisteli sitä, kuinka käynti vaikutti erittäin myönteisesti aikaisempiin mielikuviin. Elina taas kertoi sähköpostissaan, että kohtasi näyttelyssä sellaisia taideteoksia, joita ei olisi aikaisemmin kutsunut nykytaiteeksi. Ensimmäistä kertaa nykytaidenäyttelyssä vierailut lukiolainen Sofia kirjoitti olettaneensa aikaisemmin nykytaiteen olevan lähinnä *abstraktia viivaruutu-tyylistä taidetta*. Pirjo kohtasi näyttelyssä esittävää ja ymmärrettävää nykytaidetta, kun taas Antti jäi pohtimaan taiteen määritelmää. Seuraavaksi muutamia kävijöiden sähköpostivastauksia kysymykseen käynnin vaikutuksista mielikuviin (kysymys 4):

Luulin ennen jostain syystä, että Kiasman seinillä roikkuun vaan abstraktia viivaruutu-tyylistä taidetta. Käynti kyllä todisti luuloni aivan vääräksi :) (Sofian sähköposti)

Nykytaidekin voi olla esittävää taidetta ja sitä voi ymmärtää. (Pirjon sähköposti)

Mieleeni tulee lähinnä taiteen ja ajankohtaisuuden välinen ristiriita, eli se mikä kaikki voi oikeastaan olla taidetta? (Antin sähköposti)

Kiasma on mielenkiintoinen jo rakennuksena. Nykytaide voi joskus tuntua käsittämättömältä "roskalta". Nämä teokset herättivät ajatuksia ja kysymyksiä. (Leenan sähköposti)

Osa kävijöistä vastasi kuitenkin sähköpostissaan, ettei käynnillä juurikaan ollut vaikutusta niihin mielikuviin, mitä heillä oli Kiasmasta tai nykytaiteesta.

EI SUUREMMIN. Kiasma on oiva paikka kaikenlaisten taideteosten esittämiseksi. (Kaarinan sähköposti)

Ei mitenkään. Pidän nykytaiteesta ylipäätään ja pistäydyn gallerioissa silloin tällöin ja nykytaiteen museoissa matkoilla. (Päivin sähköposti)

Monelle kävijälle on tärkeää saada jakaa kokemustaan jonkun kanssa. Lähes kaikki kyselyyn vastanneista olivatkin keskustelleet käynnistään jälkeinpäin jonkun tuttavain kanssa; keskustelut liittyivät lähinnä siihen, että käyntiä oli kehuttu ja suositeltu myös tuttavaa vierailemaan ARS 11 -näyttelyssä. Ohessa vastauksia kysymykseen siitä, olivatko kävijät keskustelleet käynnistään tuttaviansa kanssa (kysymys 5):

Olen keskustellut sen verran, että sanoin pitäväni siitä ja suositellut käymään. (Marian sähköposti)

Vastaus: Olen keskustellut ja kehunut upeaksi elämykseksi (Marjatan sähköposti)

Olen, oli hauskaa seurueen kanssa, haastateltiin. (Elinan sähköposti)

kerroin ystäville ja työpaikalla, että olin poistanut aukon sivistyksestäni ja olevani tyytyväinen käyntiini (Annelin sähköposti)

OLEN KESKUSTELLUT ja kertonut nimenomaan sen, että yksin ja ajan kanssa tutustuminen sopi tällä kertaa minulle. (Kaarinan sähköposti)

Mainitsin ystäville, että olen käynyt siellä ja kerroin vain, että näytteillä oli Afrikka aiheisia maalauksia ja muita taideteoksia. (Sofian sähköposti)

Sisarieni ja tyttärieni kanssa. Kaikki (5) olimme ihastuksissamme. (Pirjon sähköposti)

Mainostin miehelleni, että kannattaisi käydä katsomassa näyttely. En kylläkään enää muista, miten sitä kuvasin. (Päivin sähköposti)

Olen, joskin lyhyesti. Olen maininnut joitakin perusaiheita. (Antin sähköposti)

Näyttelyissä kannattaa aina käydä, koska ne herättävät erilaisia tunteita ja ajatuksia. Annoin esitteen. (Helenan sähköposti)

Muutama sähköpostikyselyyn vastanneista kävijöistä aikoi tulla vielä uudelleenkin katsomaan ARS 11 -näyttelyä. Esimerkiksi Marjatta aikoi vieraillla näyttelyssä toisenkin kerran, sillä ensimmäisellä kerralla häneltä jäi viides kerros kokonaan näkemättä. Sofia aikoi tuoda ulkomailta asuvan ystävänsä vierailulle Kiasmaan, kun taas Leena halusi tulla katsomaan näyttelyä uudelleen kattavammin pohjatiedoin. Sähköpostivastauksissa osa kävijöistä vielä empi sen suhteen, tulevatko katsomaan näyttelyä uudestaan. Muutamalle sähköpostiin vastanneelle kävijälle sen sijaan yksi käyntikerta ARS 11 -näyttelyssä oli riittävä. Osa antoi haastatteluun osallistumisesta saamansa ARS-vapaalipun lahjaksi ystävänsä tai tuttavalleen.

Kaikki sähköpostikyselyyn vastanneista aikoivat todennäköisesti kuitenkin tulla uudelleen vierailulle Kiasmaan. Uuden vierailun syiksi mainittiin muun muassa se, että taide yleisesti kiinnostaa, mielenkiinto Kiasmaa kohtaan heräsi ja koska näyttelykäynnit toimivat hyvänä vastapainona arkiselle aherrukselle. Muutamassa vastauksessa oli havaittavissa kuitenkin pientä varovaisuutta; Kiasmaan aiottiin tulla uudelleen, mikäli tulevaisuudessa siellä esillä olevat näyttelyt koetaan kiinnostaviksi. Esimerkiksi Pirjo toi vastauksessaan esille, ettei käy Kiasmassa Kiasman takia, vaan ennen kaikkea esillä olevien näyttelyiden vuoksi. Ohessa vastaukset kysymykseen siitä, aikovatko kävijät tulla Kiasmaan uudelleen (kysymys 8):

Kyllä. Koska taide kiinnostaa minua. (Marian sähköposti)

Vastaus:Kyllä sillä mielenkiinto heräsi (Marjatan sähköposti)

Ehdottomasti kyllä, Kiasma on hieno paikka. (Elinan sähköposti)

kyllä varmasti, saan virikkeitä tämän päivän ilmiöistä (Annelin sähköposti)

VARMASTI tulen käymään Kiasmassa katsomassa jotain muuta näyttelyä. (Kaarinan sähköposti)

Jos jokin hyvä tilaisuus tai kiinnostava näyttely tulee sinne niin miksipä ei :) (Sofian sähköposti)

En käy Kiasmassa Kiasman takia; Riippuu näyttelyistä. (Pirjon sähköposti)

Ilman muuta, kun seuraava kiinnostavan oloinen näyttely tulee. Piipahdan silloin tällöin muutenkin kahvilassa ja kaupassa. (Päivin sähköposti)

Kyllä. Seuraavan mielenkiintoisen näyttelyn aikana. (Antin sähköposti)

Kyllä, kun sattuu sopiva hetki ja matka Helsinkiin. (Helenan sähköposti)

Kts. edell. vastaus. Ja varmaan tulevissakin näyttelyissä. Arkisen aherruksen vastapainoksi on hyvä saada näyttelyistä iloa silmälle ja ajatusta aivoille. (Leenan sähköposti)

5 Yhteenveto

Tässä syventävässä kävijätutkimuksessa tarkasteltiin Kiasman satunnaisten kävijöiden kertomuksia käyntikokemuksistaan ARS 11 -näyttelyssä. Lähtökohtana oli John H. Falkin teoria identiteetin merkityksestä museokäyntikokemukseen.⁶³ Falkin hengessä tutkimuksessa tarkasteltiin sitä, mikä sai haastatteluun osallistuneet museokävijät tulemaan Kiasmaan ja mitä he käynniltään odottivat sekä sitä, millä tavoin kävijän henkilökohtainen tausta, museokäynnin sosiaalinen ympäristö sekä fyysiset puitteet muokkasivat käyntikokemusta. Aineisto koostui kahdenkymmenen museokävijän haastattelusta, jotka toteutettiin heti näyttelykäynnin päätteeksi. Lisäksi kävijöiden kokemuksia tarkasteltiin käynnin jälkeen toteutetulla sähköpostikyselyllä. Koska kyseessä on laadullinen kävijätutkimus, ei tutkimuksen tarkoituksena ollut tehdä yleistystä siitä, millä tavoin satunnaiset kävijät kokivat käyntinsä ARS 11 -näyttelyssä. Tutkimuksen tavoitteena oli ennen kaikkea lisätä ymmärrystä museokävijöiden kokemuksista. Tästä huolimatta näistä yksittäisistä kävijäkertomuksista löytyi myös joitakin selviä yhteneväisyyksiä, joiden voidaan olettaa antavan osittain siitä, millä tavoin satunnaiset kävijät käyntinsä kokevat.

Se, minkä vuoksi yleistysten tekeminen ei ole tässä tutkimuksessa perusteltua johtuu myös siitä, että kohteena olevat satunnaiset kävijät tulevat hyvin erilaisista taustoista ja lähtökohdista. Tutkimuksessa ei haluttu etukäteen tarkasti määritellä sitä, mitä tutkimuskohteena olevilla Kiasman satunnaisilla kävijöillä tarkoitetaan. Koska tarkkaa rajausta ei etukäteen tehty, ovat tutkimukseen osallistuneet kävijät keskenään varsin erilaisia sen suhteen, kuinka paljon heillä oli aikaisempaa kokemusta Kiasmasta; osalla heistä oli jo ennestään kokemusta Kiasmasta sekä myös aikaisemmista ARS-näyttelyistä, kun taas osa heistä oli ylipäänsä ensimmäistä kertaa katsomassa nykytaidetta. Myös demografisilta tekijöiltään tutkimuksen kävijät olivat varsin heterogeeninen joukko; iät vaihtelivat 18-vuotiaasta 68-vuotiaaseen. Mukana oli sekä miehiä että naisia sekä eri ammattialojen ja koulutustaustojen edustajia.

Tämän kävijätutkimuksen kannalta yksi oleellisimpia John H. Falkin teorian huomioita on se, että kävijät tulevat museoon tyydyttämään jotain sen hetkistä identiteettiin liittyvää tarvettaan, mikä vaikuttaa koko käyntikokemukseen. Falk jakaa kävijät käyntimotivaatioiden perusteella

---

⁶³ Falk 2009.

viiteen erilaiseen ryhmään, jotka eivät viittaa kävijätyyppeihin, vaan aika- ja tilannesidonnaisiin motivaatiokategorioihin.⁶⁴ Tutkimuksen kävijöiden joukosta löytyi kaikkia Falkin kävijäidentiteettiryhmien edustajia. Eniten haastateltavien joukossa oli *kokemusten etsijöitä*, mikä olikin oletettavaa satunnaisten kävijöiden ollessa tarkastelun kohteena. Tärkeänä motiivina museokäynnille saattoi esimerkiksi olla oman aikansa seuraaminen ja vieraileminen Nykytaiteen museo Kiasmassa tai merkittävässä ARS-näyttelyssä. Tutkittavien joukossa oli myös useita *mahdollistajia*, joille yhtenä tärkeimpänä museokäynnin antina oli mahdollisuus saada seurustella itselleen tärkeän henkilön kanssa mielenkiintoisessa ympäristössä. Myös *tutkimusmatkailijoita* oli useampia; heitä ennen kaikkea kiinnosti museossa oppiminen ja ajankohtaisten aiheiden seuraaminen. *Rentoutujan* piirteitä löytyi myös monesta kävijästä. He tulivat Kiasmaan esimerkiksi viettämään rentouttavaa lomapäivää tai käsittelemään omia Afrikkaan liittyviä muistojaan. Muutamalla kävijällä oli *ammattilaisen tai harrastajan* motivaatiotyypin piirteitä; he tarkastelivat näyttelyä osana nykytaiteen traditiota.

Pohdittaessa museokäynnin motiiveja mielenkiintoista on myös se, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista kävijöistä tuli ennen kaikkea katsomaan Nykytaiteen museo Kiasmaa. Tälle kävijäryhmälle oleellista eivät olleet niinkään näyttelyiden sisällöt, vaan tärkeämpänä motiivina saattoi olla esimerkiksi kiinnostus nähdä Kiasman rakennus sisältäpäin. Haastateltavien joukossa oli tosin myös niitä, jotka tulivat vierailulle nimenomaan ARS-näyttelyn takia sekä niitä, jotka tulivat katsomaan näyttelyn teemaa, Afrikkaa. Vaikka käyntiä Kiasmassa tai ARS-näyttelyssä oli saatettu harkita jo pitkään, lopulliset päätökset tulosta tehtiin pääasiassa varsin nopeasti; aktuaaliseen käyntiin johtaneita syitä saattoivat olla esimerkiksi lomapäivään sopinut hetki, äkillinen sadekuuro tai hyvän ystävän ehdotus.

Falkin kuvailemat identiteettiin liittyvät käyntimotivaatiot muokkaavat käyntiä kokonaisuudessaan. Kuitenkin se, mitä museokäynnin aikana lopulta tapahtuu, liittyy käynnin henkilökohtaiseen, sosiaaliseen sekä fyysiseen kontekstiin.⁶⁵

Museokävijät tarkastelevat käyntiään aina omasta henkilökohtaisesta kontekstistaan käsin, mikä näkyi oikeastaan kaikessa mitä tutkimuksessa tarkasteltiin. Esimerkiksi se, millaisia mielikuvia Kiasmaan, ARS-näyttelyihin tai nykytaiteeseen liitettiin, vaikutti osaltaan siihen, mitä käynniltä odotettiin ja miten näyttely vastaanotettiin. Osa kävijöistä odotti ARS-näyttelyiden esittelevän täysin uudenlaista, taiteen määritelmää rikkovaa taidetta, kun taas osalla saattoi olla vahvojakin ennakkoluuloja nykytaidetta kohtaan. Ennakko-odotukset

⁶⁴ Falk 2009, 158.

⁶⁵ Falk & Dierking 1998.

saattoivat myös muuttua käynnin aikana; esimerkiksi nykyaikaiseen skeptisesti suhtautunut kävijä saattoi yllätykseen kohdatakin käynnillään ymmärrettävää ja helposti lähestyttävää taidetta. Henkilökohtainen konteksti vaikutti myös kävijän taustojen, kiinnostuksen kohteiden ja muistojen kautta. Esimerkiksi kävijän ammatti tai kiinnostuksen kohteet saattoivat johdatella kävijän huomion johonkin tiettyihin käynnin osa-alueisiin. Yhtymäkohdat omaan elämään saattoivat tulla myös pienistä yksityiskohdista, kuten esimerkiksi taideteoksissa käytetyistä materiaaleista tai muistoja herättävistä aiheista.

Museokäynti on aina myös sosiaalinen tapahtuma. Se, kenen kanssa museoon tullaan vai tullaanko sinne yksin, vaikuttaa oleellisesti käyntikokemukseen. Yksin näyttelyssä olevilla on mahdollisuus kulkea omia reittejään ja työstää omia tuntemuksiaan. Sen sijaan tuttavien, ystävien tai sukulaisen kanssa voidaan jakaa näyttelyssä koettua ja haastaa toinen tarkastelemaan asioita eri tavalla. Vaikka suurin osa jonkun seurassa ARS 11 -näyttelyyn tulleista halusikin kiertää näyttelyt pääasiassa omassa rauhassaan, saattoi läheisen ihmisen läsnäolo olla tärkeää. Museokäynnin sosiaalinen ulottuvuus jatkuu vielä varsinaisen vierailun jälkeen; monelle kävijälle olikin tärkeää saada jakaa kokemuksiaan jonkun tuttavien kanssa myöhemmin, näyttelykäynnin jälkeen.

Museokäynnin fyysinen konteksti luo puitteet vierailulle. Itsestään selvää tietysti on, että näyttelyiden sisällöt – taideteokset ja niiden käsittelemät aiheet – ovat olennainen osa käyntikokonaisuutta. Kuitenkin se, millä tavoin taideteoksia tarkastellaan ja tulkitaan, liittyy kävijän omaan kokemusmaailmaan. Vaikka moni kävijä tarkasteli taideteoksia eräänlaisina ratkaistavina kuva-arvoituksina, olivat omat tulkinnat kuitenkin kaikkein merkityksellisimpiä. Teosten haluttiin koskettavan sekä herättävän tunteita, ajatuksia ja muistoja. Näyttelyn sisällön lisäksi itse museorakennus ja sen sisätilat erilaisine reittimahdollisuuksineen ovat tärkeä osa käynnin fyysistä kontekstia; joillekin kävijöille tilan aistiminen ja siellä liikkuminen saattoivat olla vähintään yhtä merkityksellisiä kuin näyttelyiden sisällötkin.

Se, mitä museokävijät lopulta saavat näyttelykäynniltään, liittyy erityisesti siihen, miten heidän ennako-odotuksensa täyttyvät.⁶⁶ Pääsääntöisesti tutkimukseen osallistuneet kävijät olivat tyytyväisiä käyntiinsä ARS 11 -näyttelyssä. Kukaan heistä ei kertonut olleensa täysin pettynyt vierailuunsa, vaikka muutaman kävijän kohdalla käynti ei täysin vastannut sille asetettuja odotuksia. Vastaavasti taas muutaman kävijän odotukset käynnin suhteen jopa ylittyivät. Käynniltä saadut merkitykset saattavat olla hyvin erilaisia eri ihmisillä, mikä liittyy

---

⁶⁶ Falk 2009, 159.

siihen, että myös kävijöiden tarpeet ja odotukset vaihtelevat kävijästä toiseen.⁶⁷ Tämän tutkimuksen kävijöille merkityksellistä saattoi olla esimerkiksi vaikuttavan ja uudenlaisen taiteen kohtaaminen, mukavan syntymäpäivän viettäminen ystävän kanssa, omien henkilökohtaisten muistojen työstäminen, irtaantuminen päivittäisestä arjesta, oppimiskokemuksen tarjoaminen tärkeälle ihmiselle tai aikaisemmin etäiseksi jääneen nykytaiteen näyttäytyminen ymmärrettävänä. Käynti ARS 11 -näyttelyssä saattoi myös herättää kävijän kiinnostuksen Kiasmaa, nykytaidetta tai Afrikkaa kohtaan.

---

⁶⁷ Falk 2009, 158–160.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Kävijöiden haastattelut

Haastattelija Anu Niemelä

Haastattelut ovat Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikön hallussa

Haastattelu 1, Maria ja Johanna
21.7.2011 klo 14.00–14.30

Haastattelu 8, Helena
3.8.2011 klo 14.15–14.45

Haastattelu 2, Marjatta ja Juhani
22.7.2011 klo 13.00–13.20

Haastattelu 9, Kaarina
3.8.2011 klo 15.00–15.45

Haastattelu 3, Susanna
22.7.2011 klo 13.50–14.15

Haastattelu 10, Pirjo
4.8.2011 klo 15.00–15.30

Haastattelu 4, Elina, Sofia ja Petteri
26.7.2011 klo 12.20–13.05

Haastattelu 11, Päivi ja Jari
4.8.2011 klo 16.00–16.30

Haastattelu 5, Anneli
28.7.2011 klo 14.50–15.10

Haastattelu 12, Antti ja Pauliina
10.8.2011 klo 15.15–16.00

Haastattelu 6, Emilia ja Anna
28.7.2011 klo 15.15–15.50

Haastattelu 13, Leena
16.8.2011 klo 15.15–15.45

Haastattelu 7, Mikael
28.7.2011 klo 16.25–16.45

Kävijöiden vastaukset sähköpostikyselyyn

Vastaanottaja Anu Niemelä

11 vastausta

Sähköpostivastaukset ovat Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikön hallussa

Muut lähteet ja kirjallisuus

Falk, John H., 2009. Identity and the Museum Visitor Experience. California: Left Coast Press.

Falk, John H. & **Dierking**, Lynn D., 1998. The Museum Experience. Washinton DC: Whalesback Books.

Heikkilä, Martta, 2011. WOW – kun sanat eivät riitä kertomaan 26.9.2011. Mustekala.info blogi. Saatavilla: <http://www.mustekala.info/node/2419>

Hirsjärvi, Sirkka & **Hurme**, Helena, 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.

Hirvonen, Sanna & **Uoti**, Jaakko, 2011. ARS11 15.4.–27.11.2011. Opas. Nykytaiteen museon julkaisuja 130/2011. Helsinki: Valtion taidemuseo.

Kaitavuori, Kaija, 2007. Museo ja yleisö. Teoksessa *Museologia tänään*. Pauliina Kinanen (toim.). Suomen museoliiton julkaisuja 57. Jyväskylä: Suomen museoliitto.

Kastemaa, Heikki, 2009. Nykyaikojen kampanjat. Ars-näyttelyt ja niiden vastaanotto 1961–2006. Kuvataiteen keskusarkisto 18. Helsinki: Valtion taidemuseo, Kuvataiteen keskusarkisto.

Kivilaakso, Aura, 2010. Taiteen ja tiedon lähteillä. Mielikuvia kuvataiteesta ja Sinebryhoffin taidemuseosta. Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikkö. Saatavilla:

http://www.fng.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vtm/embeds/vtmwwwstructure/16223_Taiteen_ja_tiedon_lahteilla_lopullinen.pdf

Kivilaakso, Aura, 2009. Museovieraan Kalevala. Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikkö. Julkaisematon.

Korhonen, Petra 2008. Museokävijän prosessikuvaus. Raportti 1/2008. Valtion taidemuseo: Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys. Saatavilla: <http://www.fng.fi/fng/rootnew/fi/kehys/pdf/raportti12008.pdf>

Mellais, Maritta, 2010. Näkökulma Ars-näyttelyiden provokatiivisuuteen. Teoksessa *Ars 50 vuotta. Muistoja, historiaa, näkökulmia 1961–2011*. Helena Erkkilä & Maritta Mellais (toim.). Kuvataiteen keskusarkisto 21. Helsinki: Valtion taidemuseo, Kuvataiteen keskusarkisto.

Rautio, Pauliina, 2005. Pyörösaha jalassa – mielikuvia ARS-näyttelyistä. Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikkö. Julkaisematon.

Rautio, Pauliina, 2006. Vastakohtien tavaratalossa – ARS 06 kokemuksena. Valtion taidemuseon Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys -yksikkö. Julkaisematon.

Siitari, Pirkko, 2011. Esipuhe. Teoksessa *ARS 11*. Satu Metsola, Pirkko Siitari ja Jari-Pekka Vanhala (toim.). Nykyaiteen museon julkaisuja 129/2011. Helsinki: Valtion taidemuseo.

Simon, Nina, 2010. *The Participatory Museum*. Santa Cruz: Museum 2.0.

Taivassalo, Eeva-Liisa, 2003. Museokävijä. Valtakunnallinen museoiden kävijätutkimus 2003. Suomen museoliiton julkaisuja 53. Helsinki: Suomen museoliitto.

Tuomi, Jouni & **Sarajärvi**, Anneli, 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. (5. painos).

Valtion taidemuseon kvantitatiivisen lomaketutkimukset, 2010.

Liitteet

HAASTATTELUN TEEMALISTA

1. Taustatiedot ja aikaisemmat kokemukset

- Ikä, asuinpaikka, ammatti, työn/opintojen liittyminen kuvataiteisiin
- Aikaisemmat käynnit Kiasmassa
- Mielikuvat Kiasmasta
- Aikaisemmat vierailut ARS-näyttelyissä
- Mielikuvat ARS-näyttelyistä
- Vuosittaiset taidenäyttelykäynnit

2. Museokäynnin motiivit

- Erilaiset syyt ja/tai motiivit tulla katsomaan ARS 11 -näyttelyä
- Tuliko katsomaan ensisijaisesti ARS-näyttelyä vai vierailemaan Kiasmaan? Oliko Afrikka-teemalla merkitystä tuloon?
- Vierailupäätöksen syntyminen ja muiden vapaa-ajanviettopöytäkarttojen harkitseminen

3. Ennako-odotukset ja aikaisempi tieto

- Ennakkotieto ARS 11 -näyttelystä
- Erilaiset tiedonlähteet
- Mielikuvat ARS 11 -näyttelyn viestintään ja markkinointiin liittyvästä materiaalista
- Odotukset näyttelystä ja niiden täyttyminen

4. Taideteokset, näyttelyn teemat ja kiinnostuksen kohteet

- Positiivisesti ja/tai negatiivisesti mieleen jääneet taideteokset
- Näyttelyn käsittelemät aiheet ja teemat
- Näyttelyssä käsiteltävien aiheiden, teemojen ja taideteosten liittyminen omaan elämään, aikaisempiin tietoihin, kiinnostuksen kohteisiin tai muistoihin
- Näyttelyn kohderyhmä

5. Seurueen merkitys käyntiin

- Kenen kanssa museoon tultiin
- Näyttelyssä eteneminen ja keskustelut seurueen kanssa
- Seurueen tai yksin museossa olemisen merkitys käyntikokemukseen
- Kiasma sosiaalisena tilana
- Muiden näyttelyvieraiden ja museon henkilökunnan huomioiminen

6. Käynnin fyysiset ulottuvuudet

- Mielipiteet Kiasman rakennuksesta ja tiloista
- Rakennuksen ja tilojen vaikutus käyntikokemukseen
- Näyttelyssä eteneminen ja mahdollisen museoväsymyksen kokeminen
- Taustatietomateriaaliin tutustuminen
- Taustatietomateriaalin määrä ja muodot

7. Monipuolisuus, vuorovaikutus

- Näyttelyn monipuolisuus
- Näyttelyn vuorovaikutteisuus

8. Vapaata keskustelua

SÄHKÖPOSTIKYSELYN KYSYMYKSET

1. Kerro käynnistäsi ARS 11 -näyttelyssä? Mitkä asiat jäivät käynniltä erityisesti mieleesi?
2. Mitä muistat näyttelyn taideteoksista? Voit esimerkiksi kuvailla mieleesi jääneitä teoksia tai teosten käsittelemiä aiheita.
3. Oletko tutustunut käyntisi jälkeen ARS 11 -näyttelyyn esimerkiksi opasvihkon, Kiasma-lehden tai Internet-sivujen kautta? Jos olet, niin mihin olet tutustunut? Tukivatko tai täydensivätkö ne jollain tavoin kokemustasi?
4. Vaikuttiko käynti jollain tavoin niihin mielikuviin, mitä sinulla oli Kiasmasta tai nykytaiteesta? Millä tavoin se vaikutti niihin?
5. Oletko keskustellut käynnistäsi tuttaviesi kanssa? Jos olet, niin millä tavoin olet kuvaillut käyntiäsi?
6. Oletko suositellut näyttelyä muille?
7. Aiotko käydä uudelleen ARS 11 -näyttelyssä? Miksi? Miksi et?
8. Aiotko käydä uudelleen Kiasmassa? Miksi? Miksi et?
9. Voi vielä halutessasi kertoa vapaasti ajatuksiasi liittyen käyntiisi Kiasmassa ja ARS 11 -näyttelyssä!

HAASTATTELUISSA MAINITUT TAIDETEOKSET NIMITYKSINEEN

Mary Sibande: Hallitsija 2010 (7 mainintaa)

se hevonen ja sitten se palvelijatyttö, jolla oli kuitenkin se mekko / se nainen siellä sen hevosen päällä / jännä hevonen pystyssä / se hevonen / se hevospatas / palvelijattaren essu ja huivi päässä ja sitten tommonen viktoriaaninen uskomaton puku ja hevosen selässä tossa vielä / se hallitsija

Pieter Hugo: Sarja Permanent Error 2009–2010 (7 mainintaa)

ne oli siellä energijätteen kaatopaikalla / missä oli paljon elektroniikkajätettä / muotokuvia ihmisistä saasteen keskellä / ne oli siellä elektroniikkajätteiden / siellä roskakasalla polttaa niitä / niitä lapsia niissä roska-, valokuvia niissä roskakasoissa / missä oli tämä jonkunnäköinen kaatopaikka

EI Anatsui: Waste Pipes II 2011 (6 mainintaa)

niitä peltipurkinkansia / ne peltipurkinpohjalonkerot / niitä peltipurkkilonkeroita / säilykepurkkikansijuttu / niistä kansista, alumiinitölkkien kansista / nää ihmeelliset säilykepurkin pohjat /

J.D. 'Okhai Ojeikere: Sarja Hetken kauneus 1952–2008 (6 mainintaa)

ne kampaus ja ne päähine kuvat / hiuskampaukset / hääjuttuja / näitä naisten hiusjuttuja / nää kampaukset / ihania ne valokuvat, jossa oli niitä hattuja

Nandipha Mntambo: uMcedo 2009 (6 mainintaa)

lehmänhantajuttuja / ne lehmänhännät / se maja / tääkin jotenkin miehistä voimaa kuvaa / lehmänhännistä tehty koti / lehmänhännistä tehty maja

Romuald Hazoumè: Dan-Ayido-Houedo Sateenkaarikäärme 2007 (6 mainintaa)

kanistereista tehty iso rengas / kierrätyskäärme / sateenkaarikäärme / se käärme / se bensakanistereista tehty käärme / ihan jännä teos

EI Anatsui: Nimetön 2011 (5 mainintaa)

tää ensimmäinen / tää seinäteos / toi kangas / se iso, installation / sisääntuloaulan jutusta

Nandipha Mntambo: Emabutfo 2009 (5 mainintaa)

naismiesarmeija / nää lehmännahkataisteluasut / näähän oli mahtavat [näyttää opasvihkosta] / lehmän vuodista tehty sotilasparvi / näitä ihmishahmoja tehtynä siitä lehmännahasta

Alfredo Jaar: We Wish To Inform You That We Didn't Know 2010 (5 mainintaa)

video Ruandan kansanmurhasta / se Ruanda-video / Ruandan juttu / se video installaatio tästä Ruandan kansanmurhasta / videoinstallaatio

Andrew Putter: Salaa rakastan sinua enemmän 2007 (4 mainintaa)

se nainen, joka lauloi / naisesta, mikä laulo / se muotokuva, laulava muotokuva / tätä laulua

Barthélemy Toguo: Kiivetä alas 2005/2011 (4 mainintaa)

kerrossänky kasseinensa / heiluvaa kerrossänkyä / ne sängyt, ne kerrossängyt / se kerrossängyistä tehty torni ja kaikki ne kassit

Patrizia Guerresi Maïmouna: Valokuvat 2007–2008 (4 mainintaa)

Patrizia Guerresi Maïmouna teokset [näyttää opasvihkosta] / ne ihmeelliset, nämä [näyttää opasvihkosta] / missä oli tyhjä sisältä / hyvin sakraalityyppisiä valokuvia

Georges Adéagbo: Napoleonin ja Mannerheimin kohtaaminen – Suomen asema eurooppalaisten valtioiden joukossa 2000/2011 (3 mainintaa)

se teos siellä, missä oli niitä nostalgisia kuvia ja lehtileikkeitä ja niitä / se installaatio / missä oli tavaraa

Ardmore Ceramic Art: Keramiikkaesineet 2008 (3 mainintaa)

se maljakko [AIDS hirviömaljakko 2008] / yks maljakko, keraaminen maljakko [AIDS hirviömaljakko 2008] / keramiikka-astioista tai niistä kulhoista

Steven Cohen: Kristallikruunu 2002 (3 mainintaa)

videoinstallaatio-aideteos, missä se mies pyöri siellä Johannesburgin hökkelikylän keskellä / kristallikruunu / tämä kristallikruunuun pukeutunut tyyppi

Alfredo Jaar: Muxima 2005 (3 mainintaa)

semmonen tosi iso niinku valkokangastila siellä perällä / se lauluteos / Angola-esitystä, jossa oli sitä musiikkia

Baaba Jakeh Chande: Puiden pukeminen (Sivilisaatio II) 2011 (2 mainintaa)

ulkopuolella kuuluu noita ääniä / tätä [näyttää opasvihkosta]

Rotimi Fani-Kayode: Valokuvat 1987–1989 (2 mainintaa)

AIDS-valokuvat / kuva miehestä, jolla oli kullattu penis [Kultainen fallos 1989]

Patrizia Guerresi Maïmouna: Supha 2008 (2 mainintaa)

valkoinen riippuva juttu / valkoinen työ katossa

Ditte Haarløv Johnsen: Sarja Maputon päiväkirja 2000–2009 (2 mainintaa)

sellasii kuvia seinällä / jossa oli nää homoseksuaalit ja sitten jotenkin sitä kaupunkia ja semmosta arkee

Otobong Nkanga: Fragilologistin ahdinko 2011 (2 mainintaa)

se kangas, jossa oli niitä nauhoja / semmonen iso seinän kokoinen kudontatekniikalla tehty

Romuald Hazoumè: Naamiot 1992–2005 (2 mainintaa)

ne afrikkalaiset naamiot / bensatynnyreistä niitä kasvoja ja näitä päähineitä

Samuel Fosso: Afrikkalasihenget 2008 (2 mainintaa)

tämä Samuel Fosso [näyttää opasvihkosta] / niitä isoja tauluja, muotokuvia

Vincent Meesen: Tunkeilija 2005 (2 mainintaa)

tästä kanssa, ruotsalainen [näyttää opasvihkosta] / puuvillakukista tehty vaate päällä

Samba Fall: Eilen näin unta 2011 (2 mainintaa)

animaatio / tää, että ”näin viime yönä unta”, tää video

Barthélémy Toguo: Päätymätön esitys 1996–1999 (2 mainintaa)

se yks taiteilija, joka yritti tulla Suomeen ilman viisumii / se ylimmän kerroksen

Kudzanai Chiurai: Ministerit 2009 (1 mainintaa)

ihme gangstan kuvia

Baudouin Mouanda: Sarjasta S.A.P.E. Congo Brazzaville 2008 (1 mainintaa)

hissipimppi

Mary Sibande: Valokuvat 2009–2010 (1 mainintaa)

kuningatar Sophie

Vincent Meessen: Vita Nova 2009 (1 mainintaa)

näistä sotilaiden marssista

Sammy Baloji: Sarja Muisti 2006 (1 mainintaa)

ne kaivosvalokuvat

Laura Horelli: Terassi 2011 (1 mainintaa)

lapsuusmuistoilla

Ursula Biemann: Sahakronikka 2006–2007 (1 mainintaa)

näitä videoita, jotka kerto tästä eurooppaan pyrkimisestä ja tämmösestä

Elina Saloranta: Nunna 2011 (1 mainintaa)

suomalaisesta taitelijasta, joka oli mennyt Afrikkaan nunna-pukunsa kanssa

Ei voida tietää, mitä teoksia näillä tarkoitetaan (9 mainintaa)

valokuvattu näitä länsimaalaisia ihmisiä / yhdet valokuvat / sitten oli tää missä oli niitä näitä muotoja / tai tämä / tästä kanssa / tää / it is like painting, like huge material / missä oli niitä miehiä / ne seksuaaliset kuvat